

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

34. Ogólnopolskiej Konferencji Psychologii Rozwojowej

„Poza schematem
rozwoju.

Nowe pytania, ukryte
ścieżki, odzyskane
znaczenia”

Rzeszów, 15 – 17 czerwca 2026 roku

PROGRAM KONFERENCJI

Dzień 1. 15 czerwca 2026 r. (poniedziałek)**Aula św. Jadwigi Królowej, budynek A1, ul. Rejtana 16 C****10:00–11:00** Rejestracja uczestników**11:00–11:30** Uroczyste otwarcie konferencji

- Dr hab. Andrzej Łukasik, prof. UR, Przewodniczący Konferencji
- JM Rektor UR, prof. dr hab. n. med. Adam Reich
- Dr hab. Ludmiła Zając–Lamparska, prof. UKW, Prezes PSPRC
- Prof. dr hab. n. med. Artur Mazur, Prorektor ds. Collegium Medicum UR
- Dr hab. Edyta Łuszczki, prof. UR, Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu i Psychologii UR

11:30–13:00 Wykłady plenarne zaproszonych gości

- Prof. Geertjan Overbeek, University of Amsterdam, *Youth Prevention in a Changing Society*
- Dr hab. Edyta Łuszczki, prof. UR, *Od pierwszych 1000 dni życia do adolescencji. Żywienie jako ukryta ścieżka rozwoju*

13:00–13:30 Ogłoszenie zmian w Czasopiśmie „Psychologia Rozwojowa”**13:30–14:30** Lunch**14:30–15:30** Rozdanie nagród im. prof. Stefana Szumana**15:30–16:00** Przerwa kawowa**16:00–18:00** Obrady w sekcjach I - II**Sekcja I. Nowe narzędzia, modele badawcze i konteksty społeczne w psychologii rozwoju****Sala: Aula św. Jadwigi Królowej, budynek A1****Moderator: dr hab. Andrzej Łukasik, prof. UR**

1. Dr hab. prof. UW r Danuta Borecka–Biernat (Uniwersytet Wrocławski), *Strategia agresywnego radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego w kontekście postaw rodzicielskich i modelującego wpływu rodziców*
2. Dr hab. Paweł Kurtek (UJK), *Kwestionariusz Postaw Społecznych wobec tranzykcji płciowej dzieci i młodzieży (PTP–DZ/M) – prezentacja narzędzia*

3. Dr Wojciech Gulin (UKW), dr hab. prof. UKW Barbara Ciżkowicz (UKW), *Zmienne socjodemograficzne jako moderatory relacji między perspektywą czasową a subiektywnym dobrostanem w późnej dorosłości*
4. Dr Bogumiła Krawiec (KUL), *Dwa podejścia do badania rozwoju: metoda procesualna i teoria ugruntowana*
5. Dr Kamil Jezierski (Uniwersytet Ignatianum), mgr Anita Dupłaga (Uniwersytet Ignatianum), dr Joanna Cichorz-Sadowska (Uniwersytet Ignatianum), *Test Dokańczania Historyjek (TDH)–narracyjna technika oceny przywiązania u dzieci w późnym dzieciństwie*

Sekcja II. Rozwój, relacje i adaptacja w obliczu kryzysów społecznych i osobistych

Sala: Mała Aula im. Stanisława Zająca, budynek A1

Moderator: prof. dr. hab. Liliya Morska

1. Prof. dr hab. Liliya Morska (UR), *Dorastanie w cieniu niepewności: jak globalne kryzysy kształtują poczucie bezpieczeństwa, tożsamość i odporność psychiczną młodzieży*
2. Dr hab. prof. WSPiA Lech Żukowski (UR, WSPiA), *Nieprzystosowanie społeczne jako jedna z form adaptacji?*
3. Dr Monika Dacka (KUL), dr Anna Tychmanowicz (UMCS), *Między kryzysem a sensem: religijność a poszukiwanie wartości we wschodzącej dorosłości*
4. Dr Monika Dacka (KUL), dr Sara Filipiak (UMCS), dr Tomasz Peciakowski (KUL), dr hab. prof. KUL Elżbieta Rydz (KUL), *Gotowość do dialogu międzyreligijnego w dorosłości: rola wsparcia społecznego i inteligencji moralnej*
5. Dr Anna Orylska (USWPS), *Treningi umiejętności społecznych dla dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat–przegląd systematyczny badań nad skutecznością i zastosowaniem*
6. Dr Dariusz S. Kuncewicz (UR), dr Dorota K. Kuncewicz (KUL), Ks. dr Grzegorz Bzdyrak (KUL), Ks. dr Tomasz Lisiecki (KUL), *Wzorce procesów decyzyjnych zmierzających do rozpadu małżeństwa. Doniesienie wstępne z analizy zeznań w sprawach o nieważność małżeństwa kanonicznego*

19:30 Uroczysta kolacja (Hotel Prezydencki **, ul. Podwisłocze 48, 35-309 Rzeszów)**

Dzień 2. 16 czerwca 2026 r. (wtorek)

Budynek A0, ul. Pigoń 1

8:30–09:00 Rejestracja uczestników

9:00–10:30 II Sesja plenarna AULA KULA A0

- Dr hab. Alicja Niedźwiecka (UW), Antonina Guz (UW), dr Dora Kamps (Uniwersytet w Kopenhadze), dr hab. Agnieszka Pluta (UW), *Dlaczego Peppa była znudzona? Analiza konwersacji matka–dziecko pod względem mowy o stanach umysłu*
- Dr hab. Dorota Czyżowska (UJ), dr Anna Wendołowska (UJ), *Wspólny stres–wspólne wypalenie? Diadyczne czynniki ryzyka i zasoby chroniące przed wypaleniem rodzicielskim*
- Dr hab. prof. UPJPII, Ewa Gurba (UPJPII, Kraków), mgr Anna Ochał–Zalewska (UPJPII, Kraków), *Takie są nastolatki, a moje dziecko jakie będzie? czyli o kontekstach relacji rodziców z dorastającymi dziećmi*
- Dr hab. prof. APS, Anna Hryniewicka (APS), *Józefa Joteyko–niedoceniona prekursorka psychologii rozwojowej z przełomu XIX i XX wieku*

10:30–11:00 Przerwa kawowa, Atrium budynek A0

11:00–12:15 Forum historyczne poświęcone osobie Profesora Czesława Walesy, Aula Kula A0

12:30–14:00 Sympozja oraz obrady w sekcjach III –IV

**Symposium dr hab. prof. UWM Ludwika Wojciechowskiej i dr Agnieszki Bieńkowskiej (APS):
Diagnoza nowych problemów i aspektów funkcjonowania rodziny**

Dyskutant: dr Dagmara Musiał (UMCS)

Sala: Aula Kula, budynek A0

1. Dr hab. prof. UWM Ludwika Wojciechowska (UWM), *Diagnoza nowych problemów i aspektów funkcjonowania rodziny*
2. Dr Magdalena Poraj–Weder (APS), dr Monika Dominiak–Kochanek (APS), dr Katarzyna Knopp (APS), dr Grzegorz Pajestka (Uniwersytet Opolski), *Pomiar stylów rodzicielskich–ocena psychometryczna polskiej wersji s–EMBU[A]*

3. Dr Agnieszka Bieńkowska (APS), *Irracjonalność w służbie dobrostanu? Myślenie magiczne a dobrostan psychiczny w okresie wczesnej dorosłości*
4. Dr Dagmara Musiał (UMCS), dr Michalina Krzyżak (UM w Białymstoku), *Kapitał psychologiczny i odporność psychiczna jako predyktory dobrostanu psychicznego we wczesnej dorosłości*

Symposium dr hab. Adama Niemczyńskiego, prof. UJ z cyklu "O teorii rozwoju",

Sala: 127 B1, budynek A0

1. Dr hab. prof. UKW, Ludmiła Lamparska-Zajac (UKW), *Plastyczność jako kategoria teoretyczna w rozwoju człowieka*
2. Dr hab. prof. UAM, Lucyna Bakiera (UAM), *Plastyczność–potencjał zmian czy iluzja nieograniczonego rozwoju?*
3. Dr Małgorzata Stępień-Nycz (UJ), *Plastyczność z perspektywy paradygmatu procesualno–relacyjnego*
4. Dr Katarzyna Tomaszek (UR), *Plastyczność jako kategoria niejednoznaczna w psychologii rozwoju: komentarz*

Sekcja III. Neuroróżnorodność, diagnoza i funkcjonowanie osób w spektrum

Sala: 261 B2, budynek A0

Moderator: dr Anna Lenart

1. Dr Barbara Superson, Uniwersytet Jagielloński (UJ), Instytut Badań Edukacyjnych–Państwowy Instytut Badawczy (IBE PIB), *Od neuroatypowości do neuroróżnorodności–wyzwania diagnostyczne w obliczu redefinicji normy rozwojowej*
2. Dr Izabela Stankowska-Mazur (UAM), dr hab. prof. UAM Aleksandra Jasielska (UAM), *Zaburzenia ze spektrum autyzmu poza schematem–adaptacje i maskowanie*
3. Dr Agnieszka Siedler (APS), dr Ewa Odachowska-Rogalska (APS), dr Magdalena Kruk-Rogucka (APS), dr Dominika Wiśniewska (APS), *Maskowanie w spektrum autyzmu jako ukryta ścieżka rozwojowa: trajektoria maskowania w cyklu życia a kumulacja społecznych mikro–traum*
4. Dr Justyna Świerczyńska (UJK), mgr Weronika Kędzierawska (UJK), mgr Nadia Iwańska (UJK), mgr Angelika Szczepanik-Paśnik (UJK), *Reaktywność na dźwięki a*

funkcjonowanie poznawcze i emocjonalne w zaburzeniach ze spektrum autyzmu i zaburzeniach nadpobudliwości psychoruchowej

5. Dr Anna Lenart (UR), dr Aneta Lew–Koralewicz (UR), dr Jacek Pasternak (UR), *Nasilenie objawów depresyjnych i lękowych u osób z zespołem Aspergera i wysokofunkcjonującym autyzmem*
6. Mgr Joanna Baran, Grupa EuroMed–Poradnia dla osób z autyzmem dziecięcym, *Neuroatypowość: błąd systemu czy błąd w systemie myślenia?*

Sekcja IV. Trauma, bezpieczeństwo i czynniki ryzyka w rozwoju dzieci i młodzieży

Sala: s. 179 B2, budynek A0

Moderator: dr Anna Englert-Bator

1. Dr Sławomir Jabłoński (UAM), *Wychodzenie poza schemat w badaniu rozwoju*
2. Dr Karolina Appelt (UAM), *Psychospołeczne czynniki ryzyka i czynniki chroniące a zachowania ryzykowne uczniów szkół podstawowych na drugim etapie edukacyjnym*
3. Dr Agnieszka Widera–Wysoczańska (UWr), *Związek traumy interpersonalnej doznanej w dzieciństwie z objawami somatycznymi w trakcie życia*
4. Dr Agnieszka Widera–Wysoczańska (UWr), *Psychologiczne i prawne uwarunkowania ochrony małoletnich przed wtórną traumatyzacją w sprawach o przemoc seksualną*
5. Dr Joanna Fryt (Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie), mgr Michał Plaskura (Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie), dr Adrianna Sarnat–Ciastko (Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie), *Po co młodzieży ryzyko? O postrzeganych korzyściach i kosztach pozytywnego oraz negatywnego ryzyka w adolescencji*
6. Dr Magdalena Kobylarczyk–Kaczmarek (UŁ), prof. Dr hab. Nina Ogińska–Bulik (UŁ), *Czynniki warunkujące przystosowanie się młodzieży do traumy*

14:00–14:30 Lunch, Atrium budynek A0

14:30–16:00 Warsztat 1 i obrady w sekcjach V–VI

Warsztat 1.**Sala: 3B4, budynek A0****Prowadzący: dr Emilia Wrocławska–Warchała, dr Radosław Wujcik, Pracownia Testów Psychologicznych***System Diagnozy Dzieci i Młodzieży SENA– zastosowanie we wstępnej ocenie objawów neuroatypowości u dzieci w wieku przedszkolnym*Zapisy na warsztat, limit miejsc 25 osób. <https://forms.gle/VGPUhw1bqwJQxBfL6>**Sekcja V. Rodzina, rodzicielstwo i dobrostan w cyklu życia****Sala: Aula Kula, budynek A0****Moderator: dr Katarzyna Tomaszek**

1. Dr Aleksandra Szczęsna (Uczelnia Korczaka w Katowicach), dr hab. prof. AEH, Hanna Przybyła–Basista, *Wyznaczniki satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą spektrum autyzmu w wieku od 2 do 7 lat*
2. Dr Anna Józefczyk (UŁ), *Czy młodzi dorośli mogą być dorośli? Nadmierna koncentracja na dziecku a doświadczany przez nie dobrostan psychiczny: pośrednicząca rola zróżnicowania Ja*
3. Dr Anna Błaszczak (UMCS), dr Katarzyna Wiejak (Instytut Badań Edukacyjnych), dr Beata Papuda-Dolińska (Instytut Badań Edukacyjnych), *Dobrostan szkolny uczniów w kontekście sytuacji rodzinnej – rodzina pełna i niepełna jako czynnik ryzyka w codziennym funkcjonowaniu dziecka w szkole*
4. Dr Paulina Olszak (UW), *Rola temperamentu i perspektyw czasowych w przywoływaniu wspomnień we wczesnej i późnej dorosłości*
5. Mgr Jakub Romaneczko (KUL), *Kształtowanie się troski o siebie (self-compassion) w dorosłości–wnioski z badań ilościowych i jakościowych*
6. Mgr Dominika Długosz (UJK), *Rodzicielstwo w świecie online: sharenting–przejaw samotności czy nowy wymiar relacji społecznych?*

Sekcja VI. Tożsamość, wartości i rozwój poznawczo-społeczny

Sala: 127, budynek A0

Moderator: dr Danuta Ochojska

1. Dr Magdalena Grabowska (UKW), mgr Jakub Hartung–Wójciak (UKW), *Obraz ciała młodych dorosłych a emocje samoświadomościowe w procesie tranzycji płciowej*
2. Dr Szymon Bręński (UAM), *Intencjonalność: między działaniem, współdziałaniem a teorią umysłu w rozwoju dziecka*
3. Dr Ryszard Klamut (Politechnika Rzeszowska), ks. dr Andrzej Sołtys (Politechnika Rzeszowska), *Przekonania postmodernistyczne jako konstrukt psychologiczny i ich znaczenie w wyjaśnianiu społecznego funkcjonowania młodego człowieka*
4. Mgr Mateusz Marek (UPJPII, Kraków), *Predyktory zjawiska dekonwersji w średniej adolescencji oraz profile osób doświadczających dekonwersji*
5. Mgr Ewelina Grądzka (UMK), *Myślenie krytyczne–czy mówimy o tym samym? Spojrzenie interdyscyplinarne filozofii, edukacji i psychologii*

16:00–16:30 Przerwa kawowa, Atrium budynek A0

16:30–18:00 Walne zebranie Członków i Członkiń PSPRC, Aula Kula, budynek A0

15:00–18:00 Piwnice Rzeszowskie - zwiedzanie z przewodnikiem. Obowiązują wcześniejsze zapisy na wydarzenie

Proszę osoby chętne o zapisy w poniższych formularzach:

15:00–15:20 <https://forms.gle/gmJndntzSzg2Aaws5>

15:20–15:40 <https://forms.gle/KFNUiEvYxLJ1iZxq7>

15:40–16:00 <https://forms.gle/GYDbjxBQWKajK7h3A>

16:00–16:20 <https://forms.gle/yFuximedCateQVKK6>

Dzień 3. 17 czerwca 2026 r. (środa)

Budynek A0, ul. Pigoń 1

09:00–10:30 III Sesja plenarna AULA KULA A0

- Prof. dr hab. Elżbieta Dryll (Uniwersytet Jana Długosza), *Rozwój moralny nie jest prostoliniowy*
- Dr hab. prof. Uł Anna Paszkowska–Rogacz (Uniwersytet Łódzki), dr Grzegorz Pajestka (Uniwersytet Opolski), *Lęk o przyszłość, odwaga psychologiczna i trudności w podejmowaniu decyzji zawodowych u osób we wschodzącej dorosłości: analiza zorientowana na zmienne i na osobę*
- Dr hab. Beata Krzywosz–Rynkiewicz (Uniwersytet Warmińsko–Mazurski w Olsztynie), Koon Lin Linnie WONG, MingMing CHIU, Ki Keith CHAN, King Man Eric CHONG, Miron BHOWMIK, *Między Europą a Azją: profile obywatelstwa cyfrowego i dobrostan młodych dorosłych*
- Dr hab. prof. UJD Elżbieta Napora, (Uniwersytet Jana Długosza) *Uwarunkowania samotności badanych uczniów*

10:30–10:45 Przerwa kawowa Atrium budynek A0

10:45–11:30 Sesja posterowa

Atrium budynek A0

1. Dr hab. prof. UŚ Michalina Iłska, dr Anna Brandt-Salmeri, dr Anna Kołodziej-Zaleska, mgr Natalia Morawiec, *Wycofanie społeczne niemowlęcia a zdrowie psychiczne w pierwszym roku życia: doświadczenia z Projektu Bobas z wykorzystaniem skali ADBB*
2. Dr Ryszarda Ewa Bernacka, *Deficyt Natury Leśnej (DNL) - prezentacja narzędzia*
3. Dr Anna Brandt-Salmeri, dr hab., prof. UŚ Michalina Iłska, dr Anna Kołodziej-Zaleska, mgr Natalia Morawiec, *Regulacja niemowlęcia a zdrowie psychiczne w pierwszym roku życia: doświadczenia z Projektu Bobas z wykorzystaniem narzędzia przesiewowego rozwijanego w ramach DIMHP*
4. Dr Joanna Fryt, NatashaDuell, *Czy pozytywne ryzyko sprzyja dobrostanowi młodzieży? Analiza profili latentnych*
5. Dr Anna Kołodziej-Zaleska, dr hab. prof. UŚ Michalina Iłska, dr Anna Brandt-Salmeri, mgr Aleksandra Stempień, *Rodzicielska adaptacja – od pomiaru do jej znaczenie dla rodzicielskiego funkcjonowania we wczesnym macierzyństwie i ojcostwie*

6. Dr Anna Kołodziej-Zaleska, prof. UŚ, dr Jan Basiaga, mgr Dominika Siwek, *Reintegracja dziecka z rodziną po pobycie w pieczy zastępczej: identyfikacja profili rodzin biologicznych na podstawie behawioralnych wskaźników problemów rodzicielskich*
7. Dr Anna Szymanik-Kostrzewska, dr Paulina Michalska, *Użyteczność źródeł wiedzy o wychowaniu w ocenie polskich rodziców w relacji do kompetencji dorosłych. Wyniki badań wstępnych*
8. Dr Elżbieta Kornacka-Skwara, dr hab., prof. UJD Elżbieta Napora, Mgr Amelia Plaskura, Mgr Klaudia Korkus, Mgr Michał Plaskura, *Dobrostan psychologiczny seniorów - rola relacji z najbliższymi*
9. Dr Sabina Kołodziej, *Postawy wobec podatków w biegu dorosłości: rola wiary w sprawiedliwy świat i uzasadniania systemu ekonomicznego*
10. Dr Kamil Janowicz, Liwia Wojciechowska, Gabriela Cyprysiak, *Analiza dwukierunkowych zależności między satysfakcją ze związku romantycznego a parental gatekeepingiem u matek – badanie podłużne*
11. Dr Kamil Janowicz, Jakub Duras, Kamil Skrzypczak, *Dystres tożsamościowy a zdrowie psychiczne w okresie wyłaniającej się dorosłości – badanie podłużne*
12. Jan Łabędź, mgr Julia Zaborowska, dr hab. Alicja Niedźwiecka, dr hab. Agnieszka Pluta, *Poziom cech autystycznych oraz temperament matki i dziecka a stres rodzicielski*
13. Jakub Duras, mgr Julia Idzikowska, mgr Patrycja Osiecka, dr hab. prof. Uniwersytetu SWPS Konrad Piotrowski, *Między tożsamością a wypaleniem rodzicielskim: podłużne badanie diadyczne procesów tożsamościowych i wypalenia w pierwszym roku rodzicielstwa*
14. Mgr Angelika Marszołek, *Rola sportu i aktywności fizycznej w kształtowaniu dobrostanu i zasobów psychologicznych adolescentów*
15. Mgr Karolina Juskiewicz, *Wpływ warsztatów „DOM mocnych więzi” na poziom spójności i elastyczności systemu rodzinnego w modelu Olsona oraz poziom prężności psychicznej uczestników*
16. Mgr Klaudia Jabłońska-Kuc, dr Agata Poręba-Chabros, *Od sygnałów ciała do regulacji emocji - rozwojowa rola mentalizacji*
17. Mgr Patrycja Osiecka, Mgr Julia Idzikowska, Jakub Duras, dr hab. prof. Uniwersytetu SWPS Konrad Piotrowski, *Trudności tożsamości rodzicielskiej w czasie: od traumy z dzieciństwa do żałowania rodzicielstwa, wypalenia*

rodzicielskiego, objawów psychopatologicznych i negatywnych zachowań rodzicielskich

18. Mgr Julia Idzikowska, Jakub Duras, mgr Patrycja Osiecka, dr hab. prof. Uniwersytetu SWPS Konrad Piotrowski, *Podłużna dynamika żałowania rodzicielstwa i planów powiększenia rodziny: Podejście diadyczne*
19. Gabriela Malinowska, Małgorzata Mikrut, *Współczesna młodzież w dyskursie społecznym: dekonstrukcja stereotypów i analiza wybranych wyzwań*
20. Małgorzata Mikrut, Gabriela Malinowska, *Początek - prenatalne fundamenty rozwoju człowieka*
21. Dr Robert Stelmach, *Standardy poznawcze Modelu D-M badania życia duchowego w wariacie trzech źródeł duchowości*
22. Dr Robert Stelmach, *Plan warsztatu: badanie życia duchowego według Modelu D-M*

11:30–13:00 Warsztaty 2 i 3 oraz obrady w sekcjach VII - VIII

Warsztat 2

Sala: 3 B4, budynek A0

Prowadzący: dr Radosław Wujcik, Mgr Diana Fecenec, Pracownia Testów Psychologicznych

Diagnozowanie Niepełnosprawności Intelktualnej

Zapisy na warsztat, limit miejsc 25 osób. <https://forms.gle/q8YFxr19ffDBSDSF6>

Warsztat 3

Sala: 127 B1, budynek A0

Prowadząca: dr Krystyna Pomorska, Uniwersytet Łódzki

Praktyka oparta na dowodach naukowych w terapii zaburzeń ze spektrum autyzmu (ASD). Jak rzetelnie planować wsparcie rozwojowe?

Zapisy na warsztat, limit miejsc 25 osób. <https://forms.gle/ADoLidaTfokKw994A>

Sekcja VII. Rodzicielstwo

Sala: Aula Kula, budynek A0

Moderator: dr Anna Batory-Ginda

1. Dr Magdalena Razmus (UMCS), dr Wiktor Razmus (KUL), dr hab. Ilona Nenko, prof. UJ (UJ), *Kto obawia się porodu? Analiza profili samouprzedmiotowienia i pozytywnego obrazu ciała u kobiet przed zajściem w ciążę*
2. Dr Dominika Karaś (UKSW), dr hab., prof. UKSW Monika Mynarska (UKSW), *Tożsamość rodzicielska a motywacja do posiadania potomstwa–podobieństwa i różnice między rodzicami a osobami bezdzietnymi*
3. Dr Natalia Gawron (APS), mgr Aleksander Zębrowski (UJ), *Czynności domowe i rekreacyjne, aktywność fizyczna oraz funkcje poznawcze u osób w średnim wieku i starszych*
4. Dr Anna Batory-Ginda (UR), dr Katarzyna Tomaszek (UR), mgr Małgorzata Płoszaj (UKEN), *Czy wdzięczność rodzica buduje więź z dzieckiem? Związki wdzięczności i responsywności rodziców ze spostrzeganym stylem przywiązania i spostrzeganą ekspresją wdzięczności u dziecka*
5. Mgr Anna Chwastek (UKSW), dr hab., prof. UKSW Monika Mynarska (UKSW), *Lęk jako cecha, obawy związane z rodzicielstwem a intencje prokreacyjne–badanie eksploracyjne wśród bezdzietnych dorosłych w Polsce*
6. Mgr Jakub Szwedo (USWPS /Instytut Psychologii PAN), *Nie swoje role, nie swoje ciężary... Rola parentyfikacji w kształtowaniu mechanizmów obronnych jednostki*
7. Dr Błażej Wojdała (UŁ), *Postkrytyczne imaginarium dojrzałości dorosłych jako oparcie dla rozwoju umysłów dzieci i młodzieży – uczestniczące studium przypadku*

Sekcja VIII. Zdrowie psychiczne, rodzina i adaptacja w perspektywie rozwojowej

Sala: 261 B2, budynek A0

Moderator: dr Anna Wańczyk-Welc

1. Julia Szczepańska, Martyna Hawryluk, Katarzyna Szczygielska (PANS), *Rozwój osobisty i adaptacja do choroby nowotworowej–wyniki badań ankietowych w ujęciu psychoonkologicznym*

2. lic. Zuzanna Kujawska (UW), *Jak dzieci jedenastoletnie rozumieją i nadają znaczenia doświadczeniom związanym z relacjami romantycznymi? Interpretacyjna Analiza Fenomenologiczna*
3. Małgorzata Mikrut, Gabriela Malinowska (UR, SKN Pro-Psyche), *Między kliknięciem a tożsamością: rozwój w erze cyfryzacji–szanse, a może bariery dla człowieka XXI wieku*
4. Karina Czempas, Jakub Zagaja (UR, SKN MindLab), *Związek pomiędzy retrospektywną oceną zaangażowania rodziców a regulacją afektu, samooceną i osiągnięciami osób w okresie wczesnej dorosłości*
5. Julia Mamczura (UR), dr Anna Wańczyk-Welc (UR), *Funkcjonowanie rodzinne dziewcząt z zaburzeniami odżywiania – perspektywa systemowa*
6. Dr Małgorzata Marmola (UR), dr Anna Wańczyk-Welc (UR), *Wsparcie rodziców i nauczycieli a dobrostan psychiczny i ryzyko depresji u młodzieży z Podkarpacia*
7. Dr Danuta Ochojska, dr hab. Prof. UR Marta Kopańska (UR), *Specyfika i problemy diagnozowania ADHD na różnych etapach rozwoju*

13:00–13:30 ZAKOŃCZENIE KONFERENCJI / Wręczenie dyplomów i nagród za najlepsze postery i wystąpienia studenckie AULA KULA A0

13:30 Lunch Atrium budynek A0

SESJE PLENARNE

I Sesja plenarna

Professor Geertjan Overbeek

Director Research Institute of Child Development and Education
University of Amsterdam

Youth prevention in a changing society**Abstract:**

In large parts of the world, prevention is considered a necessary component of a successful youth care practice. Time and again, pundits have pushed for prevention, the earlier the better. But an inconvenient truth is that together with the rise of prevention over the past decades, the prevalence of several mental health problems and stress in youths has also increased. To explain this paradox—and to resolve it—we need to critically reflect on different interpretations of mental health trends in youths and on how prevention is being operationalized. In this keynote, I critically reflect on the often-held perspective that youth mental health is deteriorating and put forward a contrasting notion; that as a society, we've developed a more encompassing view of what constitutes psychopathology, clinical-level mental health problems, and severe stress. In line with this 'darker view' of youth mental health, youth prevention in our changing society has developed into a screen-and-resolve kind of 'troubleshooting' approach, rather than as an approach that supports the development of good health, competence, and resilience.

dr hab. Edyta Łuszczki, prof. UR

Uniwersytet Rzeszowski, Collegium Medicum

Wydział Nauk o Zdrowiu i Psychologii

Od pierwszych 1000 dni życia do adolescencji: żywienie jako ukryta ścieżka rozwoju

Żywność stanowi jedną z mniej oczywistych, a zarazem fundamentalnych ścieżek rozwoju człowieka. Od okresu prenatalnego i pierwszych 1000 dni życia, przez dzieciństwo, aż po adolescencję, sposób żywienia współkształtuje metabolizm, stan odżywienia, tempo wzrastania, skład ciała, dojrzewanie biologiczne oraz wzorce zachowań zdrowotnych utrwalane w rodzinie i środowisku społecznym. W perspektywie psychologii rozwojowej dieta nie jest wyłącznie elementem profilaktyki chorób somatycznych. Jest także częścią codziennych praktyk opieki, regulacji, relacji i uczenia się od karmienia responsywnego i kształtowania preferencji smakowych, przez samoregulację apetytu, po obraz ciała i decyzje żywieniowe adolescentów.

W centrum tej perspektywy znajduje się pojęcie trajektorii rozwojowej. Wczesne doświadczenia żywieniowe, jakość diety, niedobory składników odżywczych, nadmierna podaż energii, aktywność fizyczna, sen, stres oraz dostępność żywności wysokoprzetworzonej tworzą kontekst, który może sprzyjać zdrowemu rozwojowi albo zwiększać ryzyko nadwagi, otyłości i zaburzeń metabolicznych. Szczególnego znaczenia nabierają wzorce żywieniowe, od prozdrowotnych modeli diety po dietę typu zachodniego oraz mechanizmy metaboliczne łączące sposób odżywiania z długofalowym funkcjonowaniem dziecka i nastolatka.

Ujęcie żywienia jako „ukrytej ścieżki rozwoju” pozwala odzyskać znaczenie ciała, codziennych praktyk rodzinnych i środowiska społecznego w analizie rozwoju. Pokazuje, że zdrowie metaboliczne, emocje, zachowania, relacje i kontekst życia dziecka nie tworzą odrębnych obszarów, lecz współuczestniczą w kształtowaniu indywidualnych trajektorii rozwojowych.

Słowa kluczowe: żywienie dzieci, pierwsze 1000 dni życia, adolescencja, rozwój dziecka, otyłość dziecięca, metabolizm, zachowania żywieniowe, zdrowie publiczne.

II Sesja plenarna

dr hab. Agnieszka Niedźwiecka

Uniwersytet Warszawski

Antonina Guz

Uniwersytet Warszawski

dr Dora Kampis

Uniwersytet w Kopenhadze

dr hab. Agnieszka Pluta

Uniwersytet Warszawski

Dlaczego Peppa była znudzona?

Analiza konwersacji matka-dziecko pod względem mowy o stanach umysłu

Abstrakt: Wprowadzenie: Rozmowy rodzic-dziecko, rozumiane jako wymiany komunikatów werbalnych, stają się w okresie przedszkolnym coraz częstszą formą interakcji. Wątki tych rozmów mogą dotyczyć stanów umysłu (mental state talk, MST). MST może mieć różny charakter - może dotyczyć percepcji, uczuć, pragnień, myśli, wspomnień, etc. Takie rozmowy są ważne ponieważ sprzyjają rozwojowi teorii poznawczemu i społeczno-emocjonalnemu dziecka. Cel badań: W naszym badaniu oceniliśmy częstość występowania i charakter MST podczas konwersacji w dwóch grupach diad: matka-dziecko z diagnozą spektrum autyzmu oraz matka-dziecko bez żadnej diagnozy dotyczącej rozwoju. Materiał i metody: Do analiz włączyliśmy 20 diad z dzieckiem w spektrum autyzmu i 20 diad z dzieckiem bez takiej diagnozy. Dzieci miały od 3 do 5,5 lat i zostały dobrane do grup parami pod względem wieku i płci. Zadaniem tematem konwersacji były wcześniejsze wydarzenia podczas sesji badawczej w laboratorium. Analizy obejmowały porównania międzygrupowe i międzypłciowe oraz ocenę dopasowania w diadach w sposobie prowadzenia rozmów z uwzględnieniem MST. Wyniki i wnioski: Wyniki obrazują zróżnicowanie rozwojowe w częstości występowania, poziomie złożoności i charakterze MST. Zaobserwowałyśmy zróżnicowanie w sposobach kierowania rozmową przez matki, co może przekładać się na tendencję dziecka do mówienia o własnych i cudzych stanach umysłu. Dzięki uwzględnieniu analiz zarówno mowy rodzica, jak i dziecka, mogliśmy pokazać wkład dziecka w kształtowanie konwersacji obejmujących MST.

Słowa kluczowe: analiza konwersacji rodzic-dziecko, mowa o stanach umysłu, spektrum autyzmu, dopasowanie rodzic-dziecko

dr hab. Dorota Czyżowska

Uniwersytet Jagielloński

dr Anna Wendołowska

Uniwersytet Jagielloński

Wspólny stres – wspólne wypalenie? Diadyczne czynniki ryzyka i zasoby chroniące przed wypaleniem rodzicielskim

Abstrakt:

Wprowadzenie: Wypalenie rodzicielskie jest złożonym zjawiskiem, na które wpływają zarówno indywidualne zasoby rodziców, jak i procesy zachodzące w relacji partnerskiej oraz kontekst stresu społecznego.

Cel: Celem badania było zidentyfikowanie indywidualnych i diadycznych predyktorów wypalenia rodzicielskiego.

Metoda i osoby badane: W badaniu wzięło udział 110 polskich par heteroseksualnych (N = 220 rodziców). Uczestnicy wypełnili kwestionariusze mierzące wypalenie rodzicielskie, trudności w regulacji emocji, wzorzec przywiązania, diadyczne radzenie sobie ze stresem, satysfakcję z relacji, dobrostan (flourishing) oraz stres kontekstualny, w tym związany z pandemią COVID-19 i wojną w Ukrainie. Zastosowano analizy random forest oraz modele Actor–Partner Interdependence Model (APIM).

Wyniki: Najsilniejszym indywidualnym czynnikiem ryzyka były trudności w regulacji emocji, natomiast dobrostan oraz wspierające diadyczne radzenie sobie ze stresem okazały się kluczowymi zasobami ochronnymi. Stwierdzono także istotne efekty partnerskie – wypalenie, style radzenia sobie i pozabezpieczne wzorce przywiązania jednego z rodziców przewidywały poziom wypalenia drugiego. Stres kontekstualny zwiększał ryzyko wypalenia, szczególnie u matek, podczas gdy pozytywne zasoby relacyjne osłabiały ten efekt.

Wnioski: Wypalenie rodzicielskie ma charakter zarówno indywidualny, jak i diadyczny, a jego poziom zależy od interakcji między regulacją emocji, zasobami relacyjnymi oraz stresem kontekstualnym.

Słowa kluczowe: diadyczne radzenie sobie ze stresem, regulacja emocji, wypalenie rodzicielskie, zasoby relacyjne

dr hab. Ewa Gurba, prof. UPJPII

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II

mgr Anna Ochał-Zalewska

Uniwersytet Papieski im. Jana Pawła II

dr Mateusz Barłóg

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Takie są nastolatki, a moje dziecko jakie będzie? czyli o kontekstach relacji rodziców z dorastającymi dziećmi

Abstrakt: Obraz młodzieży od czasów starożytnych zawierał przede wszystkim negatywne charakterystyki. W czasach nowożytnych podobny wizerunek nastolatków wyłania się z kart pierwszego podręcznika o adolescencji, gdzie okres adolescencji prezentowany jest jako czas burzy i naporu (ang. storm and stress). Taki obraz młodzieży przez długie lata wpływał na sposób prezentowania młodych ludzi, zarówno w literaturze naukowej, jak i popularnej, a także ukształtował współczesną percepcję adolescencji przez rodziców dorastających dzieci. Jak wskazują badacze przekonania jakie posiadają rodzice wyznaczają ich zachowania wobec dzieci, dlatego można oczekiwać, że wyznaczają również jakość wzajemnych relacji z nastolatkami.

Głównym celem prezentowanych badań było sprawdzenie znaczenia przekonań dotyczących okresu adolescencji posiadanych przez rodziców i nastolatków dla jakości ich wzajemnych relacji. W analizie powyższych zależności sprawdzana jest pośrednicząca rola rodzicielskich oczekiwań wobec zachowań własnego dziecka u progu dorastania.

Osoby badane Zbadano 257 dzieci w wieku $M = 13,4$; $SD = 1,12$. Próba rodziców obejmowała 156 ich matek w wieku $M = 41,44$; $SD = 4,72$ oraz 135 ojców w wieku $M = 43,68$; $SD = 5,23$.

Metody i przebieg badania: W badaniu wykorzystano następujące metody: Skala Przekonań o adolescencji, wersja dla rodziców/ dzieci, (autor: Ewa Gurba). Narzędzie służy do pomiaru przekonań na temat okresu dojrzewania. Skala Oczekiwań wobec własnego dorastającego dziecka (autor: Ewa Gurba) Skala Relacji Rodzice–Dzieci, wersja dla rodziców/ dzieci (autor: Ewa Gurba) Badanie nastolatków przeprowadzono grupowo w trakcie lekcji szkolnych, a rodzice wypełniali kwestionariusze w domu.

Wyniki: Rezultaty badania pokazują, że rodzice w porównaniu z dorastającymi dziećmi posiadali bardziej negatywny obraz dorastania, a wśród rodziców matki w porównaniu do ojców ujawniały bardziej negatywne przekonania o adolescencji. Rodzice i dorastające dzieci podobnie oceniali jakość wzajemnych relacji. Ocena intensywności oraz częstotliwości sporów nie różnicowała bowiem

rodziców i dzieci. W ocenie częstotliwości nieporozumień nastolatki wskazywały na wyższą częstotliwość kłótni z matką niż z ojcem. W badanej zależności między przekonaniem o dorastaniu, a jakością wzajemnych relacji uzyskano wyniki wskazujące na pośredniczący wpływ oczekiwań matek. Oznacza to, że przekonania matki są predyktorem oceny nasilenia konfliktów za pośrednictwem jej oczekiwań wobec dorastającego dziecka. W przypadku ojców nie wystąpiła ani bezpośrednia, ani pośrednia zależność między ich przekonaniem, a jakością relacji z dorastającym dzieckiem. O ile oczekiwania matki wobec zachowań dziecka były przewidywane za pośrednictwem przekonań matki o adolescencji, to oczekiwania ojca wobec zachowań własnego dziecka były wyjaśniane zarówno przekonaniem matki jak i ojca.

Słowa kluczowe: przekonania o adolescencji, relacje, oczekiwania

dr hab. Anna Hryniewicka, prof. APS

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Józefa Joteyko

- niedoceniona prekursorka psychologii rozwojowej z przełomu XIX i XX wieku.

Abstrakt: Józefa Franciszka Joteyko jest jedną z najwybitniejszych polskich badaczek z przełomu XIX i XX wieku, której naukowa i organizacyjna działalność przyczyniła się nie tylko do ogromnego rozkwitu ówczesnej psychologii i pedagogiki, ale również obecnie może wytyczać dalszą drogę rozwoju tych dyscyplin. Przypomnieniu sylwetki, dokonań oraz zasług tej zmarginalizowanej i mało znanej współcześnie uczoney, służy niniejsze wystąpienia, przygotowane z okazji przypadającej w tym roku 160 rocznicy jej urodzin.

Słowa kluczowe: Józefa Joteyko, pedologia, psychologia eksperymentalna, Międzynarodowy Fakultet Pedologiczny

III Sesja plenarna

prof. dr hab. Ewa Dryll
Uniwersytet Jana Długosza

Rozwój moralny nie jest prostoliniowy

Abstrakt: Jak przebiega rozwój kompetencji moralnych w dorosłości? Jak moralność dorosłych różni się od moralności dzieci i jak zarówno dzieci, jak i dorośli różnią się między sobą? Wstępną odpowiedź na tak postawione pytanie dają wyniki badania porównawczego siedmiu grup wiekowych: dzieci przedszkolne, młodszo-szkolne, w wieku gimnazjalnym i licealnym, młodzi dorośli, średnia dorosłość i seniorzy. Prezentowanie studium polegało na porównaniu wyników jakościowego (historyjkowego) pomiaru myśli, odczuć i zachowań w sytuacji przewinienia polegającego na nieuczciwości. Historyjki bodźcowe, które należało dokończyć, dostosowane były do problematyki angażującej osoby w różnym wieku. Treścią każdej z nich było oszustwo polegające na zdobyciu w konkursie pierwszej nagrody na podstawie nie swojej pracy. Historyjkę należało dokończyć podając, co czuł, co myślał i co zrobił jej bohater. Analiza wypowiedzi polegała na wyodrębnieniu z materiału (indukcyjnie) prezentowanych odczuć, ocen zachowania i działań, jakie mogły być podjęte w opisanej sytuacji. Dokonywali tego czterej koderzy na podstawie szczegółowej instrukcji definiującej kategorie wyodrębnione wcześniej (w badaniu dzieci przedszkolnych, na podstawie analizy skupień). W obrębie tych kategorii porównywano grupy wiekowe. Następnie na podstawie analizy czynnikowej wyodrębniono trzy wzory: moralność dojrzała, „pogubiona” i niedojrzała. Wyniki wskazują, że wypowiedzi najbardziej zbliżone do modelowego postępowania w sytuacji takiego przewinienia prezentują osoby w wieku nastoletnim (okres „licealny”). Potem następuje bardzo wyraźny i coraz większy rozdźwięk pomiędzy rozwiązaniem modelowym a tym, co zamierzają zrobić osoby dorosłe, tym co myślą i tym co czują (a raczej nie czują). Profilu zmian związanych z wiekiem nie można wytłumaczyć tak charakterystycznym dla teorii stadialnych rozwoju moralnego zjawiskiem „zatrzymania” na którymś z niższych stadiów. Tu następuje regres w porównaniu do osób młodszych. Dlaczego? Odpowiedź na tak postawione pytanie wymaga dalszych badań.

Słowa kluczowe: rozwój moralny, badanie jakościowe, moralność dorosłych, moralność seniorów

dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ
Uniwersytet Łódzki
dr Grzegorz Pajestka
Uniwersytet Opolski

Lęk o przyszłość, odwaga psychologiczna i trudności w podejmowaniu decyzji zawodowych u osób we wschodzącej dorosłości: analiza zorientowana na zmienne i na osobę

Abstrakt: Podejmowanie decyzji zawodowych jest kluczowym zadaniem rozwojowym w okresie wschodzącej dorosłości. W badaniu 462 młodych dorosłych (246 kobiet, 213 mężczyzn; wiek $M=22,12$, $SD = 2,91$) analizowano związki lęku dotyczącego przyszłości i odwagi psychologicznej z trudnościami w podejmowaniu decyzji zawodowych (CDDQ), kontrolując postrzegane wsparcie społeczne, subiektywny status społeczno-ekonomiczny (SES), wiek i płeć, oraz stosując podejście zorientowane na zmienne i podejście zorientowane na osobę (jednostkę). Hierarchiczne regresje wykazały, że wyższy lęk o przyszłość był konsekwentnie związany z większym ogólnym nasileniem trudności oraz z każdym wymiarem CDDQ. Odwaga psychologiczna wiązała się ujemnie z ogólnym poziomem trudności oraz z Brakiem gotowości i Brakiem informacji, lecz nie z Niespójnymi informacjami. Analiza profili latentnych (LPA) wyodrębniła trzy profile: Niskie, Umiarkowane i Wysokie trudności. Przyjmując profil Niskich trudności jako referencyjny, lęk o przyszłość zwiększał prawdopodobieństwo przynależności do profili trudności Umiarkowanych i Wysokich, natomiast odwaga psychologiczna obniżała ryzyko przynależności do profilu trudności Umiarkowanych (ale nie Wysokich). Wyniki wskazują, że lęk o przyszłość i odwaga psychologiczna są istotnymi czynnikami emocjonalno-motywacyjnymi wyjaśniającymi różnice indywidualne w trudnościach decyzyjnych dotyczących kariery.

Słowa kluczowe: trudności w podejmowaniu decyzji zawodowych, odwaga psychologiczna, lęk o przyszłość, wschodząca dorosłość

dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Koon Lin Linnie Wong

Ming Ming Chiu

Ki Keith Chan

King Man Eric Chong,

Miron Bhowmik

Między Europą a Azją: profile obywatelstwa cyfrowego i dobrostan młodych dorosłych

Abstrakt: Aktywność obywatelska młodzieży coraz częściej przenosi się do przestrzeni cyfrowej, jednak sama intensywność działań online nie gwarantuje odpowiedzialnego uczestnictwa ani lepszego dobrostanu. W niniejszym badaniu zbadano psychospołeczne profile obywatelstwa cyfrowego, wyodrębnione na podstawie konfiguracji kompetencji medialnych oraz obywatelskiej aktywności online. Ponadto oceniono, czy profile te różnią się pod względem dobrostanu psychicznego oraz czy różnice te utrzymują się po kontroli takich zmiennych jak wiek, płeć, czas korzystania z urządzeń ICT oraz kraj pochodzenia. W badaniu uczestniczyło 1 298 studentów i studentek z Polski, Bangladeszu i Hongkongu. Zastosowano podejście zorientowane na osobę (person-oriented approach): przed identyfikacją profili oceniono równoważność pomiaru zmiennych profilujących przy użyciu wielogrupowej analizy confirmacyjnej (MGCF). Następnie przeprowadzono dwuetapowe klastrowanie (Ward, a następnie k-średnich $k = 4$) na standaryzowanych wskaźnikach kompetencji medialnych i obywatelskiej aktywności online. Różnice między profilami testowano za pomocą analizy wariancji (ANOVA) oraz analizy kowariancji (ANCOVA), gdzie dobrostan pełnił rolę zmiennej zależnej, a wiek, płeć oraz czas korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) były traktowane jako współzmiennne, natomiast kraj jako czynnik stały. Zastosowano również testy χ^2 do analizy zależności profili od kraju i płci. Wyodrębniono cztery profile: Cyfrowi Liderzy, Uważni Obserwatorzy, Aktywni ale Ostrożni oraz Cyfrowi Outsiderzy. Profile te istotnie różniły się pod względem dobrostanu, a różnice te utrzymały się po kontroli współzmiennych. Nie stwierdzono istotnej interakcji między profilami a krajem, co sugeruje podobny wzorzec zależności między profilem a dobrostanem w badanych kontekstach. Kraj oraz płeć były związane z częstością występowania poszczególnych profili, a doświadczenia edukacyjne różnicowały je, szczególnie w obszarze kompetencji globalnych. Wyniki pokazują, że dobrostanowi najbardziej sprzyja połączenie wysokich kompetencji medialnych z aktywnym obywatelstwem cyfrowym, a nie sama intensywność aktywności online. Wskazuje to na potrzebę interwencji profilowanych, czyli dopasowanych do różnych wzorców funkcjonowania cyfrowego. W praktyce oznacza to inne priorytety wsparcia dla

osób aktywnych, lecz słabiej przygotowanych do krytycznego i bezpiecznego korzystania z mediów (np. trening rozpoznawania dezinformacji, higiena cyfrowa, etyka i bezpieczeństwo online), a inne dla osób kompetentnych, ale mało zaangażowanych obywatelsko (np. działania wzmacniające poczucie sprawstwa, motywację i możliwości udziału w inicjatywach społecznych).

Słowa kluczowe: zaangażowanie obywatelskie online, kompetencje korzystania z mediów, dobrostan psychiczny, edukacja medialna, młodzi dorośli

dr hab. Elżbieta Napora, prof. UJD
Uniwersytet Jana Długosza

Uwarunkowania samotności badanych uczniów

Abstrakt: Celem badań było ustalenie czynników warunkujących odczuwanie samotności u badanych uczniów biorąc pod uwagę, atrakcyjność socjometryczną wśród rówieśników, bycie lubianym przez klasę, płeć. Badania za pomocą Klasycznego Testu Jacoba Moreno oraz czterowymiarowej Skali Poczucia Samotności, prowadzono na próbie 120 uczniów w okresie wczesnej adolescencji ($M = 13,77$; $SD = 0,83$). Uzyskane wyniki pokazały, że dziewczęta istotnie częściej w porównaniu do chłopców, doświadczają samotności emocjonalnej. Odrzucenie przez rówieśników skutkuje odczuwaniem samotności przez uczniów bez względu na ich płeć. Wnioskując, samotności zapobiega przekonanie o byciu lubianym przez rówieśników w klasie. Wyniki uzupełniają czynniki zapobiegające odczuwaniu samotności przez uczniów w okresie wczesnego dorostania.

Słowa kluczowe: samotność ucznia, popularność socjometryczna, wczesna adolescencja

SYMPOZJA

Diagnoza nowych problemów i aspektów funkcjonowania rodziny

Symposium
dr hab. Ludwiki Wojciechowskiej, prof. UWM
i dr Agnieszki Bieńkowskiej

dr hab. prof. UWM Ludwika Wojciechowska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Wprowadzenie: Diagnoza nowych problemów i aspektów funkcjonowania rodziny

Abstrakt:

W naukach społecznych obserwowane są liczne zmiany odnoszące się do tematyki badań oraz do metodologicznego podejścia w ich diagnozowaniu. W psychologii rozwoju i w psychologii rodziny można dostrzec konsekwencje przyjęcia perspektywy life-span i podjęcia w związku z tym pogłębionych badań nie tylko we wczesnych okresach rozwojowych, ale i w okresie dorosłości traktowanej jako czas dynamicznych przemian, a nie stagnacji lub regresu. Zmiany w świecie społecznym i postęp technologiczny również wywarły wpływ na treściowe aspekty badań psychologicznych. Wraz ze zmianą w roli społecznej kobiety zaczęto prowadzić badania nad konfliktem pomiędzy troską o rodzinę a jej zaangażowaniem w pracę zawodową. Pod wpływem pandemii Covidu podjęto badania nad problemem pracy rodziców w trybie zdalnym lub hybrydowym oraz problemem kształcenia dzieci w podobnym kontekście. Z kolei długowieczność członków rodziny wzmogła zainteresowanie badaniami nad relacjami w rodzinie pomiędzy starszymi rodzicami potrzebującymi opieki a dorosłymi dziećmi. To kilka wybranych przykładów, które zostaną uzupełnione w wystąpieniu.

dr Magdalena Poraj-Weder

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

dr Monika Dominiak-Kochanek

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

dr Katarzyna Knopp

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

dr Grzegorz Pajestka

Uniwersytet Opolski

Pomiar stylów rodzicielskich - ocena psychometryczna polskiej wersji s-EMBU[A]

Abstrakt: Eigna Minnen Beträffande Uppfostran–Short Form (s-EMBU) jest znanym na świecie narzędziem przeznaczonym do oceny stylów rodzicielskich matki i ojca. Występuje w różnych wariantach: w wersji pozwalającej na retrospektywną ocenę zachowań wychowawczych matki i ojca przez osoby dorosłe, w wersji dla rodziców przeznaczonej do autodiagnozy oraz w wersji dla młodzieży umożliwiającej ocenę bieżących oddziaływań rodzicielskich.

W badaniu poddano analizie trafność strukturalną, zbieżną i kryterialną wersji s-EMBU dla młodzieży, s-EMBU[A]. Próba obejmowała 388 adolescentów (55,9% dziewcząt) w wieku 15–18 lat ($M = 16,48$; $SD = 1,12$). Do oceny trafności konwergencyjnej wykorzystano Kwestionariusz Interpersonalnego Kontekstu Rodzicielstwa (PASCQ) w adaptacji Czyżkowskiej i in., oraz Kwestionariusz Ufności Więzy (KSS) w polskim opracowaniu Głogowskiej. Trafność kryterialną oszacowano przy użyciu Skali Zgeneralizowanego Zaufania (GTS) w adaptacji Jasielskiej i in., Skali Samooceny (SES) w adaptacji Łaguny i in., oraz Skali Psychologicznego Dobrostanu (PWB) w adaptacji Karasia i Ciecucha.

Analizy czynnikowe potwierdziły oryginalną strukturę czynnikową dla skal Emocjonalne Ciepło [*Emotional Warmth*] i Odrzucenie [*Rejection*]. Podskala (Nad)opiekuńczości [*Overprotection*] została zmodyfikowana – usunięto pozycje o niskich ładunkach czynnikowych. Pozostawiono 5 spójnych merytorycznie twierdzeń, eksponujących komponent intruzywnej kontroli rodzicielskiej. Oba modele (dla matki i ojca) – po rewizji – uzyskały satysfakcjonujące wskaźniki dopasowania, a rzetelność podskal mieściła się w przedziale 0,74–0,86 dla matki oraz 0,75–0,93 dla ojca. Badania potwierdziły trafność strukturalną, zbieżną i kryterialną wersji s-EMBU dla młodzieży, a uzyskane korelacje ze wskaźnikami psychospołecznego funkcjonowania adolescentów potwierdzają fundamentalne znaczenie stylów rodzicielskich dla ich rozwoju społeczno-emocjonalnego oraz dobrostanu psychicznego. Tym samym szczególnego znaczenia nabiera dysponowanie rzetelnym i trafnym narzędziem psychometrycznym, które umożliwia precyzyjny pomiar stylów wychowawczych matki i ojca z perspektywy adolescenta.

Słowa kluczowe: s-EMBU, pomiar zachowań rodzicielskich, adaptacja i walidacja narzędzia

dr Agnieszka Bieńkowska

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

Irracjonalność w służbie dobrostanu?

Myślenie magiczne a dobrostan psychiczny w okresie wczesnej dorosłości

Abstrakt: Okres wczesnej dorosłości to czas wyzwań związanych z realizacją nowych zadań rozwojowych, które mogą wywoływać napięcie psychiczne, poczucie niepewności oraz trudności adaptacyjne. Radzenie sobie z tymi wyzwaniami może zapewnić jednostce dobrostan psychiczny, rozumiany jako subiektywne poczucie szczęścia, rozwój osobisty oraz satysfakcjonujące relacje społecznych, oznaczający pozytywne funkcjonowanie w trzech wymiarach: osobowościowym, społecznym i emocjonalnym. Celem wystąpienia będzie przedstawienie wyników badań poświęconych znaczeniu dla dobrostanu młodych dorosłych utrzymywania irracjonalnych przekonań magicznych, jakie stanowią: wiara w magię i istoty magiczne, wiara w przesady, wiara w umiejętności parapsychologiczne, wierzenia religijne oraz wiara w zasadę styczności i podobieństwa. Badania z udziałem 86 osób młodych dorosłych ($M=27,74$; $SD=4,15$) wykazały, że im wyższy poziom wierzeń religijnych, tym wyższy poziom dobrostanu w jego wymiarze społecznym ($\rho=0,25$; $p<0,01$). Z kolei badania poświęcone związkom dobrostanu psychicznego z wiarą w przesady, przeprowadzone na próbie 103 osób młodych dorosłych ($M=25,76$; $SD=6,76$), ujawniły, że im wyższy poziom przesądności, tym wyższy jest poziom ich dobrostanu psychicznego ($\rho=0,28$; $p<0,01$). Utrzymywanie irracjonalnych przekonań magicznych, zapewniających iluzoryczne poczucie kontroli nad otoczeniem, a w konsekwencji redukujące lęk i niepewność, może zatem odgrywać pewną rolę w budowaniu dobrostanu psychicznego człowieka.

Słowa kluczowe: dobrostan, myślenie magiczne, wczesna dorosłość

dr Dagmara Musiał

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

dr Michalina Krzyżak

Uniwersytet Medyczny Białystok

Kapitał psychologiczny i odporność psychiczna jako predyktory dobrostanu psychicznego we wczesnej dorosłości

Abstrakt: Dobrostan psychiczny stanowi istotny wskaźnik jakości życia jednostki i jej funkcjonowania w kontekście zdrowia psychicznego. Rozwój psychologii pozytywnej wzmocnił rozumienie mechanizmów wpływających na pozytywne, satysfakcjonujące funkcjonowanie człowieka oraz podkreślił możliwości i znaczenie rozwoju licznych zasobów osobistych i społecznych na poziom odczuwanego dobrostanu psychicznego.

Celem badania była ocena zależności między poczuciem dobrostanu psychicznego a kapitałem społecznym i odpornością psychiczną u osób we wczesnej dorosłości.

Przeprowadzono badanie przekrojowe, w którym wzięły udział 342 osoby w wieku od 18 do 45 lat. Do badań zastosowano Skalę Dobrostanu Psychologicznego, Kwestionariusz Kapitału Psychologicznego (KKaPsy) oraz polską wersję Resilience Scale RS-14. Zakładano, że osoby badane w grupie wieku 18-29 lat będą miały istotnie niższy poziom poczucia dobrostanu psychicznego, kapitału psychologicznego i odporności psychicznej w porównaniu z osobami badanymi w grupie wieku 30-45 lat oraz że struktura zależności pomiędzy kapitałem psychologicznym, odpornością psychiczną a dobrostanem psychicznym różni się pomiędzy grupami osób w wieku 18–29 lat a 30–45 lat.

Zastosowanie analizy regresji z efektem interakcyjnym pozwoliło na weryfikację hipotezy dotyczącej różnic między grupami osób w wieku 18–29 lat a 30–45 lat w zakresie zależności pomiędzy kapitałem psychologicznym, odpornością psychiczną a dobrostanem psychicznym.

Wyniki przeprowadzonych badań wykazały, że dobrostan psychiczny we wczesnej dorosłości jest rezultatem złożonych interakcji między zasobami osobistymi a etapem rozwojowym jednostki.

Słowa kluczowe: dobrostan psychiczny, kapitał psychologiczny, odporność psychiczna, wczesna dorosłość

O Teorii Rozwoju

Symposium
dr hab. Adama Niemczyńskiego, prof. UJ

dr hab. Ludmiła Zając- Lamparska, prof. UKW
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Plastyczność jako kategoria teoretyczna w rozwoju człowieka

Abstrakt: Wykład poświęcony jest pojęciu plastyczności jako jednej z kluczowych, a zarazem najbardziej problematycznych kategorii teoretycznych w psychologii rozwoju człowieka. Punktem wyjścia jest stwierdzenie, że termin ten funkcjonuje w wielu obszarach psychologii i nauk o człowieku, w szczególności w neurobiologii, neuropsychologii, psychologii poznawczej, psychologii rozwoju oraz psychologii ewolucyjnej, co prowadzi do znacznego zróżnicowania jego znaczeń i do niejednoznaczności pojęciowej. W konsekwencji plastyczność bywa stosowana zamiennie z pojęciami takimi jak uczenie się, adaptacja, kompensacja czy dojrzewanie, mimo że odnoszą się one do odmiennych mechanizmów zmiany i różnych poziomów opisu funkcjonowania człowieka. Celem wykładu jest uporządkowanie tych znaczeń oraz zaproponowanie takiego rozumienia plastyczności, które pozostaje użyteczne dla opisu rozwoju człowieka w ciągu życia.

W wykładzie przyjęto założenie, że plastyczność nie oznacza dowolnej modyfikowalności funkcjonowania ani nie może być redukowana wyłącznie do mechanizmów neuronalnych. Jest ona rozumiana jako rozwojowy potencjał trwałej zmiany pod wpływem doświadczenia, realizujący się w określonych granicach biologicznych, rozwojowych i środowiskowych. Centralnym punktem rozważań jest teoria rozwoju w ciągu życia Paula B. Baltesa, w której plastyczność definiowana jest jako wewnątrzsobniczna modyfikowalność i stanowi jedną z podstawowych zasad rozwoju. W tym ujęciu plastyczność wyjaśnia zróżnicowanie indywidualnych trajektorii rozwojowych oraz możliwość zmiany funkcjonowania także w dorosłości i starości, pozostając w dynamicznej relacji z procesami dojrzewania, uczenia się i adaptacji, lecz nie będąc z nimi tożsama.

Słowa kluczowe: plastyczność, teoria rozwoju, adaptacja, kompensacja

dr hab. Lucyna Bakiera, prof. UAM
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Plastyczność - potencjał zmian czy iluzja nieograniczonego rozwoju? Komentarz do wykładu Ludmiły Zajęc-Lamparskiej

Abstrakt: Plastyczność, ujmowana w psychologii rozwoju człowieka jako jedna z podstawowych właściwości rozwoju, jest kategorią teoretyczną budzącą istotne wątpliwości pojęciowe. Służy ona do opisu możliwości zmiany funkcjonowania jednostki w toku rozwoju, jednak jej zakres znaczeniowy często nakłada się na inne terminy, takie jak dojrzewanie, uczenie się, adaptacja czy kompensacja, odnoszące się do odmiennych mechanizmów zmiany i różnych poziomów opisu funkcjonowania człowieka. Plastyczność nie zastępuje tych pojęć, lecz stanowi raczej ramę pojęciową opisującą warunek możliwości ich występowania. W tym sensie plastyczność oznacza zdolność jednostki do modyfikowania struktur i funkcji, adaptowania się do zmiennych warunków środowiskowych oraz kompensowania strat i ograniczeń. Jednocześnie podkreśla się, że plastyczność podlega ograniczeniom, co wyklucza jej rozumienie jako nieograniczonej podatności na zmianę. W konsekwencji plastyczność jawi się jako możliwość zmiany realizująca się w granicach określonych uwarunkowań, a nie jako nieograniczona elastyczność funkcjonowania czy potencjalnie nieskrępowany rozwój. W tym kontekście zasadne wydaje się również rozróżnienie pól semantycznych pojęć plastyczność, odnoszącego się przede wszystkim do potencjału i możliwości zmiany, oraz elastyczność, akcentującego zdolność adaptacyjnego reagowania na aktualne wymagania sytuacyjne. W referacie podjęta zostanie polemika nad użytecznością pojęcia plastyczności w psychologii life-span w odniesieniu do refleksji nad zakresem potencjału rozwojowego człowieka.

Słowa kluczowe: plastyczność, adaptacja, potencjał rozwoju

dr Małgorzata Stępień-Nycz
Uniwersytet Jagielloński

Plastyczność z perspektywy paradygmatu procesualno-relacyjnego. Komentarz do wykładu

Abstrakt: Komentarz ujmuje plastyczność w paradygmacie procesualno-relacyjnym i koncepcji relacyjnych systemów rozwojowych (RDS). Plastyczność rozumiana jest tu jako relacyjny potencjał systemu osoba–kontekst do trwałej zmiany pod wpływem doświadczenia, powstający we współdziałaniu mechanizmów biologicznych, psychologicznych, społecznych i kulturowych, osadzonych w czasie i historii. Rozszerzając perspektywę life span Paula B. Baltesa (plastyczność jako wewnątrzsobnicza modyfikowalność przez całe życie), RDS podkreśla wielopoziomowość i współkonstituowanie się osoby i kontekstu, okna podwyższonej wrażliwości (zmiennie modulowane przez warunki), a także wzorce ekwifinalności i multifinalności oraz heterotypową ciągłość w rozwoju. Plastyczność jest ukierunkowana dotychczasową historią systemu i ograniczona przez warunki biologiczne, rozwojowe i środowiskowe. Implikacje praktyczne tego ujęcia wskazują, że skuteczne działania rozwojowe wymagają modyfikacji relacji i praktyk oraz redukcji barier strukturalnych, gdyż bez responsywnych kontekstów plastyczność pozostaje potencjałem, a nie realizacją. W rezultacie plastyczność staje się nie tylko właściwością jednostki, lecz zadaniem dla systemów, które mogą ją uaktywniać lub tłumić.

Słowa kluczowe: plastyczność, paradygmat procesualno-relacyjny, system osoba-kontekst

dr Katarzyna Tomaszek
Uniwersytet Rzeszowski

Plastyczność jako kategoria niejednoznaczna w psychologii rozwoju: Komentarz

Abstrakt: Punktem wyjścia dla napisania niniejszego komentarza jest wykład prof. Ludmiły Zając-Lamparskiej pt. Plastyczność jako kategoria teoretyczna w rozwoju człowieka. Jak słusznie podkreśla autorka wystąpienia, plastyczność jako termin psychologiczny, funkcjonuje na gruncie wielu obszarów tej dyscypliny, niejednokrotnie odzwierciedlając odmienne mechanizmy i zjawiska życia psychicznego czy poziomy funkcjonowania jednostki (tj. od skali molekularnej do behawioralnej). W ramach uporządkowania istniejącej terminologii, autorka niezwykle trafnie odwołała się do klasycznej koncepcji Paula Baltesa, który z jednej strony podkreślał możliwość plastycznej zmiany funkcjonowania człowieka przez cały cykl życia, z drugiej uwzględnił podmiotowość jednostki, która może maksymalizować swoje szanse na osiągnięcie celów życiowych, poprzez wprowadzanie zmian w otoczeniu, treningi lub wykorzystanie osobistych doświadczeń.

Bazując na zaproponowanej przez autorkę definicji plastyczności, ujmowanej jako „*potencjał trwałej zmiany pod wpływem doświadczenia, realizujący się w określonych granicach biologicznych, rozwojowych i środowiskowych*” w swoich rozważaniach skupię się na trzech aspektach tj. 1. zmienność vs. trwałość potencjalnych modyfikacji wywołanych plastycznością; 2. reaktywny vs. proaktywny charakter procesu plastyczności; oraz 3. adaptacyjność vs. dezadaptacyjność efektów tego procesu.

W komentarzu szczególna uwaga będzie zwrócona na kontekstulaną wartość plastyczności dla trajektorii rozwoju. Odwołam się w nim również do meta-plastyczności czy ciemnej strony plastyczności, jako zjawisk stosunkowo dobrze udokumentowanych w odniesieniu do plastyczności neuronalnej czy teorii cech (choć nie rozwoju człowieka) i w jakimś stopniu mogących rozszerzyć przeprowadzoną przez autorkę próbę uporządkowania dyskursu naukowego w tym obszarze.

Słowa kluczowe: plastyczności, rozwój człowieka, meta-plastyczność, adaptacja

SEKCJE TEMATYCZNE

Sekcja tematyczna I

Nowe narzędzia, modele badawcze i konteksty społeczne w psychologii rozwoju

dr hab. Danuta Borecka-Biernat, prof. UWr
Uniwersytet Wrocławski

Strategia agresywnego radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego w kontekście postaw rodzicielskich i modelującego wpływu rodziców

Abstrakt: Celem badań było poszukiwanie rodzinnej etiologii strategii agresywnego radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego tkwiącej w postawach rodzicielskich i wzorze reagowania rodziców na sytuacje konfliktu społecznego. W badaniach posłużono się Skalą Postaw Rodzicielskich (SPR) M. Plopy, Kwestionariuszem strategii radzenia sobie rodziców w sytuacji konfliktu społecznego (KSRwSK) D. Boreckiej-Biernat i Kwestionariuszem do badania strategii radzenia sobie młodzieży w sytuacji konfliktu społecznego w sytuacji konfliktu społecznego (KSMK) D. Boreckiej-Biernat. Badania empiryczne objęły 893 osoby (468 dziewcząt i 425 chłopców) w wieku 13-15 lat. Analiza materiału badawczego wykazała, że agresywny sposób reagowania młodzieży na napięcie emocjonalne w sytuacji konfliktu społecznego kształtują nieprawidłowe postawy rodzicielskie charakteryzujące się uczuciowym dystansem w stosunku do dorastającego dziecka, brakiem zrównoważonej więzi emocjonalnej i wysoko postawioną poprzeczką wymagań wraz z przesadną dyscypliną i rygorem. W świetle przeprowadzonych badań stwierdzono, że matka i ojciec spostrzegani są, jako stosujący w sytuacji konfliktu społecznego strategię agresywną, przyczyniają się do modelowania u młodzieży strategii polegającej na agresywnym zachowaniu, wykorzystywanym w sytuacji konfliktu społecznego.

Słowa kluczowe: młodzież, postawy rodzicielskie, modelowanie zachowania, strategia agresywnego radzenia sobie, sytuacja konfliktu społecznego

dr hab. Paweł Kurtek

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Kwestionariusz Postaw Społecznych wobec tranżycji płciowej dzieci i młodzieży (PTP- DZ/M) - prezentacja narzędzia

Abstrakt:

Tło: Pomoc dzieciom i młodzieży doświadczającym niezgodności płciowej stanowi wyzwanie dla różnych instytucji zdrowia publicznego. Dominującą współcześnie formą pomocy tym osobom jest tranżycja płciowa. Strategia ta ingeruje w psychologiczne i społeczne biologiczne wymiary rozwoju i funkcjonowania dojrzewającego człowieka, dlatego generuje zróżnicowane nastawienia społeczne zarówno w grupie profesjonalistów jak i szerszego społeczeństwa. Celem artykułu jest zaprezentowanie kwestionariusza do badania postaw społecznych wobec tranżycji płciowej dzieci i młodzieży.

Metoda: Konstrukcja narzędzia opiera się na teorii detekcji sygnałów, czyli percepcji szans i zagrożeń (korzyści i strat) wdrożenia lub odrzucania tej strategii w różnych wymiarach funkcjonowania. Takie ujęcie stanowi podstawę wyczerpującego uporządkowania różnych opinii społecznych. Następnie zgromadzono w oparciu o podejście typu bottom-up zestawy opinii dotyczących szans i zagrożeń wdrożenia lub odrzucania tranżycji płciowej u: dziecka 7-letniego w zakresie wymiaru: społecznego (wyglądu i ról), komunikacyjnego, prawnego oraz 15-letniego adolescenta w zakresie wymiaru: społecznego (wyglądu i ról), komunikacyjnego, prawnego, hormonalnego i chirurgicznego. Na podstawie tego zredagowano pozycje testowe, rangowane na skali Likerta.

Wyniki: Przeprowadzenie analizy trafności czynnikowej wskazały na dwuczynnikowy charakter danych co sugeruje dwa niezależne wymiary postaw: akceptującą i krytyczną. Niezależność obu wymiarów postawy skłania do uwzględniania krytycznych i bezkrytycznych form akceptacji lub odrzucenia tej procedury terapeutycznej. Zatem, narzędzie na obecnym etapie rozwoju może być przydatne do rozpoznania czterech postaw wobec tranżycji płciowej dzieci i młodzieży: krytycznej akceptacji (wysoki poziom obu czynników), bezkrytycznej akceptacji (wysoki poziom Akceptacji a niski Krytycyzmu), krytycznego odrzucenia (wysoki Krytycyzm, niska Akceptacja) oraz obojętności (niskie wskaźniki obu czynników).

Słowa kluczowe: dysforia płciowa, niezgodność płciowa dzieci i młodzieży, tranżycja płciowa

dr Wojciech Gulin

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

dr hab. Barbara Ciżkowicz, prof. UKW

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Zmienne socjodemograficzne jako moderatory relacji między perspektywą czasową a subiektywnym dobrostanem w późnej dorosłości

Abstrakt: Wyniki wcześniejszych badań wskazują na istotne związki zmiennych socjodemograficznych zarówno z perspektywą czasową, jak i subiektywnym dobrostanem. Celem badań jest określenie moderatorów relacji między wymiarami perspektywy czasowej a składowymi subiektywnego dobrostanu osób we wczesnej starości. Jako moderatory przyjęto zmienne socjodemograficzne, takie jak: wiek chronologiczny, płeć, wykształcenie, pozostawanie w związku, choroby przewlekłe, sytuacja zawodowa oraz ocena sytuacji ekonomicznej. Przebadano N = 363 osób w wieku 60–75 lat (M = 66; SD = 4,98). Zastosowano skale: ZTPI, SWLS, SPANE oraz Metryczkę do pomiaru zmiennych socjodemograficznych. Wyniki analizy moderacji wskazały, że z siedmiu uwzględnionych zmiennych socjodemograficznych, cztery (płeć, pozostawanie w związku, ocena sytuacji ekonomicznej oraz wiek chronologiczny) okazały się moderatorami sześciu relacji między wybranym wymiarem perspektywy czasowej a poznawczą lub afektywną składową subiektywnego dobrostanu. Jako że płeć i ocena sytuacji ekonomicznej moderują po dwie relacje, a wiek chronologiczny i pozostawanie w związku moderują po jednej relacji, trudno stwierdzić, która zmienna jest najważniejszym moderatorem związków. Wyniki dostarczyły istotnej wiedzy o specyfice psychologicznego funkcjonowania człowieka po 60. roku życia. Uzyskany empirycznie obraz wpisuje się w założenia teorii dotyczących subiektywnego dobrostanu oraz czasu psychologicznego.

Słowa kluczowe: perspektywa czasowa, subiektywny dobrostan, zmienne socjodemograficzne, moderatory, późna dorosłość

dr Bogumiła Krawiec

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Dwa podejścia do badania rozwoju: metoda procesualna i teoria ugruntowana

Abstrakt: Wystąpienie poświęcone jest systematycznemu porównaniu dwóch podejść metodologicznych w badaniach jakościowych metody procesualnej (strategia Rekonstrukcji Transformacji Procesu – RTP) oraz klasycznej teorii ugruntowanej (Grounded Theory – GT). Porównanie koncentruje się na płaszczyźnie epistemologicznej, proceduralnej i aplikacyjnej w kontekście badań nad procesami zmian (zwłaszcza rozwojowymi).

Oba podejścia mają charakter indukcyjny i zakładają budowanie wiedzy bezpośrednio „z danych”, bez sztywnych hipotez wstępnych. Teoria ugruntowana opiera się na teoretycznym doborze próby, ciągłym porównywaniu incydentów oraz systematycznym kodowaniu prowadzącym do nasycenia teoretycznego i wygenerowania spójnej teorii. Podejście procesualne, zakorzenione w tradycji mikrogenetycznej, koncentruje się na dwupoziomowej rekonstrukcji transformacji zjawiska: szczegółowej analizie „historii” zmian w pojedynczych przypadkach oraz stworzeniu wariantów na poziomie zbioru przypadków, co pozwala budować wieloscieżkowe modele procesów oddające ich wewnętrzną różnorodność i dynamikę.

W wystąpieniu omówione zostaną zarówno podstawy metodologiczne zbierania danych jakościowych, jak i implikacje praktyczne wyboru metody w zależności od celu badania (generowanie ogólnej teorii vs. wieloscieżkowe modele procesów), a także potencjalne możliwości integracji obu podejść.

Słowa kluczowe: metoda procesualna, strategia RTP, teoria ugruntowana, metodologia badań jakościowych

dr Kamil Jezierski

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

mgr Anita Duplaga

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

dr Joanna Cichorz-Sadowska

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Test Dokańczania Historyjek (TDH) – narracyjna technika oceny przywiązania u dzieci w późnym dzieciństwie

Abstrakt: Ocena wzorców przywiązania u dzieci w późnym dzieciństwie stanowi wyzwanie metodologiczne - narzędzia samoopisowe są w tej grupie wiekowej niewystarczające, natomiast obserwacja daje mniej jednoznaczne dane niż w poprzednich okresach. Na świecie powszechnie stosowane są metody bazujące na założeniu, że narracja tworzona przez dziecko podczas zabawy odzwierciedla reprezentacje bliskich relacji. W wystąpieniu zaprezentowano badania pilotażowe przy użyciu Testu Dokańczania Historyjek (TDH) narzędzia służącego do oceny reprezentacji przywiązania u dzieci w późnym dzieciństwie, które wpisuje się w tradycję wspomnianych technik, przy czym uwzględnia polski kontekst kulturowy oraz specyfikę rozwojową późnego dzieciństwa.

TDH składa się z zestawu historyjek, które dziecko dokańcza przy użyciu figurek przedstawiających rodzinę. Zgodnie z założeniem, że główną funkcją systemu przywiązania jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i regulacja emocji, koncentrują się one wokół tematyki sytuacji trudnych, takich jak rozłąka, łamanie reguł, ból i są umiejscowione w kontekście relacji z rodzicami. Do opracowania wyników wykorzystano koncepcję skryptu bezpiecznej bazy oraz czterokategoryjną klasyfikację stylów przywiązania.

Przeprowadzono badanie pilotażowe narzędziem TDH z udziałem dzieci z typowej populacji (N=30, wiek 8–10 lat), dodatkowo dokonano oceny funkcjonowania społeczno-emocjonalnego za pomocą Kwestionariusza Mocnych Stron i Trudności (SDQ) w wersjach dla nauczyciela i dla rodzica oraz fragmentu Skali Inteligencji i Rozwoju IDS.

Analiza otrzymanych narracji sugeruje, że TDH może skutecznie aktywować system przywiązania i różnicować dzieci pod względem reprezentacji relacji z opiekunami. Instrukcja stymulowała do tworzenia narracji, w których ujawniały się wzorce dotyczące poszukiwania wsparcia u rodzica i jego gotowości do regulacji emocji (z wyłączeniem jednej historyjki). Cechy narzędzia, takie jak długość, złożoność fabuły oraz rodzaj przygód bohatera można ocenić jako adekwatne do okresu rozwojowego późnego dzieciństwa. Proces opowiadania był angażujący i atrakcyjny dla dziecka. Wyniki były względnie spójne w obrębie przypadków, a ich zróżnicowanie w próbie było zgodne z przewidywaniami teoretycznymi: przeważały wyraźnie ukształtowane reprezentacje rodziców jako

bezpiecznej bazy oraz ujawniały się różnice w ujawnianiu się skryptu między osobami przejawiającymi wzorzec bezpieczny oraz unikowy. Uzyskano umiarkowane lub silne związki z ocenami funkcjonowania społecznego.

Technika TDH ma szansę stać się rzetelną i ugruntowaną teoretycznie techniką do oceny przywiązania u dzieci w późnym dzieciństwie i tym samym wypełnić lukę w polskim instrumentarium diagnostycznym. Kolejnym krokiem powinna być analiza rzetelności i trafności, która wymaga szerzej zakrojonych badań. Proponowany sposób analizy przy użyciu konstruktów skryptu bezpiecznej bazy oraz prosta klasyfikacja do czterech stylów przywiązania mogą być przydatne do badań naukowych, jednak w praktyce pogłębienie informacji o schematach relacyjnych dziecka wymaga zastosowania bardziej złożonych kryteriów analizy. Ocenę warto też poszerzyć o wskaźnik mentalizowania.

Słowa kluczowe: przywiązanie, techniki narracyjne, skrypt bezpiecznej bazy, rozwój społeczny, późne dzieciństwo

Sekcja tematyczna II

Rozwój, relacje i adaptacja w obliczu kryzysów społecznych i osobistych

prof. dr hab. Liliya Morska
Uniwersytet Rzeszowski

Dorastanie w cieniu niepewności: jak globalne kryzysy kształtują poczucie bezpieczeństwa, tożsamość i odporność psychiczną młodzieży

Abstrakt: Współczesne dzieci i młodzież rozwijają się w rzeczywistości naznaczonej wieloma nakładającymi się kryzysami: pandemią, wojną, kryzysem klimatycznym, przeciążeniem informacyjnym oraz rosnącą niestabilnością społeczną i ekonomiczną. Celem referatu jest ukazanie, w jaki sposób chroniczna niepewność wpływa na kluczowe zadania rozwojowe okresu dorastania, ze szczególnym uwzględnieniem kształtowania tożsamości, poczucia sprawstwa, bezpieczeństwa emocjonalnego oraz odporności psychicznej. Autorka podejmuje próbę odejścia od linearnego i normatywnego rozumienia rozwoju na rzecz perspektywy, która uwzględnia niestabilność współczesnego świata jako trwałe kontekst dojrzewania. Referat skoncentruje się na analizie mechanizmów adaptacyjnych uruchamianych przez młodych ludzi w warunkach długotrwałego stresu i nieprzewidywalności. Szczególna uwaga zostanie poświęcona temu, czy doświadczenie globalnych kryzysów osłabia rozwój psychiczny, czy też może stawać się impulsem do budowania nowych form elastyczności, wspólnotowości i refleksyjności. Zostaną omówione także praktyczne implikacje dla psychologii rozwojowej, edukacji i wsparcia psychologicznego dzieci i młodzieży.

Słowa kluczowe: dorastanie, kryzys, niepewność, tożsamość, odporność psychiczna, młodzież, rozwój psychiczny

dr hab. Lech Żukowski, prof. WSPiA

Uniwersytet Rzeszowski

Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Rzeszowie

Nieprzystosowanie społeczne jako jedna z form adaptacji?

Abstrakt: Celem wystąpienia będzie zaprezentowanie alternatywnych poglądów dotyczących pejoratywnego określenia „nieprzystosowanie społeczne” u współczesnej młodzieży. Elementy buntu, postaw opozycyjnych wobec wybranych reguł społecznych zostaną omówione z perspektywy postaw rozwojowych u nastolatków. Wystąpienie będzie dotyczyło syntezy aktualnych danych naukowych oraz subiektywnych doświadczeń autora wynikających z praktyki pracy klinicznej z młodzieżą związaną z oceną pewnych przejawów niedostosowania społecznego jako jednej z funkcjonalnych form adaptacji do współczesnego świata.

Słowa kluczowe: niedostosowanie społeczne, rozwój psychofizyczny nastolatków, adaptacja do środowiska, psychoterapia

dr Monika Dacka

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr Anna Tychmanowicz

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Między kryzysem a sensem: religijność a poszukiwanie wartości we wschodzącej dorosłości

Abstrakt: Współcześnie funkcjonowanie w okresie wschodzącej dorosłości przypada na czas nasilonej niepewności powiązanej z globalnymi kryzysami i dynamicznymi transformacjami społecznymi. Okres ten charakteryzuje się intensywnym poszukiwaniem sensu oraz kształtowaniem systemu wartości, które stanowią znaczący element rozwoju tożsamości. Szczególną rolę w tym procesie może odgrywać religijność, rozumiana jako potencjalny zasób wspierający orientację aksjologiczną i radzenie sobie z niepewnością. Celem przeprowadzonych badań była analiza związku między religijnością a strukturą wartości młodzieży akademickiej w okresie wschodzącej dorosłości. Zostało przebadanych 322 osoby w wieku 18-28 lat ($M=20.13$, $SD=1.55$). Zastosowano The Duke University Religion Index (DUREL), oraz formularz danych demograficznych i informacji dotyczących wartości oraz orientacji aksjologicznej uczestników.

Wyniki analiz regresji wielokrotnej wskazują, że różne wymiary religijności (organizacyjna, nieorganizacyjna oraz wewnętrzna) w odmienny sposób wiążą się z systemem wartości we wschodzącej dorosłości. Religijność organizacyjna i wyznanie katolickie sprzyjają wartościom wspólnotowym (rodzina, szczęście), podczas gdy religijność nieorganizacyjna wiąże się z ich niższym znaczeniem oraz wyższą preferencją spokoju. Jednocześnie religijność organizacyjna i wewnętrzna wzmacniają znaczenie wiary religijnej, a osłabiają orientację na wartości materialne.

Słowa kluczowe: wartości, religijność, wschodząca dorosłość, zmiana

dr Monika Dacka

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr Sara Filipiak

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

dr Tomasz Peciakowski

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr hab. Elżbieta Rydz, prof. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Gotowość do dialogu międzyreligijnego w dorosłości: rola wsparcia społecznego i inteligencji moralnej

Abstrakt: Dialog międzyreligijny jest istotnym czynnikiem promowania porozumienia międzykulturowego i współpracy społecznej, przy czym jego efektywność może być determinowana przez indywidualne cechy uczestników oraz ich moralne i społeczne predyspozycje. Celem niniejszego badania było zbadanie wpływu postrzeganego wsparcia społecznego oraz komponentów inteligencji moralnej na gotowość do wejścia w dialog międzyreligijny.

W badaniu uczestniczyło 500 dorosłych osób w wieku 18–75 lat ($M = 49,4$, $SD = 15,6$). Zastosowano Skalę Gotowości do Wejścia w Dialog Międzyreligijny (TGDMVE), Skalę Inteligencji Moralnej (MIS) oraz Wielowymiarową Skalę Postrzeganego Wsparcia Społecznego (MSPSS).

Uzyskane wyniki wykazały, że dialog międzyreligijny jest słabo powiązany z postrzeganym wsparciem społecznym, natomiast kluczowymi predyktorami są komponenty inteligencji moralnej – przebaczenie i sumienie. Dodatkowo wiek działał jako negatywny predyktor, a kobiety wykazywały większą otwartość na dialog niż mężczyźni, co podkreśla rolę wieku w kształtowaniu gotowości do uczestnictwa w dialogu. Uzyskane informacje mogą stanowić podstawę do projektowania ukierunkowanych strategii edukacyjnych i inicjatyw międzykulturowych.

Słowa kluczowe: wsparcie społeczne, inteligencja moralna, dialog międzyreligijny, dorosłość

dr Anna Orylska
Uniwersytet SWPS

Treningi umiejętności społecznych dla dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat – przegląd systematyczny badań nad skutecznością i zastosowaniem

Abstrakt:

Wprowadzenie: Umiejętności społeczne i emocjonalne, takie jak rozpoznawanie i regulacja emocji, efektywna komunikacja czy współpraca, stanowią kluczowy element funkcjonowania jednostki oraz jej dobrostanu psychicznego. W ostatnich latach rośnie zainteresowanie grupowymi treningami umiejętności społecznych (TUS) jako formą wsparcia rozwoju dzieci i młodzieży oraz narzędziem profilaktyki zaburzeń psychicznych. Jednocześnie literatura wskazuje na istotne rozbieżności w definiowaniu TUS, ich strukturze oraz metodach oceny efektywności, co utrudnia jednoznaczną interpretację wyników badań i implementację programów w praktyce. Dodatkowym wyzwaniem jest brak spójności pojęciowej w zakresie rozróżnienia między umiejętnościami, kompetencjami i zdolnościami społecznymi.

Cel i założenia: Celem projektu było przeprowadzenie systematycznego przeglądu badań empirycznych dotyczących grupowych treningów umiejętności społecznych (TUS) jako interwencji wspierającej rozwój emocjonalny, komunikacyjny i społeczny oraz zapobiegającej zaburzeniom psychicznym u dzieci i młodzieży w wieku 6–18 lat. Przegląd miał na celu integrację rozproszonej wiedzy naukowej oraz identyfikację kluczowych komponentów skutecznych programów TUS, w tym ich podstaw teoretycznych (m.in. psychologia rozwojowa, teoria społecznego uczenia się) oraz stosowanych metod ewaluacji. Założeniem projektu było także określenie, w jakim stopniu TUSy przyczyniają się do poprawy funkcjonowania psychospołecznego uczestników oraz jakie czynniki warunkują ich efektywność. Dodatkowo celem była możliwość wsparcia rozwoju polityki edukacyjnej i działań z zakresu edukacji włączającej poprzez wskazanie roli TUS w promocji zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

Podsumowanie: Przeprowadzony przegląd systematyczny pozwolił na uporządkowanie aktualnego stanu wiedzy dotyczącego treningów umiejętności społecznych oraz ocenę ich skuteczności jako narzędzi wspierających rozwój psychospołeczny i profilaktykę zaburzeń psychicznych. Zidentyfikowano najbardziej efektywne komponenty programów TUS oraz wskazano standardy ich projektowania i ewaluacji.

Wyniki mogą mieć istotne znaczenie zarówno dla praktyki klinicznej i edukacyjnej, jak i dla kształtowania polityki publicznej w obszarze zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Ponadto projekt może przyczynić się do redukcji rozproszenia danych badawczych oraz stworzenia spójnych wytycznych dla wdrażania programów TUS w różnych kontekstach instytucjonalnych.

*Projekt badawczy został sfinansowany z grantu FRBN nr 48/2025/FRBN/G finansowanego w ramach Ministerstwa ds. Nauki, którego kierowniczką jest dr Klara Królewiak-Detsi

Słowa kluczowe: treningi umiejętności społecznych (TUS), umiejętności społeczne i komunikacyjne, dzieci, młodzież

dr Dariusz S. Kuncewicz

Uniwersytet Rzeszowski

dr Dorota K. Kuncewicz

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ks. dr Grzegorz Bzdyrak

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ks. dr Tomasz Lisiecki

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wzorce procesów decyzyjnych zmierzających do rozpadu małżeństwa. Doniesienie wstępne z analizy zeznań w sprawach o nieważność małżeństwa kanonicznego

Abstrakt: Celem badania była rekonstrukcja i opracowanie typologii procesów decyzyjnych kończących się rozpadem związku małżeńskiego u osób starających się o uznanie jego nieważności. Materiał badawczy stanowiły zanonimizowane akta spraw o nieważność małżeństwa kanonicznego prowadzonych przez Sąd Metropolitalny w Lublinie z kan. 1095 Kodeksu Prawa Kanonicznego. Do analiz włączono 31 akt zawierających zeznania stron (N= 62), świadków oraz opinie biegłych. Analizy wykonaliśmy przy pomocy zmodyfikowanej dla potrzeb badania procedury wyodrębniania opowieści ukrytych z monologów.

Przyjmując klasyczne rozumienie decyzji jako aktu ludzkiego wynikającego ze współdziałania rozumu i wolnej woli, wyłoniliśmy dwie grupy ponawianych – splatających się ze sobą w różnych konfiguracjach – decyzji unikania prawdy i odpowiedzialności, które prowadziły do rozpadu związku. Wśród decyzji unikania prawdy zidentyfikowaliśmy decyzje: (1) nie podejmowania namysłu nad źródłem trudności w związku; (2) wybiórczego uwzględniania wygodnych dla siebie faktów; (3) ukrywania lub/i wypierania się prawdy o własnym postępowaniu; (4) podtrzymywania myślenia życzeniowego o intencjach własnych lub partnera. W grupie decyzji unikania odpowiedzialności znalazły się decyzje: (1) rezygnacji z wysiłku zmiany dysfunkcyjnych nawyków; (2) podejmowania się alternatywnych zobowiązań kosztem związku; (3) przrzucania odpowiedzialności za związek na partnera lub rodzica; (4) przejmowania odpowiedzialności partnera za związek na siebie. Proponowana typologia poszerza psychologiczną perspektywę wyjaśniania procesów prowadzących do rozpadu związku małżeńskiego o aspekt intencjonalny. Podążając za tezą Anscombe, zgodnie z którą na intencjonalność ludzkich działań implicite wskazuje konwencja użycia określonych słów lub fraz w ich opisie, podeprzemy uzasadnienie niniejszej typologii decyzji wybranymi fragmentami analizowanych zeznań. Uwrażliwienie na „językowe korelaty” decyzji obarczonych ryzykiem rozpadu małżeństwa, ma także walor praktyczny. Precyzyjne rozpoznawanie takich decyzji podczas psychoterapii małżeństw/ par może pomóc partnerom w skonfrontowaniu się z nimi, a tym samym dostarczać okazji do podejmowania decyzji alternatywnych zmierzających ku dojrzewaniu związku.

Słowa kluczowe: małżeństwo kanoniczne, rozpad związku, decyzje, narracje

Sekcja tematyczna III

Neuroróżnorodność, diagnoza i funkcjonowanie osób w spektrum

dr Barbara Superson
Uniwersytet Jagielloński
Instytut Badań Edukacyjnych

**Od neuroatypowości do neuroróżnorodności
– wyzwania diagnostyczne w obliczu redefinicji normy rozwojowej**

Abstrakt: Współczesna psychologia rozwojowa funkcjonuje w kontekście dynamicznej zmiany rozumienia normy rozwojowej – od ujęcia akcentującego deficyty rozwojowe ku perspektywie neuroróżnorodności. Zmiana ta, choć potrzebna i wartościowa, rodzi istotne konsekwencje diagnostyczne, szczególnie w odniesieniu do dzieci prezentujących subtelne, niejednoznaczne cechy ze spektrum autyzmu oraz funkcjonujących „na granicy normy”. W wystąpieniu omówione zostaną wybrane opisy przypadków klinicznych ilustrujące trudności w różnicowaniu między wariantem neurorozwojowym a obrazem wtórnym do innych procesów medycznych. Szczególna uwaga poświęcona będzie dylematom związanym z niedostatecznie uwzględnianą diagnostyką różnicową, obejmującą m.in. zaburzenia o podłożu immunologicznym (w tym PANS/PANDAS), przewlekłe stany zapalne czy współwystępujące problemy somatyczne, które mogą modyfikować obraz funkcjonowania dziecka. Celem wystąpienia jest refleksja nad granicami współczesnej diagnozy psychologicznej: kiedy rozpoznanie neurorozwojowe jest adekwatnym opisem trwałego wzorca funkcjonowania, a kiedy powinna skłaniać do pogłębionej, interdyscyplinarnej oceny medycznej. Prezentacja ma charakter krytyczno-refleksyjny i stanowi zaproszenie do dyskusji nad odpowiedzialnością diagnostyczną w dobie redefinicji normy rozwojowej.

Słowa kluczowe: neuroróżnorodność, neuroatypowość, diagnoza różnicowa, ASD, norma rozwojowa

dr Izabela Stankowska-Mazur

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

dr hab. Aleksandra Jasielska, prof. UAM

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza

Zaburzenia ze spektrum autyzmu poza schematem – adaptacje i maskowanie

Abstrakt: Zaburzenia ze spektrum autyzmu (ASD) to rozpoznanie, które jeszcze do niedawna kojarzone było niemal wyłącznie z obrazem „dziecka za szybą”. Wynikało to ze specyfiki diagnozy, opierającej się na trudnościach w nawiązywaniu i podtrzymywaniu interakcji oraz komunikacji społecznej, a także na ograniczonych, powtarzalnych i nieelastycznych wzorcach zachowań (ICD-11). O ile poprzednie klasyfikacje wyróżniały autyzm dziecięcy, atypowy oraz zespół Aspergera jako odrębne jednostki, o tyle zgodnie z ICD-11 stosuje się obecnie jedno, zbiorcze rozpoznanie: zaburzenia ze spektrum autyzmu. Zmiana ta wynika z najnowszych doniesień naukowych oraz braku jednolitego wzorca funkcjonowania osób w ramach tej kategorii.

Rosnąca wiedza na temat ASD pozwala na trafniejszą identyfikację mechanizmów adaptacji do norm społecznych, w tym strategii maskowania stosowanych przez osoby o odmiennych neurotypach. Ich celem jest ukrycie cech autystycznych oraz kompensacja trudności komunikacyjno-społecznych, m.in. poprzez asymilację normatywnych wzorców zachowania. Strategie te są jednak tylko pozornie adaptacyjne – generują wysokie koszty psychofizyczne, skutkując m.in. rozwojem zaburzeń lękowych i afektywnych.

Celem referatu jest prezentacja elementów procesów diagnostycznych ośmiu dorosłych kobiet z ASD w oparciu o doświadczenia z praktyki psychoterapeutycznej. Podjęta zostanie próba identyfikacji czynników rozwojowych i środowiskowych, które wzmacniały maskowanie u badanych pacjentek, prowadząc do braku właściwego rozpoznania w dzieciństwie i okresie dorastania.

Słowa kluczowe: ASD, zaburzenia ze spektrum autyzmu, maskowanie, adaptacja

dr Agnieszka Siedler

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

dr Ewa Odachowska-Rogalska

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

dr Magdalena Kruk-Rogucka

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

dr Dominika Wiśniewska

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

Maskowanie w spektrum autyzmu jako ukryta ścieżka rozwojowa: trajektoria maskowania w cyklu życia a kumulacja społecznych mikro-traum

Abstrakt: Kamuflaż autystyczny, rozumiany jako zespół strategii tłumienia, kompensowania i symulowania zachowań społecznych w celu dopasowania się do ogólnie przyjętych norm. Jest zjawiskiem coraz szerzej badanym w psychologii, jednak niemal nieobecny w pracach omawiającym kontekst rozwojowy. Tymczasem kamuflaż nie pojawia się nagle w dorosłości: kształtuje się jako odpowiedź na powtarzające się doświadczenia społeczne, m.in. niedopasowanie, odrzucenie oraz presji normatywnej. Dotychczasowe badania koncentrują się na pomiarze nasilenia maskowania w określonym punkcie czasowym, pomijając jego genezę rozwojową, zmienność w cyklu życia oraz mechanizmy, które mogą wpływać na jego rozwój. Celem prezentowanego badania była analiza trajektorii rozwojowej kamuflażu autystycznego w perspektywie całego życia z uwzględnieniem roli kumulacji społecznych mikro-traum. Badanie miało na celu identyfikację czynników istotnych w rozwoju strategii maskowania, zbadanie związku między kumulacją mikro-traum społecznych a intensyfikacją i różnicowaniem się strategii kamuflażu oraz określenie, w jakim momencie rozwojowym po raz pierwszy pojawiają się tego typu strategie. Badanie miało charakter retrospektywno-przekrojowy, prowadzone było zarówno metodami jakościowymi, jak i ilościowymi. Grupę badawczą stanowił osoby dorosłe ze zdiagnozowanym autyzmem. Wyniki badania wskazują m.in. na to, że kumulacja mikro-traum społecznych z okresu dzieciństwa jest istotnym predyktorem nasilenia poziomu maskowania oraz jego związku z trudnościami w zakresie zdrowia psychicznego w późniejszym życiu. Dodatkowo, wyniki wskazują na to, że strategie maskowania mogą pojawiać się już w okresie przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Słowa kluczowe: spektrum autyzmu, maskowanie, zdrowie psychiczne

dr Justyna Świerczyńska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

mgr Weronika Kędzierwaska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

mgr Nadia Iwańska

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

mgr Angelika Szczepanik Paśnik

Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Reaktywność na dźwięki a funkcjonowanie poznawcze i emocjonalne w zaburzeniach ze spektrum autyzmu i zaburzeniach nadpobudliwości psychoruchowej

Abstrakt:

Wprowadzenie: Środowisko akustyczne stanowi istotny czynnik wpływający na przetwarzanie sensoryczne oraz funkcje poznawcze, takie jak uwaga, pamięć robocza i regulacja emocji. Znaczenie to jest szczególnie widoczne u osób z zespołem nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD) oraz ze spektrum autyzmu (ASD), u których obserwuje się atypowe profile reaktywności sensorycznej. Bodźce dźwiękowe mogą w tych grupach zarówno nasilać objawy (np. przeciążenie sensoryczne, trudności z koncentracją), jak i przy odpowiednim dopasowaniu wspierać funkcjonowanie poznawcze. Dotychczasowe badania wskazują na złożoność tych zależności oraz brak uniwersalnych efektów działania bodźców akustycznych.

Cel i założenia: Celem niniejszego wystąpienia jest zintegrowanie wyników badań eksperymentalnych, kwestionariuszowych oraz neurofizjologicznych dotyczących reaktywności na bodźce akustyczne u osób z ADHD i ASD. Analizie poddano zarówno fizyczne parametry dźwięku (np. hałas, szum, pogłos, cisza), jak i subiektywne doświadczenia sensoryczne oraz neuronalne korelaty przetwarzania słuchowego. Założono, że różnice międzygrupowe można lepiej wyjaśnić poprzez model wielopoziomowy uwzględniający interakcję czynników fizycznych, neuronalnych i emocjonalnych.

Podsumowanie: Analiza literatury wskazuje, że wpływ środowiska akustycznego ma charakter niejednoznaczny i zależy od indywidualnego profilu funkcjonowania. W ADHD bodźce akustyczne pełnią głównie funkcję modulacyjną umiarkowany poziom stymulacji (np. biały szum) może poprawiać uwagę i wykonanie zadań, co tłumaczone jest m.in. mechanizmem rezonansu stochastycznego i regulacją pobudzenia neuronalnego. Efekty te są jednak silnie zależne od natężenia dźwięku i różnic indywidualnych. W ASD przetwarzanie bodźców słuchowych częściej wiąże się z

nadreaktywnością i trudnościami w integracji sensorycznej. Szczególnie problematyczne są dźwięki nagłe, intensywne i nieprzewidywalne, które mogą prowadzić do przeciążenia i obniżenia efektywności poznawczej. Dane neurofizjologiczne sugerują zaburzenia synchronizacji neuronalnej oraz trudności w selektywnej uwadze słuchowej.

Badania porównawcze wskazują, że podobne objawy behawioralne mogą wynikać z odmiennych mechanizmów neuronalnych. W populacji ogólnej wykazano natomiast, że zarówno hałas, jak i parametry akustyczne (np. pogłos) istotnie wpływają na funkcjonowanie uwagi, a nawet cisza może być aktywnie przetwarzana przez system słuchowy.

Na podstawie przeglądu zaproponowano model integracyjny, w którym efekty środowiska akustycznego wynikają z interakcji trzech poziomów: właściwości bodźca, mechanizmów neuronalnych oraz czynników subiektywnych i emocjonalnych. W ujęciu praktycznym podkreśla to konieczność personalizacji środowiska akustycznego w edukacji, pracy i terapii poprzez regulację poziomu hałasu, przewidywalności bodźców oraz możliwość indywidualnej kontroli stymulacji.

Słowa kluczowe: ADHD, spektrum autyzmu, przetwarzanie słuchowe, środowisko akustyczne

dr Anna Lenart

Uniwersytet Rzeszowski

dr Aneta Lew-Koralewicz

Uniwersytet Rzeszowski

dr Jacek Pasternak

Uniwersytet Rzeszowski

Nasilenie objawów depresyjnych i lękowych u osób z zespołem Aspergera i wysokofunkcjonującym autyzmem

Abstrakt: Podczas wystąpienia zaprezentowane zostaną wyniki badania, którego celem była próba oceny obecności i nasilenia objawów depresji oraz lęku u dzieci i młodzieży z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Analiza literatury wskazuje, że zaburzenia nastroju są jednymi z częściej współwystępujących z tym zaburzeniem trudności. Ponadto wiele z tych osób doświadcza wysokiego poziomu lęku i niepokoju.

W badaniu wzięło udział 30 dzieci z diagnozą zespołu Aspergera lub autyzmu wysokofunkcjonującego oraz 30 rodziców. Uczestnicy badania wypełniali zestaw kwestionariuszy mierzących występowanie objawów autyzmu, depresji oraz lęku rozumianego jako stan oraz jako cecha. Pomiar obejmował wersję do samoopisu, którą wypełniały dzieci oraz wersję kwestionariuszy dla rodziców wypełniane przez ich opiekunów. Do arkuszy załączona była także ankieta socjodemograficzna.

Wyniki badania potwierdziły hipotezy badawcze. Ukazały wysokie lub bardzo wysokie nasilenie objawów depresji u dzieci, zwłaszcza w ocenie rodziców. Osoby badane uzyskiwały także wysokie wyniki nasilenia lęku, zwłaszcza rozumianego jako cecha. Uzyskano oczekiwane korelacje dotyczące objawów autyzmu oraz depresji.

Prezentowane wyniki mogą być przydatne przy planowaniu psychologicznego wsparcia dla dzieci z autyzmem, dzięki wskazaniu roli lęku oraz jego objawów w ocenie ich aktualnego funkcjonowania. Ponadto ukazują ważną rolę rodziców w procesie oceny obecności objawów zaburzeń nastroju u ich dzieci. Stwarzają także możliwości praktycznego przełożenia wyników zarówno w obszarze diagnozy tych osób, jak również terapii i edukacji.

Słowa kluczowe: ASD, zespół Aspergera, lęk, depresja

mgr Joanna Baran

Grupa EuroMed - Poradnia dla osób z autyzmem dziecięcym

Neuroatypowość: błąd systemu czy błąd w systemie myślenia?

Abstrakt: Współczesne ujęcia neuro różnorodności kwestionują dominujący, medyczny model rozumienia autyzmu jako deficytu. Tradycyjnie spektrum autyzmu definiowane jest jako zaburzenie neurorozwojowe wpływające na komunikację społeczną i wzorce zachowań, jednak coraz częściej podkreśla się jego charakter jako odmiennej ścieżki rozwoju i sposobu doświadczania rzeczywistości. W tym kontekście pojawia się pytanie: czy trudności osób neuroatypowych wynikają z „błędu systemu” (indywidualnej dysfunkcji), czy raczej z „błędu w systemie myślenia” – społecznych norm i struktur niedostosowanych do różnorodności poznawczej. Celem pracy jest analiza dwóch konkurencyjnych perspektyw interpretacyjnych: modelu deficytu oraz modelu neuro różnorodności. Przyjęto założenie, że trudności funkcjonalne osób w spektrum autyzmu mają charakter relacyjny i kontekstualny, a ich nasilenie zależy od dopasowania środowiska społecznego. Praca ma charakter poglądowy i opiera się na analizie literatury z zakresu psychologii rozwojowej, pedagogiki specjalnej oraz neuronauk. Uwzględniono zarówno klasyczne ujęcia kliniczne, jak i współczesne koncepcje, takie jak teoria podwójnej empatii oraz modele poznawcze (np. deficyt teorii umysłu), wskazujące na specyficzne, a nie wyłącznie zaburzone funkcjonowanie poznawcze. Analiza wskazuje, że obraz autyzmu jest niejednorodny i dynamiczny, a objawy mogą przyjmować różne konfiguracje i nasilenie. Trudności w komunikacji i relacjach społecznych są często interpretowane jako deficyty jednostki, jednak badania podkreślają, że wynikają one również z niedopasowania wzajemnych stylów komunikacyjnych. Jednocześnie osoby w spektrum mogą prezentować specyficzne zasoby poznawcze, takie jak zdolności systematyzowania czy pamięć szczegółowa, co podważa jednoznacznie deficytowy charakter diagnozy. Współczesne podejścia akcentują także wysokie koszty adaptacyjne związane z maskowaniem i dostosowywaniem się do norm społecznych, szczególnie u osób wysokofunkcjonujących.

Słowa kluczowe: neuro różnorodność, autyzm, percepcja, normy, inkluzja

Sekcja tematyczna IV

Trauma, bezpieczeństwo i czynniki ryzyka w rozwoju dzieci i młodzieży

dr Sławomir Jabłoński

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Wychodzenie poza schemat w badaniu rozwoju

Abstrakt: Współczesne wyzwania w badaniach rozwoju koncentrują się między innymi wokół nietypowych trajektorii rozwoju charakterystycznych dla osób neuroatypowych, kreatywnych lub tych, które w krótkim czasie doświadczyły w swoim życiu daleko idącej zmiany środowiska społeczno-kulturowego, na przykład wskutek migracji. W konsekwencji coraz większego znaczenia nabierają strategie i metody badawcze, pozostające dotychczas na drugim planie zarówno aktywności badawczej jak i dydaktycznej w obszarze psychologii. Ich celem jest nie tyle zestawienie funkcjonowania osoby z postulowaną teoretycznie lub wytyczoną empirycznie w badaniach normalizacyjnych typową ścieżką rozwoju, co uchwycenie jego niepowtarzalnej lub rzadkiej specyfiki. Celem referatu jest prezentacja strategii i metod badania psychologicznego służących odkrywaniu indywidualnych charakterystyk rozwoju jednostki. W tym kontekście analizie zostaną poddane założenia wybranych podejść w badaniach naukowych (analiza genetyczna i metoda eksperymentalna) a także w konstrukcji metod diagnozy psychologicznej (perspektywa dynamic assessment i narzędzie Cognitive Abilities Profile). Podsumowaniem będzie identyfikacja obszarów możliwego zastosowania wymienionych metodyk w podejmowaniu współczesnych wyzwań diagnostyki rozwoju.

Słowa kluczowe: indywidualna diagnostyka rozwoju, nietypowe trajektorie rozwoju, analiza genetyczna, dynamic assessment, metoda eksperymentalna

dr Karolina Appelt

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Psychospołeczne czynniki ryzyka i czynniki chroniące a zachowania ryzykowne uczniów szkół podstawowych na drugim etapie edukacyjnym

Abstrakt: Wystąpienie prezentuje wybrane wyniki badań z projektu badawczego pt. „Identyfikacja psychospołecznych czynników ryzyka i czynników chroniących związanych z podejmowaniem zachowań ryzykownych przez uczniów szkół podstawowych w kontekście zmian demograficznych i społecznych w systemie edukacji w Polsce z uwzględnieniem uczniów z doświadczeniem uchodźstwa i migracji”. Projekt, w którym uczestniczyła autorka wystąpienia, został zrealizowany przez Fundację Diagmatic na zlecenie Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021-2025. Badania były przeprowadzone w roku szkolnym 2024/2025 od 1 października 2024 roku do 28 lutego 2025 roku na reprezentatywnej próbie uczniów z klas IV-VIII szkół podstawowych (N=3646) z 50 publicznych szkół podstawowych dobranych w drodze losowania. Głównym celem badań było ustalenie, jaki jest poziom zasobów jednostki (czynników chroniących) i zagrożeń dla zdrowia psychicznego i realizacji zadań rozwojowych (czynników ryzyka) oraz jakie są rozmiary zachowań ryzykownych u uczniów polskich szkół podstawowych trzeciej dekady XXI wieku i jakie są związki między badanymi obszarami oraz ich zróżnicowanie w odniesieniu do płci i wieku badanych?

Zgodnie z kluczową dla profilaktyki teorią zachowań problemowych Richarda Jessora i Shirley Jessor zagrożenia dla zdrowia i rozwoju psychospołecznego dzieci i młodzieży są czynnikami ryzyka a czynniki sprzyjające zdrowiu psychicznemu i rozwojowi psychospołecznemu określa się mianem czynników chroniących. Spośród wielu kategorii, w których lokuje się zarówno czynniki chroniące, jak i czynniki ryzyka w tym projekcie uwzględnia się przede wszystkim te, które nazywa się właściwościami jednostki – co oznacza np. jej przekonania, umiejętności, kompetencje, doświadczenia. Zachowania ryzykowne są natomiast efektem interakcji między czynnikami chroniącymi i czynnikami ryzyka, a ich przejawianie niesie ryzyko dla zdrowia i prawidłowego rozwoju jednostki. Oprócz zachowań ryzykownych tradycyjnie badanych dla potrzeb profilaktyki opartej na naukowych podstawach takich jak: palenie papierosów, picie alkoholu, upijanie się, używanie marihuany, używanie leków uspokajających i nasennych bez wskazań lekarskich, badano także tak zwane nowe zachowania ryzykowne jak problemowe używanie Internetu, stosowanie cyberprzemocy i picie napojów energetyzujących, a także symptomy anoreksji i symptomy bulimii. Badania były prowadzone metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety, przy użyciu cyfrowego kwestionariusza ankiety udostępnionego przez chmurowy System Ankiety Diagmatic. Dla uczniów z klas IV-VI przewidziano mniejszą liczbę pozycji testowych - 182. Natomiast uczniowie z klas VII-VIII byli proszeni o ustosunkowanie się do 201 zdań. Aby uniknąć nadmiernego obciążenia

uczniów zestaw pytań został podzielony na dwie ankiety, wypełniane podczas 2 odrębnych jednostek lekcyjnych. Wyniki pozwalają ustalić rozpowszechnienie zachowań ryzykownych wśród współczesnych uczniów na drugim etapie edukacyjnym oraz poziom czynników chroniących i czynników ryzyka. Co pozwala na formułowanie rekomendacji dotyczących celów oddziaływań wychowawczo-profilaktycznych wraz z ich uzasadnieniem. Oprócz rekomendacji dla praktyki profilaktycznej opartej na naukowych podstawach wystąpienie wskazuje także na kierunki dalszych badań.

Słowa kluczowe: czynniki ryzyka, czynniki chroniące, zachowania ryzykowne, uczniowie szkół podstawowych, drugi etap edukacyjny

dr Agnieszka Widera-Wysoczańska
Uniwersytet Wrocławski

Związek traumy interpersonalnej doznanej w dzieciństwie z objawami somatycznymi w trakcie życia

Abstrakt: Celem badania było określenie, w jaki sposób nasilenie (1–7) różnych form przemocy doznawanej w dzieciństwie (0–13 r.ż.) ze strony osób pełniących rolę matki i ojca wiąże się z nasileniem (1–7) dolegliwości somatycznych w trzech etapach życia (0–13; 14–23; 23+), a także czy zależności te są mediowane przez objawy C-PTSD oraz dysocjacyjne (DES).

W badaniu uczestniczyły 253 osoby (136 kobiet, 117 mężczyzn) w średnim wieku 29,6 lat. Zastosowano: Kwestionariusz Dolegliwości Somatycznych (KDS; 2000/2025, Widera-Wysoczańska), skonstruowany w oparciu o klasyfikację ICD-11; Kwestionariusz Doświadczania Przemocy w Rodzinie (K-DPR; 2011/2025, Widera-Wysoczańska); narzędzie do oceny objawów C-PTSD oparte na ICD-11 (2000/2025, Widera-Wysoczańska); oraz Skalę Doświadczeń Dysocjacyjnych (DES; Putnam). Analizowano przemoc emocjonalną, fizyczną, seksualną oraz przemoc związaną z uzależnieniem od alkoholu i narkotyków rodziców. Przeprowadzono analizy regresji w celu oceny roli wyselekcjonowanych objawów C-PTSD i dysocjacji w relacji między przemocą a nasileniem objawów somatycznych.

Wyniki wskazały, że wyższe nasilenie przemocy w dzieciństwie było istotnie związane z wyższym nasileniem dolegliwości somatycznych w okresie dzieciństwa, a zależności te utrzymywały się również w adolescencji (14–23 r.ż.) oraz dorosłości (23+). Najsilniejsze związki odnotowano dla przemocy seksualnej oraz przemocy związanej z uzależnieniem matki. Dolegliwości somatyczne obejmowały objawy z układów: ginekologicznego, nefrologicznego, mięśniowego, pokarmowego, sercowo-naczyniowego, oddechowego oraz nerwowego. Analizy mediacyjne wykazały, że wybrane objawy C-PTSD (m.in. lęk, niska samoakceptacja, wstyd, brak zaufania, ataki paniki, depresyjność, poczucie winy, poczucie braku przyszłości), szczególnie z wymiarów zaburzeń regulacji emocji, negatywnego obrazu siebie i trudności relacyjnych oraz wysoki poziom dysocjacji (amnezja, derealizacja/depersonalizacja, absorpcja) częściowo mediowały związek między doświadczeniem przemocy a nasileniem objawów somatycznych w kolejnych etapach życia.

Zgodnie z literaturą przedmiotu doświadczenia przemocy w dzieciństwie mogą mieć długofalowy wpływ na zdrowie somatyczne, a mechanizm ten jest częściowo wyjaśniany przez objawy pourazowe i dysocjacyjne. Wyniki podkreślają znaczenie wczesnej identyfikacji przemocy, diagnozy objawów C-PTSD i dysocjacji oraz interwencji terapeutycznych ukierunkowanych na regulację emocji i integrację doświadczeń traumatycznych w celu ograniczenia długoterminowych konsekwencji zdrowotnych.

Słowa kluczowe: trauma interpersonalna, objawy somatyczne, CPTSD, dysocjacja

dr Agnieszka Widera-Wysoczańska
Uniwersytet Wrocławski

Psychologiczne i prawne uwarunkowania ochrony małoletnich przed wtórną traumatyzacją w sprawach o przemoc seksualną

Abstrakt: Aby zapewnić ochronę małoletnich przed przemocą seksualną oraz skutecznie egzekwować ich prawa, niezbędne jest wprowadzenie środków minimalizujących ryzyko wtórnej traumatyzacji na etapie diagnozy psychologicznej i postępowania prawnego. Wtórna traumatyzacja może bowiem wynikać zarówno z nieadekwatnych metod badawczych, jak i z nieprawidłowo prowadzonych procedur procesowych, które narażają dziecko na ponowne przeżywanie traumy, konfrontację z domniemanym sprawcą czy naruszenie poczucia bezpieczeństwa i poufności.

Motywacją do zaprezentowania niniejszego tematu była jakościowa analiza problemów psychologicznych i prawnych, z jakimi mierzą się psychologowie, prawnicy oraz rodzice małoletnich w trakcie diagnozy, wsparcia, terapii oraz postępowania prawnego związanego z podejrzeniem przemocy seksualnej wobec dziecka. Wnioski przedstawione w prezentacji opierają się na ponad trzydziestoletnich badaniach klinicznych prowadzonych w ramach praktyki gabinetu psychologicznego, obejmujących zarówno ekspertyzy sądowe, jak i pozasądowe małoletnich doświadczających przemocy seksualnej. Analiza doświadczeń pacjentów oraz obserwacja praktyki opiniodawczej pozwoliły na identyfikację kluczowych trudności występujących w procesie ekspertyzy psychologicznej i postępowania prawnego, w szczególności w zakresie rzetelności działań specjalistów oraz standardów metodologicznych.

Celem wystąpienia jest dostarczenie uporządkowanej wiedzy, opartej zarówno na prawidłowościach psychologicznych, jak i obowiązujących przepisach prawa, w zakresie: procedury diagnozy psychologicznej małoletnich doświadczających przemocy seksualnej; stosowanych metod badawczych i zasad ich doboru; zagadnień niezbędnych do stwierdzenia wiarygodności wypowiedzi dziecka na temat doznawanej przemocy, prawidłowości gromadzenia i zabezpieczania materiału dowodowego; zakazu obecności domniemanego sprawcy podczas diagnozy oraz niedopuszczalności konfrontacji dziecka z osobą wskazywaną jako sprawca; zasad analizy uzyskanego materiału; sporządzania opinii sądowych i pozasądowych; zagadnień prawnych dotyczących zgody tylko jednego rodzica na procedury psychologiczne; poufności zawodowej oraz granic informowania osoby podejrzanej o treściach ujawnionych przez pokrzywdzone dziecko w toku diagnozy lub terapii; a także obowiązku zawiadamiania przez psychologa organów ścigania o podejrzeniu przestępstwa.

Analiza wskazanych zagadnień zmierza do wypracowania spójnych standardów postępowania, które zapewnią bezpieczeństwo dziecka w trakcie diagnozy i terapii psychologicznej, ograniczą ryzyko wtórnej traumatyzacji oraz podniosą jakość i rzetelność działań specjalistów uczestniczących w procedurach dotyczących przemocy seksualnej wobec małoletnich i ich rodziców ochraniających.

Słowa kluczowe: przemoc seksualna, diagnoza sądowa, opinia psychologiczna, prawo

dr Joanna Fryt

Uniwersytet Jana Długosza

mgr Michał Plaskura

Uniwersytet Jana Długosza

dr Adrianna Sarnat-Ciastko

Uniwersytet Jana Długosza

Po co młodzieży ryzyko?

O postrzeganych korzyściach i kosztach pozytywnego oraz negatywnego ryzyka w adolescencji

Abstrakt: Zgodnie z modelem ryzyka i zwrotu ludzie podejmują ryzyko wtedy, gdy jego postrzegane korzyści przewyższają postrzegane straty. Autorzy koncepcji pozytywnego ryzyka Duell i Steinberg, zakładają, że postrzegane straty takiego ryzyka mogą być mniejsze niż w przypadku ryzyka negatywnego, ponieważ zwykle nie wiąże się ono z poważnym zagrożeniem dla zdrowia ani z naruszeniem prawa. Jednocześnie postrzegane korzyści mogą być większe niż w przypadku ryzyka negatywnego, gdyż pozytywne ryzyko z definicji ma sprzyjać rozwojowi.

W badaniu z udziałem 329 nastolatków w wieku 12–19 lat ($M = 16,82$; $SD = 2,35$) sprawdziliśmy, czy rzeczywiście tak jest. Interesowało nas również, czy i w jaki sposób postrzegane korzyści i straty związane z pozytywnym i negatywnym ryzykiem różnią się z wiekiem. Zapytaliśmy także młodzież o powody podejmowania zarówno pozytywnych, jak i negatywnych zachowań ryzykownych. W badaniu wykorzystaliśmy Skalę Pozytywnego i Negatywnego Ryzyka, zawierającą zarówno pytania o częstość podejmowania różnych zachowań ryzykownych jak i o ich postrzegane korzyści oraz straty. Do każdego z zachowań dodaliśmy też pytanie otwarte własnego autorstwa („Jeśli to robiłaś/eś, to z jakiego powodu?”).

Analizy przeprowadzone w modelu mieszanym wykazały, że na podejmowanie pozytywnego ryzyka silniej wpływają postrzegane korzyści niż (niewielkie) straty, natomiast na podejmowanie ryzyka negatywnego – postrzegane (niewielkie) straty niż korzyści. Zaobserwowaliśmy też różnice z wiekiem w postrzeganych korzyściach i kosztach ryzyka. Analiza danych jakościowych wskazała natomiast, że powody podejmowania pozytywnego i negatywnego ryzyka przez młodzież są częściowo odmienne.

Słowa kluczowe: adolescencja, ryzyko pozytywne, ryzyko negatywne, postrzegane korzyści ryzyka, postrzegane koszty ryzyka

dr Magdalena Kobylarczyk-Kaczmarek

Uniwersytet Łódzki

prof. dr hab. Nina Ogińska-Bulik

Uniwersytet Łódzki

Czynniki warunkujące przystosowanie się młodzieży do traumy

Abstrakt: Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży stanowi jeden z najważniejszych tematów we współczesnej psychologii. Wśród licznych zagrożeń występujących u dzieci i młodzieży, które mogą skutkować pogorszeniem zdrowia psychicznego, jest doświadczenie sytuacji traumatycznych. Czynniki chroniące przed negatywnymi skutkami traumy i promujące pozytywne konsekwencje mają charakter wielopoziomowy. Badania dotyczące traumy zazwyczaj koncentrują się albo na negatywnych (najczęściej PTSD) albo pozytywnych (głównie PTG) konsekwencjach ponoszonych przez osoby, które doświadczyły zdarzeń traumatycznych. Tymczasem, biorąc pod uwagę możliwość współwystępowania tych konsekwencji, zasadne jest poszukiwanie bardziej złożonych zależności między zmiennymi.

Celem podjętych analiz było: 1. wyróżnienie czterech typów nastolatków po doświadczeniach traumatycznych różniących się przystosowaniem do traumy, biorąc pod uwagę jednoczesne występowanie objawów PTSD i PTG, 2. ustalenie, czy wyodrębnione typy różnią się w zakresie uwzględnionych w badaniu zmiennych, tj. prężności psychicznej, ruminowania o doświadczonych sytuacjach traumatycznych, podejmowanych strategii zaradczych oraz wsparcia społecznego. Przyjęto, że lepiej przystosowane do traumy typy nastolatków, w porównaniu z typem najslabiej przystosowanym, będą charakteryzować się wyższym nasileniem prężności, ruminacji refleksyjnych, wsparcia społecznego oraz strategii opartych na zbliżaniu się.

Badaniami objęto 280 nastolatków w wieku 12–17 lat, z czego do analiz zakwalifikowano wyniki 242 osób. Zastosowano sześć standardowych narzędzi pomiaru, tj. Skalę Wpływu Zdarzeń CRIES-13, Kwestionariusz Osobowego Wzrostu, Skalę do Pomiaru Prężności, Inwentarz Ruminacji o Negatywnym Zdarzeniu, Inwentarz Strategii Zaradczych i Skalę Wsparcia Społecznego.

Badana grupa nastolatków charakteryzowała się wysokim nasileniem PTSD i przeciętnym PTG. Młodzież reprezentująca typ 4, charakteryzująca się wysokim nasileniem zarówno PTSD, jak i PTG, miała najwyższy poziom prężności, ruminacji, spostrzeganego wsparcia, jak i różnorodnych strategii radzenia sobie. Natomiast grupa najlepiej przystosowana, czyli o niskim nasileniu PTSD i wysokim PTG osiągała wyższe wyniki w poziomie prężności. Z kolei nastolatki zakwalifikowane do typu 3 (wysoki PTSD i niski PTG) osiągały wyższe wyniki ruminacji.

Uzyskane wyniki wydają się dość niepokojące i zdają się świadczyć o nienajlepszej kondycji psychicznej młodzieży, która doświadczyła sytuacji traumatycznych. Pociąga to za sobą konieczność podjęcia odpowiednich oddziaływań mających na celu zwiększenie kompetencji w zakresie radzenia sobie z traumą, w tym ze zdarzeniami traumatycznymi, które mogą wystąpić w przyszłości.

Słowa kluczowe: trauma, prężność, ruminacje, PTSD, PTG, wsparcie

Sekcja tematyczna V

Rodzina, rodzicielstwo i dobrostan w cyklu życia

dr Aleksandra Szczęsna

Uczelnia Korczaka w Katowicach

dr hab. Hanna Przybyła – Basista, prof. AEH

Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

Wyznaczniki satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą spektrum autyzmu w wieku od 2 do 7 lat

Abstrakt: Głównym celem przeprowadzonych badań było pogłębienie wiedzy na temat znaczenia zasobów indywidualnych i relacyjnych w osiąganiu satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą spektrum autyzmu w wieku od 2 do 7 lat oraz dostarczenie informacji o ewentualnych różnicach wewnątrzgrupowych. Uwzględniony w badaniach wiek dziecka jest w większości przypadków czasem całościowej specjalistycznej diagnostyki zaburzeń ze spektrum autyzmu u dzieci. Moment otrzymania diagnozy zaburzeń ze spektrum autyzmu u dziecka często wiąże się z kryzysem w życiu rodziny. System rodzinny musi zaadaptować się do nowej sytuacji rodzinnej. Dotychczasowe doniesienia z badań sugerują, że w obliczu nowej sytuacji rodzinnej i odczuwanego ogromnego stresu rodzicielskiego ocena jakości życia rodzinnego również się zmienia. Odczuwane przez matki zadowolenie z życia rodzinnego w obliczu adaptacji do niepełnosprawności dziecka stało się głównym obszarem zainteresowań badawczych.

Badania przeprowadzono w grupie obejmującej 192 matki dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Osoby biorące udział w badaniu podzielono względem dwóch kryteriów: czas od diagnozy dziecka oraz zatrudnienie matki. Zbadano, czy powyższe konteksty macierzyństwa mają znaczenie w wyjaśnianiu satysfakcji z życia rodzinnego wśród mam. W modelu badawczym uwzględniono zmienne o charakterze indywidualnym - stabilność emocjonalna, ego- resiliency, optymizm i relacyjnym - wsparcie społeczne, współpraca rodzicielska. W analizach predykcyjnych brała udział również zmienna – stres rodzicielski, uważana za czynnik ryzyka satysfakcji z życia rodzinnego. Poszukiwano odpowiedzi na pytanie, które zmienne uwzględnione w modelu mogą mieć znaczenie w wyjaśnianiu zadowolenia z życia rodzinnego w procesie adaptacji do radzenia sobie z niepełnosprawnością dziecka.

Postawiono trzy pytania badawcze – (1) o istotne predyktory satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą ze spektrum autyzmu (analiza w całej grupie), (2) o istotne predyktory satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą ze spektrum autyzmu podejmujących pracę i niepracujących (3) o istotne predyktory satysfakcji z życia rodzinnego w grupie matek wychowujących dziecko z diagnozą ze spektrum autyzmu, których dziecko otrzymało diagnozę do 12 miesięcy temu/ powyżej 12 miesięcy.

W badaniach wykorzystano następujące narzędzia pomiaru: Skala Stabilności Emocjonalnej – IPIP-BFM-50; Skalę Ego-Resiliency ER89-R12; Test Orientacji Życiowej LOT-R; Wielowymiarowa Skala

Spostrzeganego Wsparcia Społecznego – MSPSS; Dzienna Skala Współrodzicielstwa – D-Cop-R; Skala Stresu Rodzicielskiego- PSS; Skala Satysfakcji z Życia Rodzinnego- SWFL.

Na postawione pytania badawcze udało się udzielić satysfakcjonujących odpowiedzi. Wykazano, że(1) najsilniejszym predyktorem satysfakcji z życia rodzinnego okazała się współpraca rodzicielska (2) optymizm okazał się kluczowym predyktorem zadowolenia z życia rodzinnego wśród matek pracujących i wychowujących dziecko z diagnozą spektrum autyzmu (3) stres rodzicielski był istotnym predyktorem wyjaśniającym satysfakcję z życia rodzinnego jedynie w wybranych kontekstach macierzyńskich.

Słowa kluczowe: rodzicielstwo, matka, dziecko ze spektrum autyzmu, satysfakcja z życia rodzinnego

dr Anna Józefczyk
Uniwersytet Łódzki

Czy młodzi dorośli mogą być dorośli? Nadmierna koncentracja na dziecku a doświadczany przez nie dobrostan psychiczny: pośrednicząca rola zróżnicowania Ja

Abstrakt: mierna koncentracja na dziecku, opisywana w teorii systemów rodzinnych Bowena jako jeden z podstawowych mechanizmów regulacji napięcia w rodzinie, jest najczęściej analizowana w kontekście rodzin z małymi dziećmi, rzadziej natomiast w odniesieniu do okresu wczesnej dorosłości. Ujęcie systemowe zakłada jej uniwersalny charakter oraz związek z trudnościami w separacji emocjonalnej od rodziny pochodzenia, rozumianymi jako niski poziom zróżnicowania Ja, a w konsekwencji – z trudnościami w zakresie zdrowia psychicznego.

W kontekście obserwowanego współcześnie opóźniania osiągania społecznych wyznaczników dorosłości celem badania było przetestowanie modelu, w którym nadmierna koncentracja na dziecku w systemie rodzinnym przewiduje dobrostan psychiczny młodych dorosłych, przy pośredniczącej roli zróżnicowania Ja.

W badaniu uczestniczyło 186 rodzin (matka, ojciec oraz dziecko w okresie wczesnej dorosłości). Rodzice wypełniali Skalę Platt, Skowron Funkcjonowania Rodziny Nuklearnej (SFR-N), natomiast młodzi dorośli – Differentiation of Self Inventory–Revised (DSI-R) oraz Mental Health Continuum–Short Form (MHC-SF).

Analizy mediacyjne potwierdziły zakładany układ zależności. Wyższe nasilenie nadmiernej koncentracji na dziecku w percepcji zarówno matki, jak i ojca było związane z niższym poziomem zróżnicowania Ja młodych dorosłych, co z kolei wiązało się z niższym poziomem ich dobrostanu w wymiarze emocjonalnym, psychologicznym i społecznym. Jednocześnie zaobserwowano różnice w strukturze tych zależności w zależności od rodzica, wskazujące na odmienny charakter mechanizmu mediacyjnego dla matek i ojców.

Słowa kluczowe: nadmierna koncentracja na dziecku, dyferencjacja Ja, dobrostan psychiczny, system rodzinny, wczesna dorosłość

dr Anna Błaszczak

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

dr Katarzyna Wiejak

Instytut Badań Edukacyjnych

dr Beata Papuda-Dolińska

Instytut Badań Edukacyjnych

**Dobrostan szkolny uczniów w kontekście sytuacji rodzinnej
– rodzina pełna i niepełna jako czynnik ryzyka w codziennym funkcjonowaniu
dziecka w szkole**

Abstrakt: Wystąpienie prezentuje wyniki badań dotyczących znaczenia sytuacji rodzinnej jako jednego z czynników różnicujących dobrostan szkolny uczniów w klasach ogólnodostępnych. Punktem wyjścia jest założenie, że optymalne funkcjonowanie dziecka w obszarze edukacyjnym, emocjonalnym i społecznym może pozostawać w związku z jego sytuacją rodzinną. W badaniu udział wzięło 1608 uczniów i uczennic klas 4–8 szkół podstawowych. Podstawę teoretyczną analiz stanowi integracyjny model dobrostanu szkolnego, ujmujący go jako konstrukt wielowymiarowy. W badaniu uwzględniono między innymi jakość relacji rówieśniczych, doświadczenia związane z praktykami edukacyjnymi, emocjonalno-motywacyjny aspekt uczenia się, osiągnięcia szkolne oraz emocje związane ze szkołą. Analizowano również sytuację rodzinną uczniów, koncentrując się na porównaniu uczniów wychowujących się w rodzinach pełnych i niepełnych. Przeprowadzone analizy pozwalają przyjrzeć się temu, czy i w jakich obszarach dobrostan szkolny uczniów różni się w zależności od sytuacji rodzinnej. Szczególna uwaga została poświęcona tym wymiarom funkcjonowania, które mogą stanowić wczesne sygnały podwyższonego ryzyka trudności emocjonalnych i społecznych, takim jak poczucie samotności, pozycja rówieśnicza, obraz siebie jako ucznia czy lęk szkolny. W podsumowaniu wystąpienia przedstawione zostaną praktyczne implikacje wyników badań dla psychologów, wychowawców i specjalistów szkolnych, związane z wczesnym rozpoznawaniem ryzyka i planowaniem wsparcia dziecka z uwzględnieniem kontekstu rodzinnego.

Słowa kluczowe: dobrostan, edukacja, sytuacja rodzinna, rodzina pełna vs niepełna, wsparcie rozwoju

dr Paulina Olszak
Uniwersytet Warszawski

Rola temperamentu i perspektyw czasowych w przywoływaniu wspomnień we wczesnej i późnej dorosłości

Abstrakt: Funkcjonalne podejście do wspomnień koncentruje się na tym, z jakich powodów przywołujemy ważne zdarzenia z przeszłości. Osoby we wczesnej i późnej dorosłości wracają do wspomnień równie często, ale robią to z innych powodów. Choć do tej pory przeprowadzono wiele badań nad znaczeniem adaptacyjnym funkcji wspomnień, brakuje danych dotyczących ich temperamentalnych i temporalnych korelatów. Celem niniejszego badania było sprawdzenie, czy cechy temperamentu oraz perspektywy czasowe są istotnymi predyktorami funkcji wspomnień w dwóch grupach wiekowych.

W badaniu wzięły udział 202 osoby w wieku 18-36 lat oraz 204 osoby w wieku 57-90 lat. Uczestnicy wypełnili m.in. kwestionariusz *Formalna Charakterystyka Zachowania – Kwestionariusz Temperamentu: Wersja Zrewidowana (FCZ-KT(R))*, *Skalę Funkcji Wspomnień (SFW)* – polską adaptację *Reminiscence Functions Scale* oraz *Kwestionariusz Perspektywy Czasowej Zimbardo – Zimbardo Time Perspective Inventory (ZPTI)*.

Badanie wykazało, że perseweratywność jest kluczową cechą temperamentu wyjaśniającą częstość przywoływania wspomnień w obu grupach wiekowych, a u osób w późnej dorosłości nie mniej ważną okazała się temperamentalna aktywność. Wyniki sugerują, że w tej grupie wspomnianie może być formą dostarczania sobie stymulacji. Jest to ważne, ponieważ z wiekiem problemy fizyczne i zdrowotne uniemożliwiają uczestnictwo w niektórych lubianych i podejmowanych wcześniej aktywnościach. W obliczu zachodzących zmian demograficznych będzie to dotyczyć coraz większej części społeczeństwa. Badanie potwierdziło również, że obie przeszłe perspektywy czasowe są istotnymi predyktorami funkcji wspomnień, przy czym większe jest znaczenie perspektywy przeszłej negatywnej. Co więcej, we wczesnej dorosłości w wyjaśnianiu funkcji wspomnień większą rolę odgrywają cechy temperamentu, a w późnej – perspektywy czasowe. Na podstawie uzyskanych danych można podejrzewać, że perseweratywność przyczynia się do przyjmowania perspektywy przeszłej negatywnej i ta tendencja, utrwalana w toku życia, skutkuje tym, że w późnej dorosłości za częstość wspomniania odpowiada przede wszystkim perspektywa przeszła negatywna, a nie cecha perseweratywności jako taka. Podczas wystąpienia zostaną omówione implikacje zaobserwowanych zależności.

Słowa kluczowe: temperament, perspektywy czasowe, funkcje wspomnień, wczesna dorosłość, późna dorosłość

mgr Jakub Romaneczko

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Kształtowanie się troski o siebie (self-compassion) w dorosłości - wnioski z badań ilościowych i jakościowych

Abstrakt: Troska o siebie (self-compassion) stanowi jeden z kluczowych zasobów regulacji emocjonalnej i dobrostanu psychicznego w dorosłości. W literaturze przedmiotu toczy się jednak dyskusja, czy ma ona charakter jednowymiarowy, czy też składa się z dwóch względnie odrębnych komponentów: pozytywnego (życzliwość wobec siebie, poczucie wspólnoty oraz uważność) oraz negatywnego (samoosądzanie, poczucie izolacji, nadmierna identyfikacja). Równocześnie ograniczona pozostaje wiedza na temat uwarunkowań troski o siebie na różnych poziomach funkcjonowania – od cech osobowości, przez doświadczenia rozwojowe, po codzienne zmiany sytuacyjne i ich subiektywne znaczenia.

Celem prezentowanych badań było (1) określenie struktury troski o siebie poprzez analizę zróżnicowania jej uwarunkowań, (2) identyfikacja predyktorów jej pozytywnych i negatywnych aspektów na poziomie cech oraz stanów, a także (3) pogłębienie rozumienia doświadczenia troski o siebie w codziennym życiu dorosłych z wykorzystaniem danych jakościowych.

W badaniu pierwszym (N = 529) zastosowano schemat przekrojowy. Mierzono cechy osobowości w modelu HEXACO, pozytywną orientację oraz retrospektywnie postrzegane wspieranie autonomii przez rodziców w okresie dorastania. Analizy obejmowały hierarchiczną analizę regresji oraz testy porównawcze siły predyktorów dla pozytywnych i negatywnych aspektów troski o siebie. W badaniu drugim wykorzystano metodę dzienniczkową (N = 50; 14 dni), analizowaną za pomocą modeli mieszanych, uwzględniających zarówno poziom międzyosobniczy (średnie indywidualne), jak i wewnątrzosobniczy (odchylenia dzienne). Badanie trzecie miało charakter jakościowy i opierało się na analizie tematycznej wypowiedzi uczestników (N = 51) na temat ich doświadczenia troski o siebie oraz możliwych korzystnych i niekorzystnych okoliczności jej rozwoju.

Wyniki wskazują, że troska o siebie ma charakter złożony i niejednorodny: pozytywne i negatywne jej aspekty wykazują w pewnym stopniu odmienne wzorce uwarunkowań. Na poziomie cech pozytywna troska o siebie była silniej związana z pozytywną orientacją oraz wybranymi cechami osobowości (np. ekstrawertycznością i ugodowością), natomiast negatywna – z wyższą emocjonalnością. Wspieranie autonomii przez rodziców wiązało się silniej z pozytywnym aspektem, podczas gdy kontrola psychologiczna – z negatywnym. Na poziomie codziennym wykazano istotne efekty wewnątrzosobnicze: strategie radzenia sobie (np. akceptacja, pozytywne przewartościowanie vs. zaprzeczanie, zaprzestanie działania) oraz postrzegane wsparcie społeczne różnicowały dzienne poziomy troski o siebie. Jednocześnie ograniczone znaczenie predyktorów cechowych i efektów opóźnionych wskazuje na istotną rolę bieżącego kontekstu sytuacyjnego. Analizy jakościowe ujawniły

ambivalencję doświadczenia troski o siebie, obejmującą napięcie między potrzebą łagodności wobec siebie a uwewnętrznionymi standardami i krytycyzmem. Wśród wyłonionych tematów pojawiały się wątki dwojakiego wpływu różnych doświadczeń - często podobne zdarzenia w zupełnie odmienny sposób kształtowały troskę o siebie.

Uzyskane wyniki wspierają koncepcję co najmniej dwuwymiarowej struktury troski o siebie oraz podkreślają jej dynamiczny, kontekstualny charakter. Wnioski te mają znaczenie dla praktyki psychologicznej, sugerując potrzebę różnicowania interwencji ukierunkowanych na wzmacnianie pozytywnych oraz redukcję negatywnych aspektów troski o siebie, z uwzględnieniem zarówno względnie trwałych dyspozycji, jak i bieżących procesów regulacyjnych.

Słowa kluczowe: troska o siebie, rozwój człowieka dorosłego, metodologia mieszana

mgr Dominika Długosz
Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Rodzicielstwo w świecie online: sharenting – przejaw samotności czy nowy wymiar relacji społecznych?

Abstrakt: Wraz z rosnącą popularnością mediów społecznościowych, pojawiło się nowe zjawisko, jakim jest sharenting. Jest to udostępnianie informacji o swoich dzieciach w mediach społecznościowych, najczęściej przybiera formę publikowania zdjęć i filmów z dziećmi. Celem badania było sprawdzenie, czy rodzice, którzy intensywniej publikują zdjęcia i filmy ze swoimi dziećmi różnią się pod względem poczucia osamotnienia od tych, którzy rzadko lub wcale nie korzystają z mediów społecznościowych w tej formie. Używając Zrewidowanej Skali Samotności (R - UCLA) oraz własnego kwestionariusza dotyczącego aktywności w mediach społecznościowych, zbadano 119 rodziców, których podzielono na dwie grupy za pomocą analizy skupień metodą K - średnich, uzyskując w ten sposób grupy osób bardziej i mniej aktywnych w obszarze sharentingu. Wykazano, że istnieje istotna statystycznie różnica pomiędzy grupami w aspekcie osamotnienia związanym z poczuciem przynależności grupowej - osoby, które były mniej aktywne pod względem sharentingu, miały mniejsze poczucie przynależności do wspólnoty i więzi z grupą. Wyniki te wskazują na społeczną funkcję sharentingu, który w świetle tych danych może stanowić sposób komunikacji ze społecznością

Słowa kluczowe: sharenting, media społecznościowe, rodzicielstwo, osamotnienie

Sekcja tematyczna VI

Tożsamość, wartości i rozwój poznawczo-społeczny

dr Magdalena Grabowska
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
mgr Jakub Hartung-Wójciak
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Obraz ciała młodych dorosłych a emocje samoświadomościowe w procesie tranzykcji płciowej

Abstrakt: Celem referowanego projektu badawczego była eksploracja zróżnicowania w zakresie emocji samoświadomościowych oraz satysfakcji z obrazu ciała wśród młodych osób transpłciowych znajdujących się na różnych etapach procesu tranzykcji płciowej.

Tranzykcja płciowa jest specyficznym dla osób transpłciowych procesem obejmującym liczne zmiany w sferze fizycznej, psychicznej oraz społecznej. Dostęp do oddziaływań tranzycyjnych umożliwia redukcję dysforii płciowej oraz wiąże się z poprawą dobrostanu psychicznego i jakości życia osób transpłciowych.

Do pomiaru badanych zmiennych wykorzystano Skalę Oceny Ciała (Body Esteem Scale – BES) oraz Test Emocji Samoświadomościowych (Test of Self-Conscious Affect – TOSCA). Etapy tranzykcji określono na podstawie deklaracji badanych i zaklasyfikowano do trzech kategorii: (I) diagnoza transpłciowości, bez podejmowania innych działań tranzycyjnych; (II) diagnoza oraz terapia hormonalna bez interwencji chirurgicznych; (III) diagnoza, terapia hormonalna oraz chirurgiczne oddziaływania afirmujące płeć.

Uzyskane wyniki wskazują, że zależności pomiędzy etapem tranzykcji, obrazem ciała oraz emocjami samoświadomościowymi mają charakter złożony i nie przebiegają w sposób liniowy. Różnice pomiędzy osobami znajdującymi się na poszczególnych etapach tranzykcji ujawniają złożony charakter funkcjonowania psychologicznego w tym procesie. Analizy wskazują również na znaczenie płci doświadczanej (kobiety transpłciowe vs. mężczyźni transpłciowi) dla obserwowanych zależności. Uzyskane wyniki będą dyskutowane w kontekście implikacji dla praktyki psychologicznej pracy z osobami transpłciowymi w procesie tranzykcji, z uwzględnieniem doświadczeń autorów zarówno jako badaczy, jak i praktyków.

Słowa kluczowe: transpłciowość, obraz ciała, zaburzenia jedzenia, emocje samoświadomościowe, wsparcie społeczne

dr Szymon Bręński

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Intencjonalność: między działaniem, współdziałaniem a teorią umysłu w rozwoju dziecka

Abstrakt: Pojęcie intencjonalności ma długą tradycję w psychologii oraz filozofii umysłu, gdzie wiązano je z ukierunkowaniem aktów psychicznych na określone treści lub objekty, a także – dzięki temu ukierunkowaniu – z zamiarem wykonania określonego, celowego działania względem obiektu. W psychologii rozwojowej termin ten odnosi się przede wszystkim do zdolności jednostki do podejmowania działań celowych, rozumienia ich skutków oraz interpretowania zachowań innych jako również intencjonalnych. J. Piaget uważał, że intencjonalne zachowanie dziecka wyłania się z odtwarzania schematów czynnościowych i odkrywania skutków swoich własnych działań, a przez to odkrywania siebie, jako sprawcy i przyczyny tych efektów. W ramach współczesnych ujęć, zagadnienie intencjonalności podejmuje M. Tomasello w kontekście zdolności do współpracy, koordynowania działań, celów i uwagi. Badacz ten wskazuje na współdzieloną intencjonalność, jako przełomowe osiągnięcie w rozwoju społeczno-poznawczym dziecka oraz – szerzej – całego gatunku ludzkiego w perspektywie filogenetycznej i porównawczej. Z kolei R. Dunbar, analizując ewolucję hominidów, proponuje model stopniowania intencjonalności, w którym kolejne poziomy odnoszą się do coraz bardziej złożonych form rozumienia stanów umysłowych innych jednostek. Od prostego przewidywania zachowań, przez rozpoznawanie intencji, aż po wielopoziomą teorię umysłu – proces ten miał umożliwić coraz bardziej złożone rozumienie relacji w rosnącej i komplikującej się sieci interakcji społecznych.

Celem referatu jest podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, czy te różne ujęcia intencjonalności odnoszą się do jednego wspólnego konstruktów, czy też opisują odmienne zjawiska i procesy, które łączy ta sama etykieta. Analiza ta ma na celu „odzyskanie” znaczeń terminu „intencjonalność”, wskazanie nieoczywistych punktów stykowych w odmiennych stanowiskach teoretycznych oraz zaproponowanie syntetycznego ujęcia rozwoju intencjonalności w dzieciństwie, które pozwala lepiej uchwycić jej złożony charakter. Dokonana w ten sposób reinterpretacja istniejących koncepcji, zgodnie z ideą konferencji, otwiera „poza schematem” przestrzeń dla nowych pytań badawczych.

Słowa kluczowe: intencjonalność, rozwój społeczno-poznawczy, współdzielona intencjonalność, teoria umysłu

dr Ryszard Klamut

Politechnika Rzeszowska

ks. dr Andrzej Sołtys

Politechnika Rzeszowska

Przekonania postmodernistyczne jako konstrukt psychologiczny i ich znaczenie w wyjaśnianiu społecznego funkcjonowania młodego człowieka

Abstrakt: Wystąpienie przedstawia nowy konstrukt psychologiczny - zespół przekonań społecznych określonych jako przekonania postmodernistyczne. Stanowią one poznawcze kategoryzacje kulturowych przekazów (społecznych i medialnych), dotyczących takich sposobów rozumienia świata, które bazują na podstawowych założeniach postmodernizmu. Model obejmuje trzy przekonania: antyfundamentalizm - zakłada odrzucanie podstawowych kategorii wprowadzających porządek w rozumienie świata, jak religia, jako niespełniających wymagań współczesności, absolutyzacja wolności - opiera dążenia do realizacji własnych pragnień/celów nie na obiektywnych, a subiektywnych zasadach, zgodnie z założeniem „to się liczy, co jest ważne dla mnie” oraz relatywizacja prawdy - przyjmuje subiektywizację podstawowych kryteriów rozumienia świata, odrzucanie porządku obiektywnego i wprowadzanie zależności znaczenia od sytuacji, charakteryzuje się tolerancją odmienności.

Zaprezentowane zostaną wyniki uzyskane w dwóch grupach młodych dorosłych: N1 = 258 osób (54.7% kobiet) i N2 = 219 osób (48.5% kobiet). W badaniach zastosowano opracowany Kwestionariusz Postaw Postmodernistycznych (KPP-M) oraz narzędzia badające poziom patriotyzmu, legitymizacji systemu, poczucie i refleksję nad bezpieczeństwem oraz poziom aktywności obywatelskiej.

Wyniki ukazują istnienie wskazanych postaw oraz ich znaczenie w wyjaśnianiu społecznego funkcjonowania młodych ludzi w wieku 18-30 lat, w szczególności w zakresie doświadczania patriotyzmu, legitymizacji systemu, bezpieczeństwa oraz podejmowania różnego rodzaju aktywności obywatelskiej.

Zastosowana analiza regresji pozwoliła ukazać znaczenie wskazanych postaw w każdym z badanych obszarów. Opisany zestaw przekonań postmodernistycznych jest interesującym i użytecznym konstruktem pozwalającym określać efekty oddziaływań kulturowych na młodych ludzi w kontekście ich funkcjonowania społecznego.

Słowa kluczowe: przekonania społeczne, patriotyzm, legitymizacja systemu, aktywność obywatelska, doświadczanie bezpieczeństwa

mgr Mateusz Marek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II

Predyktory zjawiska dekonwersji w średniej adolescencji oraz profile osób doświadczających dekonwersji

Abstrakt: Referat ma na celu przedstawienie wyników badań uwarunkowań procesów dekonwersji religijnej w średniej adolescencji (14-17 lat). Do pomiaru zjawiska dekonwersji użyto Skali Dekonwersji Adolescentów (ADS) oraz Skalę Retrospektywnej Oceny Religijności (ROR).

Wśród uwarunkowań będących w obszarze zainteresowania niniejszego badania uwzględniono czynniki społeczno-demograficzne: płeć, orientację seksualną, status społeczno-ekonomiczny rodziców, czynniki podmiotowe: cechy osobowości badanych według modelu HEXACO, zdolność do postformalnego rozwiązywania codziennych problemów, rozumiana zgodnie z koncepcją G. Labouvie-Vief, subiektywnie postrzegane powody zmian religijności, sposób doświadczania transcendencji (Skala Transcendencji Duchowej) oraz zmienne środowiskowe: bliskość z rodzicami (Skala Bliskości z Matką i Ojcem Regnerusa), style rodzicielskie rodziców (Kwestionariusz Autorytetu Rodzicielskiego) oraz religijność rodziców (Skala Centralności Religijności Hubera).

Poza pokazaniem modelu zjawiska dekonwersji, uwzględniającego wymienione zmienne celem badania było również rozpoznanie różnorodności zjawiska dekonwersji za pomocą analizy profili latentnych w celu poznania różnic w charakterystykach osób dokonujących sekularyzacyjnego wyjścia z religii w porównaniu do osób dokonujących prywatyzującego wyjścia z religii. Uzyskane wyniki przyczynią się do lepszego poznania uwarunkowań zmian w religijności w średniej adolescencji oraz uzupełnią lukę dotyczącą uwzględniania różnych typów dekonwersji w badaniu tego zjawiska.

Słowa kluczowe: dekonwersja, religijność, adolescencja, rozumowanie postformalne

mgr Ewelina Grądzka
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Myślenie krytyczne - czy mówimy o tym samym? Spojrzenie interdyscyplinarne filozofii, edukacji i psychologii.

Abstrakt: Problem myślenia krytycznego jest zagadnieniem interdyscyplinarnym. Stanowi przedmiot zainteresowania psychologii, filozofii i edukacji. W aktualnym kontekście społeczno-kulturowym jest to wysoko ceniona kompetencja przyszłości o czym świadczą np. publikacje UNESCO. Jednakże nadal problematyka ta nie jest w pełni zrozumiana i zbadana, ani implementowana w edukacji.

Choć dla filozofii zagadnienie myślenia krytycznego stanowi podstawę jej egzystencji i obszar badań epistemologii, współczesny renesans zainteresowania tym problemem przypisuje się Johnowi Deweyowi, amerykańskiemu filozofowi, psychologowi, edukatorowi. Jego prace zapoczątkowały dyskusje na temat roli uczenia myślenia w edukacji, a jego teoria funkcjonalna zainteresowała psychologów i doprowadziła do rozwoju badań w psychologii myślenia. Niestety, drogi filozofii, edukacji i psychologii rozeszły się. Trudniej o porozumienie, choć teoretycznie interesuje nas to samo zagadnienie. Celem tego wystąpienia jest pokazanie możliwych obszarów współpracy na trzech przykładach.

Pierwszy to inspiracja Deanny Kuhn dyskusją na temat myślenia krytycznego wśród filozofów edukacji w USA w latach 80-90tych XX w. Kuhn zauważyła, że nadal nie wiemy, czym jest myślenie krytyczne, ale zainspirował ją argument Matthew Lipmana, że metapoznanie nie musi być krytyczne. Drugim, to zaciekawienie edukatorów rozwojową koncepcją myślenia krytycznego Kuhn, m.in. jej myślą zainspirowała się polska psycholog prof. Marta Biatecka tworząc koncepcję wrażliwości na wiedzę. Idee te powinny zainteresować edukatorów przedszkolnych i wczesnoszkolnych, gdyż za mało uwagi zwracają na problem rozwoju myślenia krytycznego u dzieci. Trzecim przykładem będzie dyskusja na temat edukacji psychologów w zakresie myślenia krytycznego. Nawiążę do krytyki Johna McPecka, który zarzucał, iż umiejętności myślenia krytycznego są związane z przedmiotem i nie można ich rozwijać w sposób ogólny. Jednakże, Lipman twierdzi, iż filozofia i logika przeczą temu argumentowi. Stąd postulat by edukacja psychologów oprócz uczenia myślenia krytycznego specyficznego dla dyscypliny, obejmowała także np. dociekania filozoficzne.

Interdyscyplinarna dyskusja i współpraca w zakresie badań nad myśleniem krytycznym oraz edukacja w tym zakresie psychologów pozwoli zwiększyć efektywność ich działań. Pozytywnym przykładem tego jak duży postęp może się dokonać przy współpracy filozofii i psychologii może być teoria umysłu. Niestety, choć podejmowane były próby współpracy, wydaje się, że obecnie są one w regresie. Przywrócenie tej współpracy pozwoli na pogłębione zrozumienie problemu (na bazie filozoficznych analiz i psychologicznych metod) i wzmocni psychologów rozwojowych jako badaczy. Filozofowie mogą skorzystać z wyników badań i propozycji teoretycznych takich jak Kuhn czy Biateckiej.

Edukatorzy dostaną solidne podstawy do wdrażania nowych metod edukacji wspartych o wyniki badań. Interakcja z edukatorami pozwoli na dalszy rozwój badań i teorii rozwoju myślenia krytycznego u dzieci, które będą bliższe realnej sytuacji.

Słowa kluczowe: myślenie krytyczne, rozwój poznawczy, interdyscyplinarność, dociekania filozoficzne

Sekcja tematyczna VII

Rodzicielstwo

dr Magdalena Razmus

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

dr Wiktor Razmus

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr hab. Ilona Nenko, prof. UJ

Uniwersytet Jagielloński

Kto obawia się porodu?

Analiza profili samoprzedmiotowienia i pozytywnego obrazu ciała u kobiet przed zajściem w ciążę

Abstrakt: Lęk przed porodem to niepokój i niepewność związane z narodzinami dziecka, wynikające z osobistych przekonań, oczekiwań i doświadczeń kobiety. Obejmuje on specyficzne obawy, między innymi dotyczące procedur medycznych, bólu oraz własnego zdrowia i zdrowia dziecka. Choć najczęściej występuje u kobiet w ciąży, może pojawić się także na długo przed planowaną ciążą, wpływając np. na odkładanie decyzji o macierzyństwie czy preferencję porodu przez cesarskie cięcie. Mimo że zjawisko to jest dobrze udokumentowane w okresie okołoporodowym, jego uwarunkowania i konsekwencje u kobiet, które nigdy nie były w ciąży i nie posiadają dzieci, pozostają słabo poznane. Prezentowane badanie, osadzone w teorii uprzedmiotowienia, stanowi próbę uzupełnienia tej luki. Jego celem była odpowiedź na dwa pytania: Czy na podstawie samoprzedmiotowienia i pozytywnego obrazu ciała możliwe jest zidentyfikowanie odrębnych profili u dorosłych, bezdzietnych kobiet? Czy profile te wiążą się z poziomem lęku przed porodem?

W badaniu wzięły udział 522 kobiety w wieku 19–35 lat, które nigdy nie były w ciąży, ale deklarowały chęć posiadania biologicznego potomstwa. Za pomocą analizy profili latentnych, uwzględniając takie zmienne jak: wstyd związany z ciałem, monitorowanie ciała, dysfunkcyjne przekonania dotyczące wyglądu, świadomość interoceptywna, docenianie ciała oraz docenianie funkcjonalności ciała, zidentyfikowano cztery odrębne profile: 1) wysokie samoprzedmiotowienie i niski pozytywny obraz ciała, 2) przeciętne samoprzedmiotowienie i podwyższony pozytywny obraz ciała, 3) podwyższone samoprzedmiotowienie i przeciętny pozytywny obraz ciała, 4) niskie samoprzedmiotowienie i wysoki pozytywny obraz ciała. Poziom lęku przed porodem różnił się istotnie między profilami. Najwyższy lęk odnotowano u kobiet z profilu 1 (najwyższe samoprzedmiotowienie, najniższy pozytywny obraz ciała), najniższy zaś – u kobiet z profilu 4 (najniższe samoprzedmiotowienie, najwyższy pozytywny obraz ciała). Wyniki sugerują, że zinternalizowane uprzedmiotowienie i konstrukty związane z obrazem ciała łączą się, tworząc spójne profile ryzyka lęku przed porodem już przed ciążą.

Rezultaty przedstawionego badania poszerzają nie tylko teoretyczne ramy rozumienia lęku przed porodem w populacji młodych kobiet, lecz dostarczają także istotnych implikacji praktycznych. Poprzez identyfikację czynników ryzyka, wyniki wskazują potencjalne obszary dla działań

psychoedukacyjnych i interwencyjnych. Wyznaczają tym samym obiecujący kierunek dalszych badań nad efektywnością programów profilaktycznych adresowanych do młodych kobiet przed zajściem w ciążę – ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływań ukierunkowanych na osłabienie mechanizmów samouprzedmiotowienia oraz wzmacnianie pozytywnego obrazu ciała jako potencjalnych buforów lęku przed porodem.

Słowa kluczowe: lęk przed porodem, samouprzedmiotowienie, docenianie ciała, docenianie funkcjonalności ciała, analiza profili latentnych

dr Dominika Karaś

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

dr hab. Monika Mynarska, prof. UKSW

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Tożsamość rodzicielska a motywacja do posiadania potomstwa – podobieństwa i różnice między rodzicami a osobami bezdzietnymi

Abstrakt: Proces formowania się tożsamości rodzicielskiej jest efektem wielu doświadczeń i decyzji w życiu człowieka i nie rozpoczyna się w momencie narodzin dziecka, ani w chwili jego poczęcia. Dlatego też głównym celem prezentowanych badań była próba weryfikacji możliwości opisu tożsamości rodzicielskiej u osób bezdzietnych pięciowymiarowym modelem obejmującym procesy zaangażowania oraz identyfikacji z nim, a także trzy aspekty poszukiwania: w głąb, wszczep i ruminacyjne. Ponadto, w celu lepszego zrozumienia znaczenia tożsamości rodzicielskiej u młodych dorosłych, badania miały na celu porównanie relacji między procesami tożsamościowymi, dobrostanem i zmiennymi motywacyjnymi w procesie podejmowania decyzji o rodzicielstwie w grupach rodziców i nie-rodziców.

W badaniach wzięło udział 2076 osób w wieku 18-49 (Mage = 34.69; SD = 8.91; 52.7% kobiet), z czego 1046 osób było rodzicami co najmniej jednego dziecka, natomiast 1030 osób było bezdzietnymi. Wyniki wykazały bardzo dobre dopasowanie 5-czynnikowego modelu tożsamości rodzicielskiej zarówno w grupie rodziców jak i w grupie osób bezdzietnych oraz równoważność modelu pomiarowego między tymi grupami. Równocześnie, badania ujawniły w tych grupach różne wzorce zależności pomiędzy poszczególnymi procesami tożsamościowymi oraz różnice w ich zależnościach z dobrostanem i zmiennymi motywacyjnymi.

Uważane dotychczas za dezadaptacyjne poszukiwanie ruminacyjne może mieć ważną i pozytywną rolę w procesie podejmowania decyzji rodzicielskich. Okazuje się bowiem, że ruminowanie myśli o rodzicielstwie sprzyja zarówno zaangażowaniu i identyfikacji z nim u osób, które jeszcze nie posiadają potomstwa. Wiąże się ono również z silniejszym pragnieniem rodzicielstwa oraz z wyższymi intencjami w tym zakresie, które przekładają się w procesie motywacyjnym na konkretne działania związane z realizacją chęci o posiadaniu potomstwa. Uzyskane wyniki wskazują na nieco odmienny charakter tożsamości rodzicielskiej w zależności od tego, czy jest ona "antycypowana" czy kształtowana po narodzinach potomstwa. W zależności od tego, na jakim etapie biografii rozpatrywany jest ten typ tożsamości, może pełnić ona inne funkcje w odniesieniu do podejmowania ról rodzicielskich.

Słowa kluczowe: tożsamość, decyzje prokreacyjne, motywacja do posiadania potomstwa, poszukiwanie ruminacyjne

dr Natalia Gawron

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej

mgr Aleksander Zębrowski

Uniwersytet Jagielloński

Czynności domowe i rekreacyjne, aktywność fizyczna oraz funkcje poznawcze u osób w średnim wieku i starszych

Abstrakt: Badanie eksplorowało zależności pomiędzy aktywnością fizyczną, funkcjonowaniem poznawczym oraz aktywnością w domu i w czasie wolnym u osób w średnim i starszym wieku. Na świecie wykazano, że zaangażowanie w różnorodne zajęcia wiąże się z zachowaniem ogólnych zdolności poznawczych, w tym w takich obszarach jak pamięć, język, zdolności wzrokowo-przestrzenne oraz funkcje wykonawcze. Intelktualne i poznawcze formy spędzania wolnego czasu wydają się szczególnie korzystne dla funkcji poznawczych, podczas gdy aktywność fizyczna wspiera zdrowie fizyczne i poznawcze. Czas wolny może być przestrzenią dla rozwijania rozmaitych pasji i poszukiwania nowych zajęć. Aktywności w postaci realizacji wcześniej poczynionych planów, oddanie się zaniechanej pasji, hobby, podróże, odwiedzanie przyjaciół, rodziny, zajęcie się działką, poszerzenie zakresu obowiązków domowych, mogą też pomóc w adaptacji do życia po zakończeniu pełnoetatowej aktywności zawodowej.

W wystąpieniu pokazane zostaną wyniki dotyczące aktywności wolnoczasowej i domowej 129 osób w wieku 44-81 lat z Warszawy i okolic (średnia wieku = $63 \pm 7,5$ lat). Było to 59 mężczyzn i 70 kobiet. Aktywne zawodowo było 49% grupy, na rencie lub emeryturze było 46,5%, a 3% zadeklarowało się jako osoby bezrobotne. Aktywność w domu i w czasie wolnym zmierzono za pomocą autorskiej ankiety zawierającej pytania o 48 czynności i aktywności. Pytano m.in. o prace domowe, aktywności związane z dbaniem o innych, aktywności fizyczne, zajęcia charakterze poznawczym i kreatywnym, rekreację, aktywności związane z zaspokajaniem potrzeb kulturalnych, społecznych, duchowych. Uczestnicy nosili też krokomierz przez 7 dni i wzięli udział w badaniu neuropsychologicznym, w którym oceniono ich funkcje wzrokowo-przestrzenne, uwagę, pamięć operacyjną, funkcje wykonawcze. Poproszono ich też o ocenienie swojej aktywności fizycznej w wersji długiej kwestionariusza IPAQ.

Wyniki pokazały, że badani prawie codziennie rozmawiali z bliskimi, przeglądali internet, oglądali telewizję, słuchali muzyki, wykonywali prace domowe, spacerowali, gotowali posiłki, czytali książki. Znacznie więcej mężczyzn niż kobiet prowadziło prawie codziennie samochód lub inny pojazd. Wśród aktywności podejmowanych najrzadziej - raz w miesiącu lub wcale - było szycie i cerowanie, pieczenie ciast, pisanie pamiętników, malowanie i rysowanie, pisanie wierszy, uczęszczanie na Uniwersytet Trzeciego Wieku, tańczenie, granie w gry zespołowe, naprawianie pojazdów. Były aktywności, których mężczyźni nie podejmowali wcale np. pieczenie ciast. Więcej aktywności deklarowanej w domu i w czasie wolnym korelowało z częstszym chodzeniem, szybszym ułożeniem

zadania wzrokowo-przestrzennego Sześcian Linka, młodszym wiekiem oraz niższym deklarowanym ciśnieniem rozkurczowym krwi. Korelacje te były niskie. Wyniki badania są zgodne z wcześniejszymi doniesieniami wskazującymi, że zajęcia osób w średnim wieku i starszych w Polsce dotyczą przede wszystkim spraw domowych i rodzinnych. Wyniki pokazały również, że angażowanie się w różne czynności, w tym prace domowe, zajęcia rekreacyjne, życie towarzyskie wiązało się z lepszymi wynikami co najmniej jednego zadania poznawczego. Osoby, które określały się jako bardziej zajęte, w trakcie badania chodziły więcej. Otrzymane wyniki wskazują na tendencję, że większe angażowanie się w codzienne zajęcia i rekreację jest związane ze lepszą sprawnością funkcjonalną i kondycją fizyczną, ale też młodszym wiekiem.

Słowa kluczowe: aktywność w domu i w czasie wolnym, neuropsychologia starzenia się funkcji poznawczych, aktywność fizyczna

dr Anna Batory-Ginda

Uniwersytet Rzeszowski

dr Katarzyna Tomaszek

Uniwersytet Rzeszowski

mgr Małgorzata Płoszaj

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

**Czy wdzięczność rodzica buduje więź z dzieckiem?
Związki wdzięczności i responsywności rodziców ze spostrzeganym stylem
przywiązania i spostrzeganą ekspresją wdzięczności u dziecka**

Abstrakt:

Wprowadzenie: Klasyczna teoria przywiązania przypisuje responsywności rodzicielskiej kluczowe znaczenie dla prawidłowego rozwoju społeczno-emocjonalnego dziecka. Wzajemne oddziaływanie między cechami rodzica a przywiązaniem i doświadczeniem emocjonalnym dzieci są wszechstronnie zbadane. Jednakże dotychczasowe analizy nie uwzględniały wdzięczności jako podstawy wzajemnych powiązań między charakterystykami rodziców a jakością więzi rodzic-dziecko.

Cel pracy: Celem naszych badań była odpowiedź na pytanie czy rodzice o wyższym poziomie wdzięczności dyspozycyjnej i rodzicielskiej są bardziej wrażliwi na potrzeby swoich dzieci, co z kolei wiąże się z bezpiecznym przywiązaniem dzieci i częstszym wyrażaniem przez nie wdzięczności.

Metoda: W badaniu wzięto udział 826 rodziców (67,8% matek) w wieku 24-60 lat, którzy wychowywali dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym ($M = 8,83; SD = 2,2$). Zastosowane narzędzia badawcze to: skala dyspozycji wdzięczności (GQ), skala wdzięczności rodzicielskiej (PG), skala responsywności rodzica (PRS), skala spostrzeganego przywiązania dziecka (AISI), skala wdzięczności dziecka (WDM). Dane jakie uzyskano opracowano statystycznie metodą analizy ścieżek.

Wyniki: Wdzięczność dyspozycyjna i rodzicielska były predyktorami większej responsywności rodzicielskiej oraz postrzegania mniejszej liczby przejawów pozabezpiecznych stylów przywiązania i braku okazywania wdzięczności przez dziecko. Responsywność była mediatorem w relacji między wdzięcznością rodzicielską i dyspozycyjną a stylami przywiązania. Ponadto ujawniono, że w związku między cechami rodziców i postrzeganą wdzięcznością dziecka rolę mediatora odgrywały pozabezpieczane style przywiązania. Analiza ujawniła również większe znaczenie wdzięczności i responsywności w interakcjach ojciec-syn niż ojciec-córka.

Konkluzje: Wyniki potwierdzają kluczowe znaczenie wzmocnienia emocji prospołecznych w grupie rodziców, jako jednego z predyktorów pozytywnego rodzicielstwa (tj. wysokiej responsywności) i dobrostanu dzieci (tj. bezpiecznego przywiązania, wyrażania wdzięczności).

Słowa kluczowe: wdzięczność rodzicielska, responsywność, styl przywiązania, wdzięczność dziecka, analiza ścieżek

mgr Anna Chwastek

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

dr hab. Monika Mynarska, prof. UKSW

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Lęk jako cecha, obawy związane z rodzicielstwem a intencje prokreacyjne – badanie eksploracyjne wśród bezdzietnych dorosłych w Polsce

Abstrakt: Na różnych etapach życia ludzie doświadczają obaw kształtujących ich codzienne funkcjonowanie oraz podejmowanie decyzji. Szczególne znaczący dla kształtowania ścieżki życia może być lęk jako cecha, rozumiany jako względnie trwała skłonność do postrzegania sytuacji jako niepewnych i zagrażających. Wyniki dotychczasowych badań wskazują, że predyspozycje te wiążą się ze sposobem formułowania sądów i podejmowania decyzji, w tym decyzji dotyczących rodzicielstwa. W kontekście decyzji prokreacyjnych zwraca się uwagę na zróżnicowane obawy związane z posiadaniem dzieci, obejmujące m.in. potencjalnie negatywne konsekwencje osobiste i zawodowe, obawy dotyczące obciążenia finansowego, zmian w relacjach pomiędzy rodzicami czy odpowiedzialności związanej z opieką nad dzieckiem. Dotychczasowe badania wykazały, że obawy te są związane ze słabszymi pragnieniami i intencjami dotyczącymi rodzicielstwa. Wcześniejsze badania koncentrowały się również na lękowych cechach osobowości, wskazując, że neurotyzm powiązany jest z większą niepewnością w podejmowaniu decyzji dotyczących rodzicielstwa. Brakuje jednak badań, które uwzględniałyby znaczenie zarówno ogólnej lękowości jak i specyficznych obaw dotyczących rodzicielstwa dla pragnień i zamierzeń prokreacyjnych. W odpowiedzi na tę lukę badawczą, niniejsze badanie ma na celu eksplorację zależności między lękiem jako cechą, negatywną motywacją rodzicielską, rozumianą jako zespół obaw związanych z posiadaniem dzieci a zamierzeniami prokreacyjnymi.

Badanie przeprowadzono w 2025 roku wśród bezdzietnych osób w wieku reprodukcyjnym (18-40 lat) w Polsce (N = 2010). Do pomiaru negatywnej motywacji rodzicielskiej wykorzystano zrewidowaną wersję skali CMS. Lęk jako cechę oceniono za pomocą Skali Lęku-Cechy (SL-C).

Stwierdzono istotne dodatnie związki między poziomem lęku jako cechy a wszystkimi analizowanymi wymiarami negatywnej motywacji rodzicielskiej. Jednocześnie wzorce korelacji wskazują, że wyższa lękowość wiąże się nie tylko z większym nasileniem obaw dotyczących różnych aspektów rodzicielstwa, ale również z niższą deklarowaną intencją posiadania dziecka w przyszłości. Ponadto, wyniki sugerują, że negatywna motywacja rodzicielska jest istotnym mediatorem w relacji pomiędzy lękiem jako cechą a intencjami prokreacyjnymi, chociaż nie jest to mediacja całkowita.

Uzyskane wyniki wskazują, że lęk jako cecha może odgrywać rolę w kształtowaniu decyzji prokreacyjnych. Uwzględnienie zarówno predyspozycji osobowościowych, jak i specyficznych treści obaw pozwala na bardziej zniuansowane ujęcie mechanizmów leżących u podstaw procesów

decyzyjnych dotyczących posiadania potomstwa. Uzyskane wyniki mają również znaczenie aplikacyjne w pracy psychologów praktyków – sugerują potrzebę różnicowania treści lęku oraz uwzględniania regulacji lęku w pracy z osobami podejmującymi decyzje o rodzicielstwie.

Słowa kluczowe: decyzje prokreacyjne, lęk osobowościowy, bezdzietność, obawy związane z rodzicielstwem

mgr Jakub Szwedo
Uniwersytet SWPS

Nie swoje role, nie swoje ciężary...

Rola parentyfikacji w kształtowaniu mechanizmów obronnych jednostki

Abstrakt: Doświadczenia rodzinne z okresu dzieciństwa odgrywają istotną rolę w kształtowaniu funkcjonowania psychicznego w dorosłości, w tym stosowanych mechanizmów obronnych. Szczególne znaczenie przypisuje się zjawisku parentyfikacji, rozumianej jako odwrócenie ról w relacji dziecko–rodzic, oraz subiektywnemu poczuciu niesprawiedliwości, które może towarzyszyć tym doświadczeniom. Dotychczasowe badania sugerują, że czynniki te mogą pośredniczyć w relacji między różnorodnymi obciążeniami rodzinnymi w dzieciństwie (np. niepełnosprawność członka rodziny, bezrobocie rodziców, długotrwała nieobecność rodzica, rozwód, silny konflikt czy przemoc w rodzinie) a późniejszym funkcjonowaniem psychicznym.

Celem badania było sprawdzenie, czy parentyfikacja emocjonalna, parentyfikacja instrumentalna oraz poczucie niesprawiedliwości pełnią rolę mediatorów w relacji między obiektywnymi obciążeniami rodzinnymi w dzieciństwie a stosowaniem prymitywnych mechanizmów obronnych w dorosłości. Dodatkowo analizowano, czy subiektywna ocena jakości relacji między rodzicami stanowi czynnik ryzyka stosowania prymitywnych mechanizmów obronnych oraz jaką rolę w tym procesie odgrywa parentyfikacja.

W badaniu wzięło udział 146 osób, w tym 109 kobiet i 37 mężczyzn w wieku od 19 do 54 lat. Badanie miało charakter ilościowy. Zastosowano analizy korelacyjne oraz analizy mediacji sekwencyjnej. Jako narzędzia pomiarowe wykorzystano Filial Responsibility Scale Jurkovic i współpracowników do pomiaru parentyfikacji, Kwestionariusz Mechanizmów Osobowościowych Seredyńskiej do pomiaru mechanizmów obronnych oraz autorskie skale pomiarowe do pomiaru jakości relacji między rodzicami i występowania różnorodnych obciążeń sytuacyjnych w dzieciństwie.

Wyniki wykazały, że zarówno wyższe nasilenie obciążeń rodzinnych, jak i niższa jakość relacji między rodzicami wiązały się z częstszym stosowaniem prymitywnych mechanizmów obronnych wyłącznie pośrednio. W obu przypadkach efekt był w pełni mediowany przez parentyfikację emocjonalną oraz poczucie niesprawiedliwości. Niska jakość relacji między rodzicami sprzyjała parentyfikacji emocjonalnej, co wiązało się ze wzrostem poczucia niesprawiedliwości i w konsekwencji prowadziło do częstszego stosowania niedojrzałych mechanizmów obronnych. Poczucie niesprawiedliwości okazało się istotnym, bezpośrednim predyktorem tych mechanizmów. Analizy eksploracyjne wykazały ponadto, że parentyfikacja instrumentalna nie oddziałuje bezpośrednio na mechanizmy obronne, jednak uczestniczy w sekwencyjnym procesie prowadzącym do wzrostu poczucia niesprawiedliwości, które następnie wiąże się z nasileniem prymitywnych mechanizmów obronnych.

Dodatkowo stwierdzono słabą, lecz istotną dodatnią korelację między parentyfikacją emocjonalną a wyższymi mechanizmami obronnymi, co sugeruje, że niektóre jej aspekty mogą – w ograniczonym zakresie – wiązać się z rozwojem bardziej dojrzałych strategii radzenia sobie.

Uzyskane wyniki podkreślają złożoność mechanizmów łączących doświadczenia z dzieciństwa z funkcjonowaniem psychicznym w dorosłości. Wskazują na kluczową rolę subiektywnego przetwarzania tych doświadczeń, w szczególności poczucia niesprawiedliwości. Sugerują, że to nie same trudności rodzinne lub niska jakość relacji między rodzicami, lecz ich konsekwencje w postaci odwrócenia ról oraz poczucia krzywdy stanowią główny mechanizm prowadzący do rozwoju niedojrzałych strategii regulacji emocji w dorosłości.

Słowa kluczowe: parentyfikacja, mechanizmy obronne, negatywne doświadczenia w dzieciństwie

dr Błażej Wojdała
Uniwersytet Łódzki

Postkrytyczne imaginarium dojrzałości dorosłych jako oparcie dla rozwoju umysłów dzieci i młodzieży - uczestniczące studium przypadku

Abstrakt: Celem wystąpienia jest zaprezentowanie doświadczeń związanych z praktykowaniem pomocy psychologicznej i psychoterapeutycznej w ośrodku ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży I poziomu referencyjnego, w świetle budowania lokalnej kultury ufności epistemicznej w czasach polikryzysu. Wypowiedź będzie syntetyczną transwersalną summą, poświęconą tym aspektom pięcioletniej (2020 r.-2025 r.) praktyki ośrodka, które w mieście średniej wielkości przekształcały środowisko w kierunku ufności, rozwojowego pożytkowania dialogicznie wypracowanych informacji służących samopoznaniu. Główną osią zmiany było wspieranie osób dorosłych (rodziców i specjalistów) w zdolności zwracania uwagi na stany umysłu własne i ich podopiecznych, co pozwalało na korzystanie z zablokowanego uprzednio potencjału uczenia się z doświadczenia i uczenia się od innych. Udział dorosłych w przekształcaniu środowiska życia dzieci i młodzieży w kierunku środowiska godnego zaufania, określeń pojęciem osiągnięcia post-krytycznej dojrzałości, co wiedzie przez rezygnację z wyższościowej pozycji, na rzecz zdobywania pozycji dawcy autentycznego psychicznego oparcia dla rozwojowych zmian.

Słowa kluczowe: zmiana społeczna, ufność epistemiczna, terapia rodzin, terapia wielorodzinna, mentalizacja

Sekcja tematyczna VIII

Zdrowie psychiczne, rodzina i adaptacja w perspektywie rozwojowej

Julia Szczepańska

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Jarosławiu

Martyna Hawryluk

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Jarosławiu

Katarzyna Szczygielska

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Jarosławiu

Rozwój osobisty i adaptacja do choroby nowotworowej – wyniki badań ankietowych w ujęciu psychoonkologicznym

Abstrakt: Choroba nowotworowa stanowi jedno z najbardziej obciążających doświadczeń życiowych, wpływających na funkcjonowanie psychiczne, emocjonalne i społeczne jednostki. W ujęciu psychoonkologicznym podkreśla się, że proces zmagania się z chorobą nie ogranicza się wyłącznie do negatywnych konsekwencji, lecz może wiązać się również z występowaniem pozytywnych zmian rozwojowych, takich jak wzrost potraumatyczny, przewartościowanie celów życiowych czy pogłębienie relacji interpersonalnych. Adaptacja do choroby nowotworowej jest procesem dynamicznym i zależy od wielu czynników, w tym indywidualnych zasobów psychicznych, strategii radzenia sobie oraz poziomu wsparcia społecznego.

Celem pracy jest zbadanie zależności pomiędzy doświadczeniem choroby nowotworowej a rozwojem osobistym oraz identyfikacja sposobów adaptacji do choroby wśród pacjentów onkologicznych. Praca ma na celu również określenie, jakie czynniki psychologiczne i społeczne mogą sprzyjać pozytywnym zmianom w funkcjonowaniu jednostki w trakcie choroby.

Badanie zostanie przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety. Do udziału w badaniu zostaną zaproszone osoby dorosłe z rozpoznaną chorobą nowotworową, znajdujące się na różnych etapach leczenia. Kwestionariusz będzie obejmował pytania dotyczące percepcji choroby, reakcji emocjonalnych, stosowanych strategii radzenia sobie ze stresem, poziomu wsparcia społecznego oraz subiektywnego poczucia zmian w obszarze rozwoju osobistego. Zebrane dane zostaną poddane analizie ilościowej oraz jakościowej w celu identyfikacji głównych wzorców adaptacyjnych.

Badanie ma charakter eksploracyjny i stanowi próbę lepszego zrozumienia doświadczeń pacjentów onkologicznych w kontekście ich funkcjonowania psychicznego oraz rozwoju osobistego.

Słowa kluczowe: choroba nowotworowa, rozwój osobisty, adaptacja, psychoonkologia

lic. Zuzanna Kujawska
Uniwersytet Warszawski

Jak dzieci jedenastoletnie rozumieją i nadają znaczenia doświadczeniom związanym z relacjami romantycznymi? Interpretacyjna Analiza Fenomenologiczna

Abstrakt: Kiedy zaczynamy rozumieć, czym jest miłość? Zdaje się, że psychologia rozwojowa nie udziela na to pytanie jednoznacznej odpowiedzi. W świecie naukowym temat relacji romantycznych jest zdominowany przez badania prowadzone wśród osób dorosłych. Istnieją również nieliczne badania z udziałem adolescentów, np.: Guzman i in. czy Kaczuba-Kozic i Zwardoń-Kuchciak. W literaturze dostrzec można prymat teorii przywiązania jako nadrzędnego czynnika, który wpływa na przyszłe relacje. W literaturze brakuje analiz dotyczących swobodnych narracji dziecięcych o relacjach, które mogłyby uwzględnić inne czynniki wpływające na dziecięce opowieści o relacjach. Badanie własne stanowi niejako odpowiedź na wspomniane luki w literaturze. Jego celem jest sprawdzenie, jakie znaczenie bliskim relacjom (w szczególności romantycznym) przypisują dzieci w wieku ok. 11 lat. Ze względu na eksploracyjny charakter badania, jak i konieczność stworzenia okoliczności, w których perspektywa dzieci będzie miała możliwość wybrzmienia, do analizy wybrano Interpretacyjną Analizę Fenomenologiczną (IPA).

W badaniu zdecydowano na wybór specyficznej grupy wiekowej - jedenastoletków. Dzieci w tym wieku są na takich etapach rozwoju fizycznego, psychospołecznego, poznawczego i psychoseksualnego, które pozwalają przypuszczać, że wątek relacji romantycznych zaczyna być dla nich ważny i coraz bardziej obecny w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto poziom rozwoju językowego umożliwia już swobodne posługiwanie się metaforami i tworzenie złożonych opowieści o uczuciach. Zakładane osiągnięcia rozwojowe jedenastoletków powinny więc umożliwić im wyrażenie swoich odczuć i opinii związanych z relacjami romantycznymi. Jednocześnie wybór takiej grupy wiekowej pozwala uchwycić jeszcze dziecięcą perspektywę, z dużym prawdopodobieństwem opartą na obserwacjach, a nie własnych doświadczeniach.

Poza kontekstem rozwojowym, należy wziąć pod uwagę kontekst kulturowy, w którym znajdują się dzieci jedenastoletnie. Istotny jest wątek szkolnej podstawy programowej: tematyka bliskich relacji i uczuć może się bowiem pojawiać w trakcie zajęć szkolnych (edukacja zdrowotna, godziny wychowawcze). Warto również zwrócić uwagę na ważną rolę mediów i wizualny wymiar współczesnej kultury. Dotychczasowe badania często opierały się na materiałach graficznych lub rysunkach dzieci, np. badania Brechet czy Cannoni i Bombi. W niniejszym projekcie celowo zrezygnowano z elementów wizualnych na rzecz swobodnej narracji, aby sprawdzić, jakie wymiary relacji są dla dzieci naturalnie najistotniejsze. Wspomniane czynniki kontekstowe z dużym

prawdopodobieństwem będą oddziaływać na postrzeganie relacji, jak i formowanie opowieści i opinii o tychże relacjach.

Do badania zaproszono sześcioro dzieci w wieku 11 lat, które uczą się w polskim systemie edukacji. Przeprowadzono częściowo ustrukturyzowane wywiady koncentrujące się wokół następujących zagadnień: różne typy relacji; pojęcie miłości, zakochania, bliskiej osoby; uczucia i zachowania towarzyszące byciu w relacji romantycznej, odczucia towarzyszące rozmawianiu o tych zagadnieniach. W trakcie rozmowy zadawane były także dodatkowe pytania pogłębiające, odnoszące się do tematów poruszonych przez dzieci.

Słowa kluczowe: relacje romantyczne, dzieci, Interpretacyjna Analiza Fenomenologiczna

Małgorzata Mikrut

Uniwersytet Rzeszowski

Gabriela Malinowska

Uniwersytet Rzeszowski

Między kliknięciem a tożsamością: rozwój w erze cyfryzacji - szanse, a może bariery dla człowieka XXI wieku

Abstrakt:

Wprowadzenie: Tradycyjne modele rozwoju psychicznego, oparte na założeniu linearnych i względnie stabilnych warunkach środowiskowych, okazują się niewystarczające do opisu złożonych interakcji między jednostką a dynamicznie zmieniającym się otoczeniem cyfrowym. W kontekście rosnącej roli algorytmicznych systemów informatycznych i praktyk komunikacji cyfrowej, skoncentrowanych na personalizacji treści, konieczne staje się rozszerzenie analiz dotyczących trajektorii rozwoju o specyfikę środowiska cyfrowego i jego wpływu na tożsamość człowieka.

Cel pracy: Praca ma charakter przeglądowy, którego celem jest analiza wpływu technologii cyfrowych na rozwój człowieka w perspektywie cyklu życia oraz identyfikacja mechanizmów, poprzez które przestrzeń cyfrowa kształtuje procesy samoregulacji, wzorców komunikacyjnych i uruchamia dynamikę modelowania tożsamości jednostki. Ponadto, podkreślono znaczenie rozpoznania, kiedy technologie cyfrowe pełnią funkcję zasobów wspierających rozwój, a kiedy stają się czynnikiem ograniczającym lub zakłócającym przebieg życia człowieka.

Założenia: Podstawą teoretyczną analizy jest bioekologiczna koncepcja rozwoju Uriego Bronfenbrennera, umożliwiająca wielowarstwowe rozpatrzenie relacji między jednostką a środowiskiem - od najbliższych interakcji w mikrosystemie po wpływy kulturowe i technologiczne w makrosystemie. W analizach uwzględniono wyniki badań empirycznych, dotyczących m.in. rozwoju kompetencji cyfrowych, kształtowania tożsamości w mediach społecznościowych, wpływu technologii na funkcje poznawcze, zjawiska wykluczenia cyfrowego oraz roli środowiska cyfrowego w funkcjonowaniu osób neuroatypowych i osób w późnej dorosłości. Szczególną uwagę poświęcono zróżnicowaniu doświadczeń rozwojowych wynikających z odmiennych warunków społecznych, kulturowych i ekonomicznych, a także zjawisku prenatalnej obecności cyfrowej, jak np. sharenting. Analiza wskazuje, że technologie cyfrowe nie stanowią jedynie kontekstu rozwoju, lecz aktywnie uczestniczą w jego kształtowaniu. Modułują uwagę, ekspresję emocji, procesy samoregulacji oraz sposoby konstruowania narracji tożsamościowej. Ich wpływ jest zróżnicowany i zależny od etapu życia, dostępnych zasobów oraz jakości relacji społecznych.

Podsumowanie: Współczesne trajektorie rozwojowe przebiegają w warunkach nieustannego zderzania się obecności fizycznej z reprezentacją cyfrową, intymności z widzialnością oraz autonomii z wpływem systemów technologicznych. Konieczne staje się zatem odejście od statycznych modeli rozwoju na rzecz podejść dynamicznych, uwzględniających sprzężenia zwrotne między jednostką a środowiskiem cyfrowym oraz zmienność warunków, w jakich przebiega rozwój człowieka w XXI wieku

Słowa kluczowe: cyfryzacja, trajektorie rozwojowe, cykl życia

Karina Czempas

Uniwersytet Rzeszowski

Jakub Zagaja

Uniwersytet Rzeszowski

Związek pomiędzy retrospektywną oceną zaangażowania rodziców a regulacją afektu, samooceną i osiągnięciami osób w okresie wczesnej dorosłości

Abstrakt: Obecność i zaangażowanie rodziców to istotny element prawidłowego rozwoju dziecka, zarówno na początku jego drogi, jak i na późniejszych etapach. Bez względu na podjętą decyzję o formie kształcenia i nauczania, działania opiekunów mają wpływ na podopiecznego pod względem rozwijania motywacji, ale także regulacji emocji i samooceny, które potrzebne są w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami, porażkami, ale także na co dzień. Rozwój emocjonalny dziecka to fundamentalny obszar dorastania, który wpływa na jego funkcjonowanie społeczne, dobre samopoczucie oraz zdolność radzenia sobie ze stresem, co jest przydatne na ścieżce edukacyjnej i zawodowej. Rodzaj przywiązania, kształtujący się w konfrontacji z zachowaniami figury przywiązania, może determinować obierane ścieżki przez dzieci i ich samoregulację. To, jak rodzice rozwiązują problemy, reagują na nieprzyjemne sytuacje i jak się komunikują, jest kodowane i naśladowane przez ich dzieci w sposób bardziej lub mniej świadomy, zarówno w dzieciństwie, jak i w życiu dorosłym. Budowanie pozytywnego obrazu siebie, pomaga dzieciom podejmować nowe wyzwania i radzić sobie w przypadku niepowodzeń.

Niniejsze badanie ma na celu określenie związku między retrospektywną oceną zaangażowania rodziców w procesie wychowawczym a kompetencjami w zakresie regulacji afektu oraz poziomem motywacji i sukcesów u osób w okresie wczesnej dorosłości. Teoria autodeterminacji podkreśla, że zaangażowanie opiekunów, oparte na wspieraniu podmiotowości dziecka, sprzyja wzrostowi motywacji wewnętrznej. Okazywane wsparcie stymuluje rozwój samoregulacji, rozumiany jako zdolność do modyfikowania i kontroli przeżywanych emocji w odpowiedzi na stresory, np. akademickie czy zawodowe. Wyższy poziom dojrzałości emocjonalnej oraz odczuwanie akceptacji ze strony rodziców sprawiają, że młodzi dorośli lepiej radzą sobie z powszechną prokrastynacją oraz lękiem, co bezpośrednio przekłada się na sukcesy akademickie, rozumiane m.in. jako osiąganie wysokich wyników w nauce, ale również jako poczucie sprawstwa. Na rynku pracy pracodawcy cenią sobie bardziej pracowników, którzy charakteryzują się wyższą motywacją wewnętrzną i tą skierowaną na zdobywanie osiągnięć, zatem zaangażowanie rodziców w rozwój dzieci, niesie za sobą skutki także na poziomie ich kariery zawodowej.

Literatura przedmiotu dostarcza przesłanek odnoszących się do młodszych uczniów niż studenci czy osoby w okresie wczesnej dorosłości w kontekście do powyższego związku. Często

stosowane są także kwestionariusze samoopisowe, które uzupełniają rodzice, a nie potomstwo. Niniejszy referat stanowi zatem uzupełnienie luki badawczej w zakresie związku między zaangażowaniem rodzicielskim z perspektywy dorosłego już dziecka a sukcesami edukacyjnymi, motywacją osiągnięć i regulacją emocji.

Słowa kluczowe: ocena zaangażowania rodziców, regulacja emocji, motywacja osiągnięć, wczesna dorosłość.

Julia Mamczura

Uniwersytet Rzeszowski

dr Anna Wańczyk-Welc

Uniwersytet Rzeszowski

Funkcjonowanie rodzinne dziewcząt z zaburzeniami odżywiania – perspektywa systemowa

Abstrakt

Zaburzenia odżywiania w okresie adolescencji stanowią złożone zjawisko kliniczne, którego etiologia obejmuje współdziałanie czynników biologicznych, psychologicznych, społeczno-kulturowych i rodzinnych. Współczesne ujęcia nie traktują rodziny jako jedynej przyczyny zaburzenia, lecz wskazują, że jakość relacji rodzinnych może sprzyjać nasilaniu, podtrzymywaniu lub redukowaniu objawów. Celem opracowania jest przedstawienie funkcjonowania systemu rodzinnego w percepcji nastolatek z diagnozą zaburzeń odżywiania z wykorzystaniem *Faces IV* – Skali Oceny Rodziny w polskiej adaptacji Andrzeja Margasińskiego. Wyniki badań wskazują, że adolescentki z zaburzeniami odżywiania postrzegają swoje rodziny jako mniej zrównoważone, mało spójne i mało elastyczne oraz słabo komunikujące się. W badaniach ujawnia się także zdystansowanie oraz sztywność systemu rodzinnego. Uzyskany obraz potwierdza znaczenie systemowej perspektywy w diagnozie i terapii zaburzeń odżywiania u nastolatek. Wskazują na obszary trudności w adaptacji rodziny do wymagań rozwojowych i kryzysu choroby oraz przemawiają za włączeniem rodziny w proces leczenia i wsparcia terapeutycznego, przy jednoczesnym unikaniu redukcijnego i obwiniającego rozumienia jej roli.

Słowa kluczowe: zaburzenia odżywiania, adolescencja, rodzina, FACES-IV, SOR, anoreksja psychiczna

dr Małgorzata Marmola
Uniwersytet Rzeszowski
dr Anna Wańczyk-Welc
Uniwersytet Rzeszowski

Wsparcie rodziców i nauczycieli a dobrostan psychiczny i ryzyko depresji u młodzieży z Podkarpacia

Abstrakt: Adolescencja stanowi wyzwanie zarówno dla nastolatków, jak i ich opiekunów. Wiąże się z licznymi zmianami rozwojowymi, poszukiwaniem własnej tożsamości, sprawdzaniem się w nowych rolach, czemu często towarzyszy niepokój i poczucie zagubienia. Zadaniem tego okresu jest osiągnięcie niezależności. Dla rodzica czy nauczyciela mającego pod opieką nastolatka, proces wychowawczy ma za zadanie wesprzeć i poprawić funkcjonowanie podopiecznego.

Wsparcie społeczne, może być rozumiane po prostu jako dostępna pomoc lub zapewnienie zasobów psychologicznych i materialnych, które mają podnieść zdolności jednostki do radzenia sobie ze stresem. Podstawowym źródłem wsparcia w sytuacjach kryzysowych w okresie dorastania jest rodzina oraz przyjaciele, koledzy i inne społeczności, m. in. nauczyciele. Wsparcie społeczne jest związane z dobrostanem psychicznym i radzeniem sobie ze stresem oraz stanowi bufor pomiędzy wydarzeniami związanymi z wyjątkowo wysokim poziomem stresu a samopoczuciem jednostki. Szczególnego znaczenia nabiera w sytuacji kryzysu. Dobrostan z kolei można rozumieć jako efekt poznawczej i emocjonalnej oceny własnego życia, na którą składają się wysoki poziom spełnienia i satysfakcji życiowej. Wiąże się on z przyjemnymi doświadczeniami i emocjami oraz niskim poziomem negatywnych odczuć.

Badania prezentowane w referacie miały na celu zbadanie poziomu wsparcia społecznego płynącego od rodziców, nauczycieli i rówieśników oraz dobrostanu psychicznego i nasilenia symptomów depresyjnych u młodzieży z Podkarpacia, a także ustalenie zależności pomiędzy wsparciem a dobrostanem oraz wsparciem a nasileniem symptomów depresji. Zastosowano narzędzia: ankietę własnej konstrukcji z metryczką (płeć, wiek, typ szkoły, miejsce zamieszkania, ilość rodzeństwa) i pytaniami dotyczącymi oddziaływań edukacyjnych; Krótką Skalę Oceny Wsparcia Społecznego Młodzieży w opracowaniu Bartłomieja Skowrońskiego i Rafała Pabicha, Skalę dobrostanu psychicznego Caroll Ryff oraz Skalę CDI 2 Children Depression Inventory Marii Kovacs, w polskiej adaptacji Emilii Wrocławskiej-Warchały i Radosława Wujcika. Zbadano 2087 osób, w tym 1327 dziewcząt i 1480 chłopców, uczniów 7 i 8 klasy szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych na Podkarpaciu, 1500 badanych pochodziło ze wsi, 1307 z miasta.

Uzyskane wyniki wskazują na istnienie istotnych statystycznie zależności pomiędzy postrzeganym wsparciem społecznym a poczuciem dobrostanu psychicznego i nasileniem symptomów depresji. Szczególnie istotnym czynnikiem okazało się być wsparcie nauczycieli i rówieśników, zaś wsparcie rodziców, choć było na najwyższym poziomie, nie weszło do wiązki wyjaśniającej zmienność dobrostanu i nasilenia symptomów depresji.

Słowa kluczowe: wsparcie społeczne, dobrostan młodzieży, depresja u młodzieży

dr Danuta Ochojska

Uniwersytet Rzeszowski

dr hab. Marta Kopańska, prof. UR

Uniwersytet Rzeszowski

Specyfika i problemy diagnozowania ADHD na różnych etapach rozwoju

Abstrakt: ADHD (deficyt uwagi i nadrucholiwość) to zaburzenie, która znacząco wpływa na funkcjonowanie jednostki. Zarówno dzieci, młodzież jak i dorośli z ADHD niestety często doświadczają różnych problemów, m.in. dotyczących interakcji społecznych, w obszarze nauki szkolnej i realizacji celów zawodowych, co z kolei może przyczyniać się do nasilenia dysfunkcji, nieradzenia sobie ze stresem i w konsekwencji wystąpienia kolejnych zaburzeń psychicznych takich jak m.in. zespoły lękowe, depresja lub zachowania ryzykowne. Do niedawna diagnozowano ADHD głównie między 6 a 12 r.ż. Obecnie jednak coraz więcej osób dorosłych zgłasza się po diagnozę, co wynika z rosnącej świadomości, że zespół nadrucholiwości z deficytem uwagi jest to dysfunkcja neurorozwojowa, z której się nie wyrasta. Dopiero w obowiązującej od 2013 roku klasyfikacji DSM-5 przyjęto, że konfiguracja objawów ADHD może się zmieniać wraz z wiekiem i kryteria diagnostyczne rozszerzono o symptomy specyficzne dla osób dorosłych, zakładając że nadrucholiwość staje się tu mniej wyrazista, natomiast bardziej widoczne są trudności w zakresie koncentracji uwagi, impulsywność i wewnętrzny niepokój.

Celem wystąpienia jest analiza problemów związanych z procesem diagnozowania deficytu uwagi i nadrucholiwości w zależności od wieku badanej osoby, tj. w okresie dzieciństwa, w wieku młodzieńczym i w dorosłości.

Diagnozowanie zaburzeń neurorozwojowych, w tym ADHD jest procesem złożonym, nie tylko ze względu na zmianę obrazu klinicznego tej dysfunkcji wraz z wiekiem. Trudno jest także zmierzyć nasilenie objawów. Poza tym istnieją różnice w częstości określonych symptomów w zależności od płci, pochodzenia etnicznego, a także wcześniejszych doświadczeń. Problemem jest tu także diagnoza różnicowa, ze względu na występowanie podobnych objawów w chorobach somatycznych oraz w różnych zaburzeniach psychicznych i zachowania. Poza tym u wielu osób, szczególnie dorosłych może wystąpić maskowanie objawów, stosowanie mechanizmów kompensacyjnych z różnych powodów. Niestety istotną trudnością jest subiektywność oceny zachowań, co zwiększa ryzyko błędów diagnostycznych. Dodatkowo, diagnozując osoby dorosłe konieczne jest potwierdzenie, że objawy występowały już przed 12 rokiem życia, co może być niełatwe do ustalenia ze względu na trudności w odtworzeniu szczegółów z dzieciństwa lub brak jest możliwości zebrania informacji od opiekunów, co utrudnia weryfikację danych.

W ramach prezentacji przedstawione zostaną studia przypadków osób z ADHD w różnym wieku, z uwzględnieniem czynników utrudniających proces diagnozy.

Słowa kluczowe: diagnozowanie ADHD, diagnoza różnicowa, studia przypadków

WARSZTATY

WARSZTAT 1

dr Emilia Wrocławska-Warchala

Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

dr Radosław Wujcik

Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

System Diagnozy Dzieci i Młodzieży SENA – zastosowanie we wstępnej ocenie objawów neuroatypowości u dzieci w wieku przedszkolnym

Abstrakt: Celem warsztatu jest przedstawienie sposobu pracy z Systemem Diagnozy Dzieci i Młodzieży SENA (Fernández-Pinto i in., w polskiej adaptacji Joanny Niedzieli i Emilii Wrocławskiej-Warchali, 2024) w przypadku dzieci w wieku przedszkolnym (od 3 do 6 lat) oraz zwrócenie uwagi diagnostów na kwestie wczesnych przejawów ADHD i trudności związanych z różnicowaniem ADHD i spektrum autyzmu.

System SENA to wielowymiarowe narzędzie, które służy do diagnozy problemów emocjonalnych i behawioralnych dzieci i młodzieży od ukończenia 3 roku życia. Zawiera również skale pozwalające na ocenę nietypowego przebiegu rozwoju oraz zachowań charakterystycznych dla spektrum autyzmu. Dla dzieci w wieku przedszkolnym przeznaczone są dwie wersje: wypełniana przez rodzica i wypełniana przez nauczyciela przedszkolnego. Wersje te pozwalają na identyfikację najczęściej pojawiających się problemów i zaburzeń na tym etapie rozwoju. W skład SENA wchodzi skale problemów, wrażliwych sfer funkcjonowania oraz zasobów osobistych, a także skale kontrolne, umożliwiające ocenę stylu odpowiadania. Istotną rolę odgrywają również pozycje krytyczne, pozwalające zidentyfikować trudności wymagające szybkiej interwencji.

Diagnoza w kierunku spektrum autyzmu w wieku przedszkolnym nie budzi żadnych wątpliwości i jest szeroko omawiana w literaturze; inaczej jest w przypadku diagnozy ADHD. Z tego względu punktem wyjścia warsztatu będzie omówienie doniesień z literatury przedmiotu dotyczących wczesnych objawów ADHD i stabilności diagnoz stawianych w okresie przedszkolnym. W drugiej części skupimy się na skalach istotnych przy ocenie objawów neuroatypowości, z omówieniem wyników badań walidacyjnych w grupach neuroatypowych, tj. profilu SENA charakterystycznego dla dzieci z diagnozą spektrum autyzmu i profilu SENA charakterystycznego dla dzieci starszych (7-12 lat) z diagnozą ADHD. W trzeciej części skupimy się na studium przypadku 4-letniej dziewczynki i interpretacji jej wyników w kontekście przytoczonych danych walidacyjnych oraz danych z literatury przedmiotu dotyczących objawów ADHD w wieku przedszkolnym i różnicowania ze spektrum autyzmu. Na końcu rozważymy możliwe dalsze kroki diagnostyczne.

W ramach warsztatu uczestnicy będą mieli możliwość zapoznania się z arkuszami SENA wykorzystywanymi w badaniu dzieci w wieku przedszkolnym oraz z podręcznikami i przykładowymi raportami z wersji elektronicznej.

Uczestnicy: Psychologowie, Studenci psychologii (4-5 rok studiów)

Maksymalna liczba uczestników: 25 osób

Czas trwania: max. 150 minut

Termin: wtorek, 16 czerwca 2026

WARSZTAT 2

mgr Diana Fecenec

Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

dr Radosław Wujcik

Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego

Diagnozowanie niepełnosprawności intelektualnej - współczesny model postępowania

Abstrakt: Diagnozowanie niepełnosprawności intelektualnej (NI) jest jednym z najbardziej odpowiedzialnych zadań w praktyce psychologicznej, niosącym istotne konsekwencje prawne, edukacyjne i systemowe dla osoby badanej. Celem warsztatu jest zapoznanie uczestników z aktualnymi standardami prowadzenia procesu diagnostycznego, zgodnymi z wytycznymi DSM-5 TR, ICD-11 oraz AAIDD.

Podczas spotkania szczegółowo omówione zostaną dwa równorzędne filary diagnozy: funkcjonowanie intelektualne (Kryterium A) oraz funkcjonowanie adaptacyjne (Kryterium B). W części poświęconej pomiarowi inteligencji uczestnicy dowiedzą się:

- jakie wymogi psychometryczne muszą spełniać narzędzia wykorzystywane w diagnozie NI,
- dlaczego współczesna diagnoza opiera się na hierarchicznej teorii inteligencji C-H-C i wielowymiarowych bateriach testów,
- jak interpretować wynik ogólny oraz jak wykorzystywać analizę profilową w celu wskazania mocnych i słabych stron funkcjonowania poznawczego.

Warsztat poruszy również kwestię diagnozy funkcji adaptacyjnych w trzech głównych obszarach: poznawczym, społecznym i praktycznym, podkreślając konieczność stosowania wystandaryzowanych narzędzi przeznaczonych do oceny zachowań adaptacyjnych.

Warsztat skierowany jest do psychologów praktyków i ma na celu dostarczenie wiedzy niezbędnej do rzetelnej i trafnej diagnozy niepełnosprawności intelektualnej, opartej na aktualnej wiedzy naukowej oraz standardach przyjętych w systemach klasyfikacji DSM-5 TR oraz ICD-11.

Uczestnicy: Psychologowie

Maksymalna liczba uczestników: 20 osób

Czas trwania: max. 150 minut

Termin: wtorek, 16 czerwca 2026

WARSZTAT 3

dr Krystyna Pomorska
Uniwersytet Łódzki

Praktyka oparta na dowodach naukowych w terapii zaburzeń ze spektrum autyzmu (ASD). Jak rzetelnie planować wsparcie rozwojowe?

Abstrakt: Współczesny rynek usług terapeutycznych dla osób w spektrum autyzmu (ASD) oferuje szeroki wachlarz metod, z których wiele opiera się raczej na przesłankach anegdotycznych niż na rzetelnych dowodach naukowych. Dla psychologów rozwojowych kluczowym wyzwaniem staje się wybór interwencji, które są zarówno skuteczne, jak i bezpieczne.

Warsztat stanowi praktyczną odpowiedź na to wyzwanie. Opiera się m.in. na wnioskach z raportu NCAEP (2020; Steinbrenner i in.), będącego jedną z najbardziej aktualnych i kompleksowych analiz światowej literatury dotyczącej interwencji w ASD.

Podczas spotkania uczestnicy poznają wybrane interwencje o potwierdzonej skuteczności (evidence based practices – EBP). Szczególna uwaga zostanie poświęcona podejściu NDBI (Naturalistic Developmental Behavioral Interventions), które integruje techniki uczenia się z wiedzą o rozwoju dziecka i stanowi obecnie jeden z kluczowych kierunków w rzetelnej terapii dedykowanej dzieciom i młodzieży z ASD. Istotnym elementem warsztatu będzie także krytyczna analiza metod o niepotwierdzonej skuteczności (m.in. treningów słuchowych czy diet eliminacyjnych), które mimo negatywnych rekomendacji instytucji takich jak NICE, nadal funkcjonują w praktyce terapeutycznej.

Uczestnicy: Każdy zainteresowany tematyką - wymagana jest wiedza dotycząca nowych kryteriów diagnostycznych ASD wg ICD 11

Maksymalna liczba uczestników: 25 osób

Czas trwania: max. 150 minut

Termin: środa, 17 czerwca 2026, w godzinach 9:00-11:30

SESJA POSTEROWA

dr hab. Michalina Ilska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

dr Anna Brandt-Salmeri

Uniwersytet Śląski

dr Anna Kołodziej-Zaleska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

mgr Natalia Morawiec

Uniwersytet Śląski

Wycofanie społeczne niemowlęcia a zdrowie psychiczne w pierwszym roku życia: doświadczenia z Projektu Bobas z wykorzystaniem skali ADBB

Abstrakt: Zdrowie psychiczne niemowląt stanowi dynamicznie rozwijający się obszar klinicznej psychologii rozwojowej, w którym szczególne znaczenie ma wczesne rozpoznawanie subtelnych sygnałów trudności ujawniających się w relacji dziecka z dorosłym. Jednym z istotnych wskaźników wczesnego funkcjonowania społeczno-emocjonalnego niemowlęcia jest poziom jego zaangażowania w relację oraz obecność przejawów wycofania społecznego. W tym ujęciu wycofanie społeczne może być traktowane jako wczesny, niespecyficzny sygnał podwyższonego ryzyka późniejszych trudności rozwojowych i relacyjnych.

Prezentowane analizy opierają się na materiale zbieranym w ramach Projektu Bobas – pilotażowego badania finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, którego celem jest adaptacja do warunków polskich narzędzi służących ocenie zdrowia psychicznego niemowląt, identyfikacja grup ryzyka oraz analiza zależności między funkcjonowaniem dziecka a stanem psychicznym rodzica. Szczególna uwaga zostanie poświęcona skali ADBB (Alarm Distress Baby Scale) jako metodzie obserwacyjnej służącej ocenie społecznego wycofania niemowlęcia w pierwszym roku życia.

Celem analiz jest przedstawienie wstępnych danych dotyczących możliwości zastosowania skali ADBB w badaniu polskich niemowląt, w tym jej właściwości psychometrycznych oraz zależności między poziomem wycofania społecznego dziecka a wybranymi wskaźnikami zdrowia psychicznego opiekuna. Materiał obejmuje dane pochodzące od niemowląt w pierwszym roku życia (8–12 miesięcy) oraz ich rodziców/opiekunów, zebrane w procedurze obejmującej obserwację dziecka oraz ocenę stanu psychicznego rodzica z wykorzystaniem narzędzi kwestionariuszowych.

Planowane analizy pozwolą ocenić przydatność skali ADBB w badaniach nad zdrowiem psychicznym niemowląt oraz jej potencjalne zastosowanie w warunkach polskich, w szczególności w kontekście wczesnej identyfikacji sygnałów podwyższonego ryzyka.

Słowa kluczowe: wycofanie społeczne niemowlęcia, ADBB, zdrowie psychiczne niemowląt, obserwacja kliniczna

dr Ryszarda Ewa Bernacka
Uniwersytet Jana Kochanowskiego

Deficyt Natury Leśnej (DNL) - prezentacja narzędzia

Abstrakt: Deficyt Natury Leśnej (DNL) to brak lub rzadki osobisty kontakt człowieka z lasem, który może prowadzić do negatywnych skutków biologicznych, społecznych, emocjonalnych oraz funkcjonalnych u jednostki. Na podstawie metaanalizy dotychczasowego stanu badań nad znaczeniem lasu dla funkcjonowania człowieka wyodrębniono cztery komponenty natury leśnej: komponent biologiczny, który oddziałuje na funkcjonowanie biologiczne organizmu człowieka. Komponent społeczny który odnosi się do wielowymiarowego doświadczania relacji w środowisku leśnym z innymi ludźmi, z samym sobą, z naturą leśną, a także kulturowym dziedzictwem tego miejsca. Komponent emocjonalny natury leśnej odnosi się do oddziaływania środowiska leśnego na emocje i samopoczucie psychiczne człowieka. Komponent funkcjonalny natury leśnej obejmuje znaczenie lasu w rozwoju poznawczym, fizycznym oraz twórczym człowieka. Kwestionariusz Deficytu Natury Leśnej jest pierwszym w Polsce narzędziem psychometrycznym służącym do diagnozy deficytu natury leśnej. Zawiera on 15 stwierdzeń. Zaprezentowane zostaną podstawy teoretyczne oraz właściwości psychometryczne narzędzia.

Słowa kluczowe: natura leśna, dobrostan psychofizyczny, kwestionariusz, deficyt

dr Anna Brandt-Salmeri

Uniwersytet Śląski

dr Anna Kołodziej-Zaleska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

mgr Natalia Morawiec

Uniwersytet Śląski

dr hab. Michalina Iłska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

Anne Mette Skovgaard

University of Southern Denmark

Janni Ammitzbøll

University of Southern Denmark

Mette Bagge Møller

University of Southern Denmark

Clara Barfod Parellada

University of Southern

**Regulacja niemowlęcia a zdrowie psychiczne w pierwszym roku życia:
doświadczenia z Projektu Bobas z wykorzystaniem narzędzia przesiewowego
rozwijanego w ramach DIMHP**

Abstrakt: Zdrowie psychiczne niemowląt stanowi dynamicznie rozwijający się obszar klinicznej psychologii rozwojowej, w którym szczególne znaczenie ma wczesne rozpoznawanie subtelnych sygnałów trudności ujawniających się w codziennym funkcjonowaniu dziecka. Jednym z kluczowych wymiarów wczesnego funkcjonowania psychicznego niemowlęcia są procesy regulacyjne, obejmujące m.in. sen, karmienie, ekspresję emocjonalną, uwagę oraz zdolność do organizowania zachowania w kontekście komunikacji i interakcji społecznej. W tym ujęciu trudności regulacyjne mogą być traktowane jako wczesny, niespecyficzny sygnał podwyższonego ryzyka dalszych trudności rozwojowych i relacyjnych.

Prezentowany poster opiera się na materiale zbieranym w ramach Projektu Bobas – pilotażowego badania finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, którego celem jest adaptacja do warunków polskich narzędzi służących ocenie zdrowia psychicznego niemowląt, identyfikacja grup ryzyka oraz analiza zależności między funkcjonowaniem dziecka a stanem psychicznym rodzica. Szczególna uwaga zostanie poświęcona narzędziu przesiewowemu rozwijanemu w ramach Danish Infant Mental Health Programme (DIMHP), służącemu ocenie wybranych obszarów codziennego funkcjonowania niemowlęcia w pierwszym roku życia.

Celem prezentacji jest przedstawienie założeń prowadzonych analiz dotyczących możliwości zastosowania tego narzędzia w badaniu polskich niemowląt, w tym jego właściwości

psychometrycznych oraz zależności między obszarami regulacji dziecka a wybranymi wskaźnikami funkcjonowania psychicznego opiekuna. Materiał obejmuje dane pochodzące od niemowląt w pierwszym roku życia (8–12 miesięcy) oraz ich rodziców/opiekunów, zebrane w procedurze obejmującej półstrukturyzowany wywiad z opiekunem oraz ocenę stanu psychicznego rodzica z wykorzystaniem narzędzi kwestionariuszowych.

Z uwagi na etap realizacji projektu analizy pozostają w toku, dlatego poster ma charakter doniesienia wstępnego. Planowane analizy pozwolą ocenić przydatność narzędzia w badaniach nad zdrowiem psychicznym niemowląt oraz jego potencjalne zastosowanie w warunkach polskich, w szczególności w kontekście wczesnej identyfikacji sygnałów podwyższonego ryzyka.

Słowa kluczowe: regulacja niemowlęcia, DIMHP, zdrowie psychiczne niemowląt, screening; wywiad przesiewowy

dr Joanna Fryt

Uniwersytet Jana Długosza

Natasha Duell

California Polytechnic State University San Luis Obispo

Czy pozytywne ryzyko sprzyja dobrostanowi młodzieży? Analiza profili latentnych

Abstrakt: Pozytywne ryzyko, w odróżnieniu od ryzyka negatywnego, jest definiowane jako społecznie akceptowane i sprzyjające rozwojowi młodzieży. Do przykładów pozytywnych zachowań ryzykownych należą m.in. udział w konkursie, obrona własnego zdania czy zapisanie się na trudny kurs, natomiast negatywne zachowania ryzykowne obejmują m.in. upijanie się, palenie papierosów i udział w bójkach.

W badaniu z udziałem 329 nastolatków w wieku 12–19 lat ($M = 16,82$; $SD = 2,35$) sprawdziliśmy, czy podejmowanie pozytywnego ryzyka wiąże się z korzystnymi aspektami funkcjonowania psychicznego młodzieży. Wykorzystano Skalę Pozytywnego i Negatywnego Ryzyka, a także Wskaźniki Dobrego Samopoczucia WHO-5, Skalę Samokontroli, Skalę Pomiaru Prężności, Skalę Orientacji Pozytywnej oraz Skalę Samooceny Rosenberga. Do analizy danych zastosowano analizę profili latentnych (LPA), która wskazała na istnienie trzech profili młodzieży: (1) podejmującej niewiele zarówno pozytywnego, jak i negatywnego ryzyka, (2) podejmującej dużo pozytywnego ryzyka oraz (3) używającej substancji psychoaktywnych.

Młodzież podejmująca niewielkie ryzyko charakteryzowała się wyższym poziomem dobrostanu psychicznego w porównaniu z młodzieżą używającą substancji psychoaktywnych, a także wyższym poziomem samokontroli niż zarówno młodzież używająca substancji psychoaktywnych, jak i podejmująca dużo pozytywnego ryzyka. Z kolei młodzież podejmująca dużo pozytywnego ryzyka cechowała się wyższym dobrostanem psychicznym niż młodzież używająca substancji psychoaktywnych. Nie stwierdzono istotnych różnic między profilami w zakresie prężności psychicznej, orientacji pozytywnej ani samooceny. Spośród analizowanych zmiennych kontrolnych (wiek, płeć i poziom wykształcenia rodziców) istotnym predyktorem przynależności do profili okazał się wiek (starsza młodzież podejmowała więcej ryzyka).

Słowa kluczowe: adolescencja, ryzyko pozytywne, ryzyko negatywne, dobrostan psychiczny, samokontrola

dr Anna Kołodziej-Zaleska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

dr hab. Michalina Iłska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

dr Anna Brandt-Salmeri

Uniwersytet Śląski

mgr Aleksandra Stempień

Kliniczny Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Rybniku

Rodzicielska adaptacja – od pomiaru do jej znaczenie dla rodzicielskiego funkcjonowania we wczesnym macierzyństwie i ojcostwie

Abstrakt: Rodzicielstwo wiąże się z intensywnymi zmianami obejmującymi zarówno budowanie relacji z dzieckiem, jak i przekształcenia w dotychczasowych relacjach partnerskich oraz w sposobie funkcjonowania jednostki i rodziny. Szczególnego znaczenia zmiany te nabierają w przypadku pierwszego dziecka, kiedy doświadczenie rodzicielstwa ma charakter nowy i wiąże się z koniecznością reorganizacji tożsamości oraz codziennego funkcjonowania. Jest to zarazem okres szczególnie wymagający, związany z dużą dynamiką zmian i koniecznością adaptacji do nowych zadań. Dlatego też badania prowadzone wśród rodziców niemowląt — zarówno matek, jak i ojców — należą do przedsięwzięć metodologicznie trudnych, ale poznawczo niezwykle istotnych. Choć psychologiczne uwarunkowania wczesnego macierzyństwa są stosunkowo dobrze opisane, znacznie mniej uwagi poświęcano dotąd ojcom, pomimo wyraźnych przemian społecznych dotyczących roli ojca i rosnących oczekiwań wobec jego zaangażowania w opiekę nad dzieckiem. Obserwowana jest także niewielka dostępność narzędzi umożliwiających wielowymiarowy pomiar adaptacji do rodzicielstwa, zwłaszcza w odniesieniu do ojców, którzy wciąż pozostają grupą znacznie rzadziej uwzględnianą w badaniach nad wczesnym rodzicielstwem.

W związku z powyższym pierwszym celem prezentowanych badań była adaptacja do polskich warunków Perceived Adaptation to Parenthood Scale (PAPS; Ter Kuile et al., 2017), służącej do oceny postrzeganej adaptacji do roli rodzica. Skala ujmuje adaptację jako konstrukt wielowymiarowy, obejmujący zmartwienia, gratyfikację, problemy oraz satysfakcję ze zmian związanych z pojawieniem się dziecka.

Analizy przeprowadzono w dwóch niezależnych badaniach przekrojowych: w grupie 798 matek oraz 500 ojców, po raz pierwszy wychowujących dziecko w wieku od 0 do 12 miesięcy. W obu grupach uzyskano satysfakcjonujące właściwości psychometryczne polskiej adaptacji narzędzia, a confirmacyjne analizy czynnikowe potwierdziły dobre dopasowanie modelu czteroczynnikowego. Wyniki te wspierają zasadność wykorzystywania polskiej wersji PAPS zarówno w badaniach matek, jak i ojców małych dzieci.

Drugim celem było zbadanie, jak postrzegana adaptacja do rodzicielstwa wiąże się z kluczowymi aspektami funkcjonowania rodzicielskiego, w szczególności z pewnością siebie rodzicielską oraz stresem rodzicielskim. W badaniu matek i ojców zastosowano obok PAPS polskie wersje Maternal/Paternal Confidence Questionnaire oraz Parental Stress Scale. W obu projektach uwzględniono również podstawowe dane socjodemograficzne oraz informacje dotyczące dziecka. Takie ujęcie pozwoliło analizować adaptację nie jako odrębny wynik, lecz jako ważny kontekst, w którym kształtuje się poczucie kompetencji rodzicielskich oraz doświadczanie obciążeń związanych z opieką nad dzieckiem.

Przedstawione zostaną wyniki dotyczące zależności między adaptacją do rodzicielstwa, rodzicielską pewnością siebie oraz stresem rodzicielskim, a także analizy wskazujące na obecność zależności pośrednich z uwzględnieniem wieku dziecka jako zmiennej modyfikującej. Szczególny nacisk zostanie położony na pytanie, czy obserwowany układ zależności ma podobny charakter w grupie matek i ojców pierwszego dziecka, czy też ujawnia różnice istotne dla rozumienia współczesnego macierzyństwa i ojcostwa. Uzyskane wyniki pozwalają spojrzeć na adaptację do rodzicielstwa nie tylko jako na ważny obszar pomiaru, lecz także jako na konstrukt o istotnym znaczeniu dla wyjaśniania jakości funkcjonowania rodzicielskiego we wczesnym okresie po narodzinach pierwszego dziecka.

Słowa kluczowe: adaptacja do rodzicielstwa; pomiar; rodzicielska pewność siebie; stres rodzicielski; matki i ojcowie

dr Anna Kołodziej-Zaleska, prof. UŚ

Uniwersytet Śląski

dr Jan Basiaga

Uniwersytet Śląski

mgr Dominika Siwek

**Reintegracja dziecka z rodziną po pobycie w pieczy zastępczej:
identyfikacja profili rodzin biologicznych na podstawie
behawioralnych wskaźników problemów rodzicielskich**

Abstrakt: Czasowe umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej należy do najbardziej daleko idących interwencji systemu ochrony dziecka, a reunifikacja nie może być traktowana jako prosty wskaźnik sukcesu, lecz raczej jako proces o różnym stopniu trwałości i stabilności. Z perspektywy psychologii rozwojowej szczególne znaczenie ma nie sam formalny powrót dziecka do domu, lecz to, na ile prowadzi on do odbudowy stabilnego, przewidywalnego i wystarczająco bezpiecznego środowiska wychowawczego. Dotychczasowe badania częściej koncentrowały się na pojedynczych predyktorach lub addytywnych wskaźnikach ryzyka niż na jakościowo odmiennych konfiguracjach współwystępujących problemów rodzicielskich. Szczególnie ważne wydaje się to w analizach opartych na danych administracyjnych, które odzwierciedlają problemy rozpoznawane i dokumentowane przez system, a więc przede wszystkim wskaźniki o charakterze behawioralnym i interwencyjnym. Celem badania była identyfikacja profili rodziców mających doświadczenie czasowego pobytu dzieci w pieczy zastępczej oraz sprawdzenie, czy profile te różnią się pod względem trwałości reintegracji, sytuacji rodziny oraz wsparcia systemowego.

Analizą objęto 1482 rodziny, w których doszło do powrotu dziecka do rodziny biologicznej. Zastosowano dwustopniową analizę skupień opartą na trzech behawioralnych wskaźnikach problemów rodzicielskich: problemie alkoholowym, nadużywaniu substancji psychoaktywnych oraz pobycie rodzica w więzieniu. Uzyskane rozwiązanie pięcioskupieniowe charakteryzowało się dobrą jakością i wysoką interpretowalnością. Wyodrębniono następujące profile: profil bez badanych obciążeń behawioralnych (35,8%), profil problemu alkoholowego matki (20,0%), profil alkoholowy ojca lub obojga rodziców (18,2%), profil problemu narkotykowego głównie po stronie matki (13,5%) oraz profil penitencjarny z przewagą inkarceracji ojca (12,6%).

Różnice między profilami były widoczne m.in. w zakresie trwałości reintegracji, $\chi^2(4)=120,18$, $p<,001$, $V=,285$, struktury rodziny, $\chi^2(8)=238,14$, $p<,001$, $V=,283$, sytuacji materialnej rodziny, $\chi^2(4)=21,15$, $p<,001$, $V=,119$, przemocy wobec dziecka, $\chi^2(4)=46,66$, $p<,001$, $V=,178$, a także wcześniejszego wsparcia pracownika socjalnego, $\chi^2(4)=38,03$, $p<,001$, $V=,161$, i asystenta rodziny, $\chi^2(4)=42,11$, $p<,001$, $V=,169$. Najwyższą trwałość reintegracji odnotowano w profilu bez badanych obciążeń behawioralnych (90,6%), a najniższą w profilu problemu narkotykowego głównie po stronie matki (56,0%). Profil bez badanych obciążeń behawioralnych częściej wiązał się z ogólnymi zaniechaniami

opiekuńczo-wychowawczymi i niskimi kompetencjami rodzicielskimi, a zarazem rzadziej był objęty wcześniejszym wsparciem instytucjonalnym, co może wskazywać na mniejszą wcześniejszą widoczność tych rodzin dla systemu. Dodatkowo profil problemu narkotykowego głównie po stronie matki częściej współwystępował z zaburzeniami psychicznymi rodziców, $\chi^2(4)=13,58$, $p=,009$, $V=,096$; zaburzenia te były obecne także w profilu bez badanych obciążeń behawioralnych, jednak wyraźnie rzadziej. Natomiast profil alkoholowy ojca lub obojga rodziców relatywnie częściej wiązał się z pełną strukturą rodziny oraz bardziej stabilną sytuacją materialną i mieszkaniową, w tym częstszym opieraniem dochodu rodziny na pracy, podczas gdy profil narkotykowy częściej łączył się z brakiem dochodów i problemami mieszkaniowymi.

Uzyskane profile można rozumieć jako odmienne konteksty rozwojowe, w których przebiega powrót dziecka do rodziny biologicznej. Wyniki wskazują, że rodzice, do których dzieci wróciły z pieczy zastępczej, nie stanowią grupy jednorodnej. Uwzględnienie odmiennych konfiguracji problemów rodzicielskich pozwala lepiej rozumieć zróżnicowane ścieżki reintegracji oraz może wspierać bardziej adekwatne planowanie pomocy rodzinom. Wyniki wspierają podejście, w którym interwencja po doświadczeniu pieczy zastępczej obejmuje nie tylko redukcję ryzyka, lecz także rozpoznawanie i wzmacnianie zasobów rodziny sprzyjających stabilizacji opieki i rozwojowi dziecka.

Słowa kluczowe: reintegracja rodziny, piecza zastępcza, behawioralne wskaźniki problemów rodzicielskich, profile rodzin, analiza skupień

dr Anna Szymanik-Kostrzewska
 Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
dr Paulina Michalska
 Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Użyteczność źródeł wiedzy o wychowaniu w ocenie polskich rodziców w relacji do kompetencji dorosłych. Wyniki badań wstępnych

Abstrakt: Wychowanie dzieci to istotne zadanie rozwojowe, normatywne w życiu człowieka dorosłego. Jednocześnie współczesny ogrom źródeł wiedzy o wychowaniu, często sprzecznych ze sobą i zawierających treści potoczne, czasem wręcz niezgodne z wiedzą z zakresu rozwoju człowieka, skłania rodziców do ich selekcji pod kątem użyteczności. Użyteczną wiedzę zdefiniowano jako taką, którą rodzic wykorzystuje, uznając za słuszną.

Badania miały na celu określenie użytecznych źródeł wiedzy w opinii polskich rodziców oraz ujęcie relacji pomiędzy ich wyborem a poziomem kompetencji osób dorosłych. Zastosowano autorski Kwestionariusz Źródeł Wiedzy o Wychowaniu oraz dwa narzędzia do badań psychicznych atrybutów dorosłości – Kwestionariusz Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KKPD) i Kwestionariusz Poczucia Posiadania Kompetencji Psychiczych Osób Dorosłych (KPPKPD). Poproszono rodziców również o subiektywną ocenę swoich kompetencji w zakresie wychowania dziecka. W dobrowolnych, anonimowych badaniach wstępnych wzięło udział 195 matek oraz 96 ojców (w wieku średnio 31 lat), posiadających przynajmniej jedno dziecko do 7 lat.

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni, za najbardziej użyteczne źródło wiedzy uznali instynkt i osobiste odczucia, następnie doświadczenia zdobyte w dzieciństwie oraz osoby posiadające specjalistyczną wiedzę na temat zdrowia dzieci (lekarzy, pielęgniarki), udzielających informacji na temat ich dziecka. U kobiet z oceną użyteczności osobistych odczuć i wiedzy specjalistów w zakresie zdrowia korelował dodatnio poziom kompetencji w zakresie poczucia odpowiedzialności, ukształtowanego światopoglądu i planów życiowych. W grupie mężczyzn poziom kompetencji korelował ze stabilnością emocjonalną, a subiektywna ocena swoich kompetencji w zakresie wychowania dzieci korelowały dodatnio z oceną użyteczności własnych doświadczeń z dzieciństwa. Za najmniej użyteczne źródło wiedzy matki uznały wypowiedzi medialnych osób, które nie posiadają specjalistycznego wykształcenia w zakresie rozwoju czy wychowania dzieci – im wyższy był poziom kompetencji w zakresie samodzielności, światopoglądu, zainteresowań i szacunku u matek, tym niżej oceniały one użyteczność wiedzy celebrytów. W ocenie ojców najmniej użytecznie źródło wiedzy stanowiły osoby uznawane za autorytety w dziedzinie religii, a to źródło wyżej cenili ojcowie o wyższym subiektywnym poczuciu posiadania kompetencji w zakresie stabilności emocjonalnej i wychowania dzieci.

Uzyskane przez matki wyniki częściowo korespondują z rezultatami pomiaru użyteczności źródeł wiedzy sprzed 8 lat. W praktyce oznacza to, że w sytuacji doświadczania trudności wychowawczych przez rodziców warto poznać ich własne przeżycia z dzieciństwa, zweryfikować, co „podpowiadają” im osobiste odczucia i instynkt w sytuacjach problemowych z dzieckiem. Uzasadnione jest również określenie, czy personel medyczny, z którego wiedzy korzystają, dysponuje aktualnymi informacjami z zakresu wychowania dziecka, a nie tylko jego zdrowia. Badania wskazały również, że skuteczność promowania określonych sposobów wychowania wśród matek przez celebrytów może być znikoma.

Słowa kluczowe: wychowanie, użyteczność wiedzy, rodzicielstwo, kompetencje dorosłych, źródła wiedzy o wychowaniu

dr Elżbieta Kornacka-Skwara

Uniwersytet Jana Długosza

mgr Amelia Plaskura

Uniwersytet Jana Długosza

dr hab. Elżbieta Napora, prof. UJD

Uniwersytet Jana Długosza

mgr Klaudia Korkus

Uniwersytet Jana Długosza

mgr Michał Plaskura

Uniwersytet Jana Długosza

Dobrostan psychologiczny seniorów - rola relacji z najbliższymi

Abstrakt: Bliskość emocjonalna i wsparcie od dzieci najsilniej wpływają na subiektywne poczucie dobrostanu. Badania z Azji i Europy pokazują, że częsty kontakt i wsparcie emocjonalne pochodzące od dorosłych dzieci obniżają poczucie samotności i poprawiają satysfakcję z życia. W polskim kontekście, gdzie tradycyjny model rodziny wielopokoleniowej ulega erozji na skutek m. in. migracji i urbanizacji, samotność wśród seniorów staje się problemem publicznym. Hobby i aktywność pozarodzinna (np. nordicwalking, ogrodnictwo, czytanie) pełnią funkcję kompensacyjną, wzmacniając poczucie sensu i przynależności. Badania w niniejszym projekcie przeprowadzono wśród polskich "dziadków" czyli osób posiadających wnuki. Grupa badanych to łącznie 268 mężczyzn i kobiet (wiek 58–93 lata, $M = 72.4$, $SD = 6.8$). Celem badań było ustalenie, jak relacje z najbliższymi oddziałują na subiektywne poczucie dobrostanu psychologicznego. Podstawowymi zmiennymi są: 1. Samotność – metodą pomiaru była Skala Samotności Russella (R-UCLA), składająca się z 20 pozycji ocenianych w skali od 1 do 4. Polska adaptacja weryfikowała trzy czynniki, które obejmowały brak bliskiego kontaktu (Inni bliscy), zerwanie relacji społecznych (Inni społeczni) oraz przynależność do grupy społecznej (Przynależność i afiliacja). 2. Bliskość z dziećmi i przyjaciółmi – do pomiaru użyto skali JSBI (skala 1–7). 3. Satysfakcja z życia – mierzona skalą SWLS; składa się z 5 pozycji, (skala 1–7). Wynikiem pomiaru jest ogólny wskaźnik poczucia zadowolenia/ satysfakcji z życia. 4. Objawy depresyjne – mierzone Krótką Geriatryczną Skalą Depresji GDS, składa się z 15 pozycji. 5. Zmienne kontrolowane/dodatkowe w tym socjodemograficzne – wiek, płeć, wykształcenie, stan zdrowia (fizycznego i psychicznego), hobby (otwarte kategorie), częstotliwość kontaktów z wnukami, odległość od dzieci (dystans geograficzny).

Podczas realizacji projektu planowane jest zweryfikowanie modelu zakładającego, że samotność wpływa na dobrostan, a związek ten jest mediowany przez relacje z dziećmi i przyjaciółmi oraz zainteresowania (model do przetestowaniaścieżkowy/klastrowy). Efekt ten jest dodatkowo

moderowany przez stan zdrowia i dystans dzielący od bliskich (odległość geograficzną). Weryfikowane jest również czy istnieje różnica między kobietami a mężczyznami w zakresie uzyskanych podtypów (na które będą składały się wiązki cech uzyskane za pomocą analizy skupień). W interpretacji wyników uwzględniony zostanie model efektu buforowego. Model efektu buforowego zakłada, że wiązki społeczne są związane z dobrostanem psychicznym jednostki tylko wówczas, gdy jest ona pod wpływem stresu. Natomiast model efektu głównego sugeruje, że powiązania społeczne zawsze mają pozytywny wpływ na daną osobę, niezależnie od tego, czy jest ona pod wpływem działania czynnika stresowego, czy nie. Wsparcie społeczne może odgrywać jeszcze inną rolę pośrednią (poza moderowaniem), a mianowicie –pełnić rolę mediatora w związku pomiędzy stresem a funkcjonowaniem psychicznym jednostki.

Słowa kluczowe: relacje rodzinne, seniorzy, samotność, dobrostan psychiczny, depresja

dr Sabina Kołodziej
Akademia Leona Koźmińskiego

Postawy wobec podatków w biegu dorosłości: rola wiary w sprawiedliwy świat i uzasadniania systemu ekonomicznego

Abstrakt: W psychologii rozwojowej coraz wyraźniej podkreśla się, że rozwój człowieka obejmuje nie tylko zmiany intrapsychiczne, lecz także sposoby rozumienia norm społecznych, instytucji i zobowiązań obywatelskich w biegu życia. Jednym z mało rozpoznanych obszarów są postawy wobec podatków, rozumiane jako względnie trwałe orientacje wobec państwa i obowiązków publicznych. W ujęciu postaw motywacyjnych wobec podatków można wyróżnić m.in. moralny obowiązek, kapitulację, aktywny opór, kontestację i „przyjemną grę”. Z perspektywy rozwojowej szczególnie istotne jest pytanie, czy wraz z wiekiem słabną postawy kontestacyjne, a rosną orientacje oparte na obowiązku i podporządkowaniu, oraz jaką rolę odgrywają w tym procesie przekonania o sprawiedliwości świata i uzasadnianie systemu ekonomicznego.

Celem badania było określenie, czy wiek wiąże się z postawami wobec podatków w dorosłości oraz czy zależności te utrzymują się po uwzględnieniu zmiennych socjodemograficznych, uzasadniania systemu ekonomicznego i czterech wymiarów wiary w sprawiedliwy świat. Analizy przeprowadzono na danych z badania zrealizowanego na ogólnopolskiej próbie 942 dorosłych Polaków. Zastosowano hierarchiczne analizy regresji liniowej osobno dla pięciu postaw podatkowych. W pierwszym kroku wprowadzano wiek, płeć, wykształcenie i status zawodowy, w drugim uzasadnianie systemu ekonomicznego, a w trzecim: sprawiedliwość dystrybucyjną i proceduralną wobec siebie oraz wobec innych.

Wyniki pokazały spójny wzór rozwojowy. Starszy wiek wiązał się z wyższym poziomem moralnego obowiązku i kapitulacji oraz z niższym poziomem aktywnego oporu i kontestacji; nie był natomiast istotnie związany z „przyjemną grą”. W modelu moralnego obowiązku istotne znaczenie zachowywały również wyższe wykształcenie oraz dystrybucyjna wiara w sprawiedliwość wobec siebie. W przypadku kapitulacji, aktywnego oporu, kontestacji i „przyjemnej gry” istotnym dodatnim predyktorem pozostawało uzasadnianie systemu ekonomicznego. Wymiary wiary w sprawiedliwy świat działały bardziej selektywnie: wzmacniały przede wszystkim moralny obowiązek i kapitulację oraz osłabiały część postaw oporowych. Modele końcowe wyjaśniały od 10% do 22% wariacji analizowanych postaw.

Uzyskane wyniki sugerują, że w biegu dorosłości postawy wobec podatków układają się w wyraźny wzór rozwojowy: wraz z wiekiem rośnie znaczenie orientacji opartych na obowiązku i akceptacji reguł społecznych, a słabną postawy otwartego sprzeciwu. Jednocześnie nie jest to prosty proces „uspołecznienia”, ponieważ przekonania dotyczące sprawiedliwości świata i legitymizacji systemu

ekonomicznego różnicują poszczególne postawy w odmienny sposób. Badanie pokazuje, że stosunek do podatków może być użytecznym, a dotąd słabo wykorzystywanym wskaźnikiem psychospołecznego funkcjonowania w dorosłości i późnej dorosłości.

Słowa kluczowe: postawy motywacyjne wobec podatków, wiara w sprawiedliwy świat, uzasadnienie systemu ekonomicznego, dorosłość

dr Kamil Janowicz
 Uniwersytet Śląski
Liwia Wojciechowska
 Uniwersytet SWPS
Gabriela Cyprysiak
 Uniwersytet SWPS

Analiza dwukierunkowych zależności między satysfakcją ze związku romantycznego a parental gatekeepingiem u matek – badanie podłużne

Abstrakt:

Wprowadzenie: Parental gatekeeping (PG) to szeroko badane zjawisko, które odnosi się do tego, w jaki sposób partnerzy wpływają nawzajem na swoje funkcjonowanie w rolach rodzicielskich poprzez różnorodne zachowania, takie jak monitorowanie, ograniczanie, kontrolowanie, krytykowanie i utrudnianie budowania relacji z dzieckiem lub, wręcz przeciwnie, zachęcanie i wspieranie. Z jednej strony dotychczasowe badania sugerują, że niska satysfakcja ze związku i jego niestabilność mogą zwiększać ryzyko przejawiania nadmiernej kontroli, zniechęcania i braku wsparcia wobec partnera. Z drugiej strony, zachowania te mogą obniżać satysfakcję ze związku, jednak badano to raczej z perspektywy rodzica, wobec którego gatekeeping jest stosowany, a nie tego, który go stosuje. Co więcej, brakuje badań analizujących oba potencjalne kierunki oraz dwukierunkowe powiązania między rodzicielskim gatekeepingiem a satysfakcją ze związku.

Cel badania: Niniejsze badanie wypełnia powyższe luki. Jego celem było zbadanie podłużnych, dwukierunkowych zależności między zachowaniami gatekeeping’owymi a satysfakcją ze związku u matek dzieci do lat 10.

Metodologia: Badanie miało charakter podłużny (dwa pomiary w odstępie ok. trzech miesięcy). Udział wzięło w nim 177 matek dzieci w wieku od 0 do 10 lat, które mieszkały wspólnie z biologicznym ojcem dziecka. Podczas każdego pomiaru matki oceniały swoje zachowania gatekeeping’owe (za pomocą Parental Gatekeeping Scale-Revised [PGS-R]) oraz satysfakcję ze swojego związku romantycznego (za pomocą Relationship Assessment Scale [RAS]). Do przetestowania hipotez badawczych wykorzystaliśmy analizy korelacji oraz modele krzyżowe (Cross-Lagged Panel Model, CLPM). W obu pomiarach wzięło udział 126 matek. Braki danych uzupełniono metodą wielokrotnej imputacji w programie SPSS (dla analiz korelacji) oraz metodą *fullinformation maximum likelihood* (FIML) w programie Mplus (dla modeli CLPM).

Wyniki: W obu pomiarach wykazaliśmy, że wyższa satysfakcja ze związku wiąże się z niższą kontrolą ($r = -0,37; p < 0,001$ [w T1]; $r = -0,35; p < 0,001$ [w T2]) i zniechęcaniem ($r = -0,50; p < 0,001$ [w T1]; $r = -0,57; p < 0,001$ [w T2]) oraz z wyższym poziomem zachęcania ($r = 0,45; p < 0,001$ [w T1]; $r = 0,48; p < 0,001$ [w T2]). Wbrew oczekiwaniom nie stwierdziliśmy istotnego związku między zmianami w satysfakcji ze związku a zmianami w zachowaniach gatekeeping’owych. Analizy CLPM ujawniły, że

wyższa początkowa satysfakcja ze związku przewidywała wzrost natężenia zachęcania ($\beta = 0,16$; $p < 0,05$) i spadek natężenia zniechęcania ($\beta = -0,19$; $p < 0,01$) wobec partnera. Gatekeeping nie przewidywał zmian w satysfakcji ze związku.

Podsumowanie: Nasze wyniki sugerują, że satysfakcja ze związku może wpływać na zachowania gatekeeping'owe, ale nie odwrotnie. W związku z tym wspieranie utrzymywania wysokiej satysfakcji ze związku u matek powinno pomóc w zapobieganiu zachowaniom ograniczającym zaangażowanie partnera w rodzicielstwo i w promowaniu kooperatywnych zachowań wspierających to zaangażowanie. Można to osiągnąć w różnych formach, w tym poprzez psychoedukację, poradnictwo lub psychoterapię par. Przyszłe badania mogłyby dążyć do zreplicowania tych wyników wśród matek starszych dzieci oraz w odmiennych kontekstach kulturowych.

Słowa kluczowe: parental gatekeeping, satysfakcje ze związku, macierzyństwo, związek romantyczny, rodzicielstwo

dr Kamil Janowicz
Uniwersytet SWPS
Jakub Duras
Uniwersytet SWPS

Dystres tożsamościowy a zdrowie psychiczne w okresie wyłaniającej się dorosłości – badanie podłużne

Abstrakt:

Wprowadzenie: Kształtowanie się tożsamości jest kluczowym zadaniem rozwojowym w okresie adolescencji oraz wyłaniającej się dorosłości (emerging adulthood). Wraz ze wzrostem złożoności, różnorodności i pluralizmu we współczesnych społeczeństwach zachodnich, przejście w dorosłość oraz rozwój dojrzałej tożsamości stały się dla wielu młodych ludzi większym wyzwaniem. Jednocześnie coraz więcej badań sugeruje, że wyłaniająca się dorosłość jest okresem najwyższego rozpowszechnienia różnych problemów w obszarze zdrowia psychicznego, w szczególności zaburzeń nastroju, zaburzeń lękowych oraz nadużywania substancji psychoaktywnych. Mimo to liczba badań podłużnych analizujących dwukierunkowe związki między kształtowaniem się tożsamości a zdrowiem psychicznym u osób w okresie wyłaniającej się dorosłości pozostaje ograniczona.

Cel badania: Niniejsze badanie ma na celu wypełnienie powyższej luki poprzez analizę podłużnych i dwukierunkowych zależności pomiędzy dystresem tożsamościowym a natężeniem symptomów lękowych i depresyjnych u osób w okresie wyłaniającej się dorosłości.

Metodologia: Przeprowadziliśmy badanie podłużne (składające się z dwóch etapów oddzielonych o niecałe trzy miesiące). W badaniu udział wzięło 309 osób w okresie wyłaniającej się dorosłości w wieku od 18 do 25 lat ($M = 21,50$; $SD = 2,20$). Dystres tożsamościowy zmierzono za pomocą kwestionariusza Identity Distress Survey (IDS), natężenie symptomów lękowych za pomocą skali Generalized Anxiety Disorder Scale (GAD-7), a natężenie symptomów depresji za pomocą Patient Health Questionnaire (PHQ-9). W celu przeanalizowania podłużnych i wzajemnych powiązań między dystresem tożsamościowym a objawami lękowymi i depresyjnymi zastosowano analizy krzyżowe (Cross-Lagged Panel Model – CLPM).

Wyniki: Z przeprowadzonych analiz płyną cztery główne wnioski. Po pierwsze, na obu etapach silniejszy dystres tożsamościowy i jego negatywny wpływ na codzienne funkcjonowanie wyłaniających się dorosłych były dodatnio (umiarkowanie lub silnie) powiązane z nasileniem objawów lękowych i depresyjnych. Po drugie, odnotowano dodatnie (słabe do umiarkowanych) korelacje między zmianami w nasileniu dystresu tożsamościowego a zmianami w natężeniu objawów lęku i depresji pomiędzy oboma etapami badania. Po trzecie, ustalono, że silniejszy wyjściowy dystres tożsamościowy przewiduje wzrost nasilenia objawów depresyjnych, ale nie lękowych. Po czwarte, silniejsze wyjściowe natężenie objawów depresyjnych (ale nie lękowych) przewidywało wzrost nasilenia dystresu tożsamościowego i jego negatywnego wpływu na codzienne funkcjonowanie badanych.

Wnioski: Nasze badanie wskazuje na istnienie dwukierunkowych zależności między dystresem tożsamościowym a objawami depresyjnymi u osób w okresie wyłaniającej się dorosłości. Problemy z rozwojem tożsamości mogą negatywnie wpływać na zdrowie psychiczne wyłaniających się dorosłych i odwrotnie – osoby doświadczające poważnych problemów ze zdrowiem psychicznym mogą mieć trudności z rozwiązaniem kryzysu tożsamościowego.

Słowa kluczowe: dystres tożsamościowy, depresja, zaburzenia lękowe, wyłaniająca się dorosłość, tożsamość

Jan Łabędź

Uniwersytet Warszawski

mgr Julia Zaborowska

Uniwersytet Warszawski

dr hab. Alicja Niedźwiecka

Uniwersytet Warszawski

dr hab. Agnieszka Pluta

Uniwersytet Warszawski

Poziom cech autystycznych oraz temperament matki i dziecka a stres rodzicielski

Abstrakt: Cechy autystyczne są przede wszystkim związane ze specyficznymi ścieżkami rozwoju osób będących w spektrum autyzmu. Cechy te wyrażają się np. w nietypowej komunikacji społecznej, sztywności zachowania, ograniczonych zainteresowaniach, czy nadwrażliwości lub obniżonej wrażliwości na bodźce. Jednak są podstawy by przyjąć, że u ludzi można zaobserwować kontinuum cech autystycznych, od niskiego poziomu do nasilenia znaczącego klinicznie. W naszym badaniu sprawdziliśmy, czy poziom cech autystycznych dziecka i matki jest związany z poziomem stresu rodzicielskiego matki, z uwzględnieniem cech temperamentu dziecka i matki. Badanie jest częścią projektu *Synchronizacja w interakcjach opiekun-dziecko w kontekście neuroróżnorodności*, w którym badamy synchronizację na poziomach fizjologicznym, neuronalnym i behawioralnym.

Celem badania było określenie związków między poziomem cech autystycznych oraz temperamentem dziecka i matki i nasileniem stresu rodzicielskiego.

Analizy objęły 113 diad matka-dziecko w wieku 3,5 - 5,5 roku. W badaniu wzięły udział diady matka-dziecko bez diagnozy spektrum autyzmu ($n = 86$) oraz z diagnozą spektrum autyzmu ($n = 27$). Do pomiaru wykorzystaliśmy polskie wersje kwestionariuszy: Child Behavior Questionnaire (CBQ) do oceny temperamentu dziecka, Adult Temperament Questionnaire (ATQ) do pomiaru temperamentu matki oraz Social Responsiveness Scale - Second Edition (SRS-2) do oceny poziomu cech autystycznych dziecka i matki. Stres rodzicielski matek zmierzono za pomocą polskiej adaptacji Inwentarza Stresu Rodzicielskiego (PSI-4). Przeprowadziliśmy serię analiz regresji wielokrotnej.

Zastosowane narzędzia wykazały się wysoką spójnością wewnętrzną (alfa Cronbacha 0,71 - 0,95). Analizy cząstkowe potwierdziły, że zarówno nasilenie cech autystycznych diady (53% wyjaśnionej wariancji), jak i profil temperamentalny matki i dziecka (43% wyjaśnionej wariancji) stanowią istotne predyktory stresu rodzicielskiego. Złożony model regresji wykazał jednak, że zintegrowane właściwości diady wyjaśniają aż 63% wariancji stresu rodzicielskiego ($p < .001$). Wprowadzenie wszystkich istotnych zmiennych do jednego modelu ujawniło, że wiodącym, niezależnym czynnikiem związanym z wyższym poziomem stresu rodzicielskiego, jest ogólne nasilenie cech autystycznych u dziecka. Z kolei kluczowymi czynnikami związanymi z niższym poziomem stresu rodzicielskiego

okazały się zasoby samoregulacyjne - wysoki poziom wyężonej kontroli (*effortful control*) wykazywany zarówno przez dziecko, jak i przez matkę. W modelu zintegrowanym inne cechy temperamentalne (np. negatywna afektywność) oraz cechy autystyczne matki utraciły swoją moc predykcyjną. Obserwowane zależności utrzymują się w rozłącznych analizach diad matka-dziecko z diagnozą spektrum autyzmu oraz bez diagnozy, co dodatkowo wzmacnia twierdzenie o ciągłości cech autystycznych w populacji.

Wyniki wskazują na szczególną rolę wysokich kompetencji samoregulacyjnych dziecka i matki, które są związane z niższym poziomem stresu rodzicielskiego.

* Badanie zostało zrealizowane w ramach projektu SYNCC-IN finansowanego przez Unię Europejską (UE) z programu Horyzont Europa (umowa nr 101159414).

Słowa kluczowe: cechy autystyczne, temperament,, stres rodzicielski, spektrum autyzmu

Jakub Duras

Uniwersytet SWPS

mgr Julia Idzikowska

Uniwersytet SWPS

mgr Patrycja Osiecka

Uniwersytet SWPS

dr hab. Konrad Piotrowski, prof. SWPS

Uniwersytet SWPS

**Między tożsamością a wypaleniem rodzicielskim:
podłużne badanie diadyczne procesów tożsamościowych i wypalenia
w pierwszym roku rodzicielstwa**

Abstrakt: Wypalenie rodzicielskie jest coraz częściej postrzegane jako czynnik zagrażający dla funkcjonowania rodziców. Choć dotychczasowe badania wskazały liczne uwarunkowania – zarówno indywidualne, jak i środowiskowe – wciąż niewiele wiadomo o roli kształtowania się tożsamości rodzicielskiej w okresie przejścia do rodzicielstwa oraz o tym, jak wiąże się ono z późniejszym rozwojem wypalenia. Szczególnie słabo rozpoznane pozostają znaczenie procesów tożsamościowych zachodzących jeszcze przed narodzinami dziecka oraz ich wpływ na poziom wypalenia i jego późniejsze trajektorie rozwojowe.

Celem niniejszego badania było sprawdzenie, jak procesy tożsamości rodzicielskiej (zaangażowanie, eksploracja wszerech oraz rewizja zaangażowania) zachodzące przed narodzinami dziecka wiążą się z późniejszym wypaleniem rodzicielskim w okresie przejścia do rodzicielstwa.

W badaniu wzięły udział 234 pary oczekujące narodzin swojego pierwszego dziecka (T1). Każdą diadę tworzyli mężczyzna ($M = 31.97$, $SD = 4.16$) oraz kobieta ($M = 29.87$, $SD = 3.55$). Do analizy danych wykorzystano model latentnych krzywych rozwojowych (LGCM) w celu oceny, czy procesy tożsamościowe w czasie ciąży przewidują początkowy poziom oraz zmiany w trajektoriach wypalenia po narodzinach dziecka. Dodatkowo zastosowano Random Intercept Cross-lagged Panel Model (RI-CLPM) celem analizy podłużnych zależności pomiędzy procesami tożsamościowymi a wypaleniem zarówno wśród ojców, jak i matek w pierwszym roku po narodzinach dziecka.

Wyniki analiz wykazały, że silniejsze zaangażowanie tożsamościowe wiązało się z niższym początkowym poziomem wypalenia po narodzinach dziecka zarówno u matek ($\beta = -.24$, $p = .010$), jak i u ojców ($\beta = -.16$, $p = .012$). Wyższy poziom rewizji zaangażowania przed porodem był związany z wyższym poziomem wypalenia u ojców ($\beta = .19$, $p = .038$), z podobną tendencją zaobserwowaną wśród matek ($\beta = .17$, $p = .084$). Żaden z analizowanych procesów tożsamościowych (T1) nie przewidywał zmian w poziomie wypalenia w czasie. Eksploracyjnie przeprowadzone analizy RI-CLPM wskazały na silne stabilne zależności między tożsamością rodzicielską a wypaleniem na poziomie międzyosobowym: u ojców wyższe zaangażowanie wiązało się z niższym wypaleniem ($r = -.50$, $p < .001$), a wyższa rewizja zaangażowania – z wyższym ($r = .64$, $p < .001$); eksploracja wiązała się słabo z

wypaleniem ($r = -.14, p = .032$). U matek zaobserwowano podobny wzorzec dla zaangażowania ($r = -.62, p < .001$) i rewizji ($r = .62, p < .001$), natomiast eksploracja nie była istotnie związana z wypaleniem. Analizy na poziomie wewnątrzsobowym nie ujawniły żadnych istotnych efektów sugerujących wpływ zmian w nasileniu procesów tożsamościowych na wypalenie – ani u ojców, ani u matek. U ojców odnotowano natomiast, że wyższe niż zwykle wypalenie przewidywało późniejszy spadek zaangażowania ($\beta = -.16, p = .015$) oraz wzrost rewizji ($\beta = .13, p = .018$), przy czym efekty te były istotne jedynie w okresie kilku miesięcy po narodzinach dziecka (T2–T4) i nie były istotne w późniejszych falach. U matek procesy tożsamościowe pozostawały wzajemnie sprzężone – wyższa niż zwykle rewizja przewidywała późniejszy spadek zaangażowania (β od $-.11$ do $-.14$) – lecz żaden z efektów między tożsamością a wypaleniem nie okazał się istotny.

Podsumowując, wyniki sugerują, że tożsamość rodzicielska przed narodzinami dziecka kształtuje wyjściowy poziom wypalenia zaraz po narodzinach, lecz nie jego późniejszą trajektorię. Silne zależności na poziomie międzysobowym wydają się odzwierciedlać ogólną prawidłowość, nie podkreślając jednocześnie wyraźnie buforującego znaczenia tożsamości. Wyniki te należy interpretować z ostrożnością – wcześniejsze doniesienia z badań sugerują, że tożsamość może stanowić bufor chroniący przed wypaleniem, niemniej jednak przedstawione analizy nie wspierają tej hipotezy w sposób jednoznaczny. Ze względu na stosunkowo niewielką próbę oraz złożoność zastosowanych modeli, replikacja przedstawionych wyników w przyszłych badaniach jest wskazana.

Słowa kluczowe: tożsamość rodzicielska, wypalenie rodzicielskie, diadyczne badanie podłużne

mgr Angelika Marszołek
Uniwersytet Jana Długosza

Rola sportu i aktywności fizycznej w kształtowaniu dobrostanu i zasobów psychologicznych adolescentów

Abstrakt: W Polsce duża część dzieci i młodzieży uczestniczy w zorganizowanych zajęciach sportowych, co pokazuje, jak ważne jest zweryfikowanie ich wpływu na rozwój młodych ludzi. Aktywność fizyczna stanowi istotny kontekst rozwojowy w okresie adolescencji, który charakteryzuje się intensywnymi zmianami biologicznymi, poznawczymi i społecznymi. Środowisko sportowe może pełnić funkcję przestrzeni umożliwiającej nastolatkom pozytywny rozwój psychospołeczny. Jednocześnie badania wskazują, że pozytywny efekt sportu nie jest automatyczny i zależy od jakości relacji oraz orientacji rozwojowej środowiska sportowego.

Celem pracy jest przegląd i integracja współczesnych ujęć teoretycznych oraz wyników badań dotyczących roli sportu i aktywności fizycznej w rozwoju psychospołecznym nastolatków. Przyjęto założenie, że sport może stanowić specyficzny mikrosystem rozwojowy mający potencjał do wspierania rozwoju emocjonalnego, społecznego i poznawczego młodzieży, szczególnie w warunkach sprzyjającego klimatu motywacyjnego i odpowiedniego stylu pracy trenera. Analiza opiera się na też paradygmacie Positive Youth Development, wskazującym na znaczenie rozwijania kompetencji, relacji i poczucia własnej skuteczności dla uzyskania pozytywnego rozwoju młodzieży.

Wyniki przeanalizowanych badań i teorii wskazują, że zarówno rekreacyjna jak i sportowa aktywność fizyczna może sprzyjać regulacji emocji, redukcji objawów depresyjnych i lękowych, rozwojowi kompetencji społecznych oraz funkcji poznawczych adolescentów. Sport stanowi także przestrzeń internalizacji norm społecznych, budowania tożsamości oraz rozwijania samoskuteczności. Kluczowe znaczenie ma jednak jakość środowiska sportowego tworzona przez znaczących dorosłych, w tym przypadku przez trenerów. Zajęcia sportowe wspierające relacje, autonomię i prowadzone w klimacie motywacyjnym ukierunkowanym na rozwój, a nie wyłącznie na wynik stanowią ochronną funkcję dla sportowej rywalizacji. W przeciwnej sytuacji, sport może wiązać się z ryzykiem przeciążenia, wypalenia oraz nasilenia stresu i trudności w radzeniu sobie z emocjami.

Wnioski z przeprowadzonej analizy podkreślają potrzebę projektowania interwencji i programów sportowych ukierunkowanych na rozwój kompetencji psychospołecznych oraz na konieczność dalszych badań nad mechanizmami oddziaływania aktywności fizycznej na rozwój młodzieży w badaniach eksperymentalnych.

Słowa kluczowe: adolescencja, aktywność fizyczna, dobrostan psychiczny, sport, Positive Youth Development

mgr Karolina Juszkiewicz
Uniwersytet Jana Długosza

**Wpływ warsztatów „DOM mocnych więzi”
na poziom spójności i elastyczności systemu rodzinnego w modelu Olsona
oraz poziom prężności psychicznej uczestników**

Abstrakt: W projekcie przyjąłem za podstawę teoretyczną Model Kołowy (Circumplex Model) Davida Olsona, w którym analizowałem systemy rodzinne poprzez wymiary spójności oraz elastyczności. Równolegle badałem konstrukt prężności psychicznej (resilience), rozumianej jako zdolność do mobilizacji zasobów w sytuacjach trudnych. Założyłem, że wzmacnianie konkretnych kompetencji rodzicielskich bezpośrednio przełoży się na optymalizację parametrów systemowych i indywidualnych. W badaniu przeanalizowałem wpływ warsztatów „DOM mocnych więzi” na poziom spójności i elastyczności rodziny oraz na wzrost prężności psychicznej rodziców. Projekt opierałem na budowaniu trwałych więzi i zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych dzieci jako metodzie wzmacniania całego systemu rodzinnego.

Materiał i metody: Badanie oparłem na siedmiu modułach tematycznych programu „DOM mocnych więzi”. Każde spotkanie realizowałem według stałego schematu, obejmującego dzielenie się doświadczeniami, film edukacyjny oraz dyskusję. Wdrożyłem również metodę „challenge”, polegającą na wprowadzaniu zadań relacyjnych w życie rodzinne. Do pomiaru zmian wykorzystywałem narzędzia FACES IV oraz Skalę Pomiaru Prężności (SPP-25).

Wyniki i wnioski: Ponieważ proces badawczy jest w toku, w tej części wystąpienia przedstawię analizy weryfikujące postawione hipotezy. Zakładam, że udział w warsztatach istotnie podniósł poziom spójności i elastyczności systemów rodzinnych oraz przyczynił się do wzrostu ogólnego poziomu prężności psychicznej uczestników. W szczególności sprawdzę, czy realizacja modułów warsztatowych wzmocniła u rodziców czynniki kompetencji osobistych oraz determinacji, mierzone skalą SPP-25. Omówię również korelacje między poprawą parametrów funkcjonowania rodziny a optymistycznym nastawieniem uczestników do życia.

Słowa kluczowe: więzi, program „DOM mocnych więzi”, prężność psychiczna, spójność, elastyczność

mgr Klaudia Jabłońska-Kuc

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr Agata Poręba-Chabros

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Od sygnałów ciała do regulacji emocji - rozwojowa rola mentalizacji

Abstrakt: Świadomość sygnałów płynących z ciała stanowi istotny komponent funkcjonowania emocjonalnego i społecznego człowieka oraz odgrywa ważną rolę w procesach samoregulacji. Współczesne ujęcia teoretyczne wskazują, że doświadczenia interoceptywne stanowią podstawę organizacji doświadczenia emocjonalnego, natomiast zdolność mentalizacji umożliwia ich przekształcanie w reprezentacje psychiczne nadające im znaczenie i regulujące ich przeżywanie. Mentalizacja, rozumiana zgodnie z ujęciem Fonagy'ego jako zdolność ujmowania zachowania własnego i innych w kategoriach stanów umysłowych – takich jak emocje, intencje, pragnienia czy przekonania – pełni kluczową funkcję w regulacji afektu poprzez integrowanie doświadczeń somatycznych z refleksyjnym rozumieniem stanów wewnętrznych. W tym sensie może ona stanowić mechanizm pośredniczący między percepcją sygnałów cielesnych a strategiami regulacji emocji, umożliwiając przejście od bezpośredniego doświadczenia afektywno-somatycznego do bardziej złożonych form jego symbolizacji i modulowania. Kompetencje te nie rozwijają się jednak w sposób linearny i jednorodny w cyklu życia, lecz podlegają zróżnicowanym trajektoriom zmian zależnym od doświadczeń relacyjnych oraz kontekstu społeczno-kulturowego.

Celem badania jest określenie roli mentalizacji jako mechanizmu pośredniczącego w relacji między świadomością interoceptywną ciała a strategiami regulacji emocji oraz zbadanie, czy charakter tych zależności różni się w zależności od etapu dorosłości. Przyjęto założenie, że zdolność mentalizacji może sprzyjać przekształcaniu sygnałów płynących z ciała w bardziej adaptacyjne strategie regulacji emocji, w szczególności reinterpretację poznawczą, a jednocześnie ograniczać tendencję do tłumienia ekspresji emocjonalnej. W badaniu wykorzystano wystandaryzowane narzędzia psychometryczne: wielowymiarową skalę świadomości interoceptywnej MAIA-2, Kwestionariusz Funkcjonowania Refleksyjnego RFQ-PL oraz Kwestionariusz Regulacji Emocji ERQ. Analizy obejmują test modelu mediacyjnego, w którym mentalizacja pełni funkcję mediatora między świadomością ciała a strategiami regulacji emocji, a także porównania międzygrupowe prowadzone w trzech grupach wieku odpowiadających różnym okresom dorosłości (20–29 lat, 30–39 lat oraz 40+), umożliwiające identyfikację potencjalnych różnic w strukturze badanych zależności w perspektywie rozwojowej.

Podjęta problematyka wpisuje się w rozwijające się współcześnie podejścia do rozumienia regulacji emocji jako procesu zakorzenionego w relacji między doświadczeniem cielesnym a refleksyjnym przetwarzaniem stanów psychicznych. Analiza mediującej roli mentalizacji w związku między świadomością ciała a strategiami regulacji emocji może przyczynić się do lepszego zrozumienia mechanizmów integrujących poziom somatyczny i symboliczny funkcjonowania emocjonalnego człowieka w różnych okresach dorosłości. Ujęcie to pozwala spojrzeć na rozwój kompetencji regulacyjnych nie jako na proces linearny, lecz jako dynamiczną trajektorię zależną od doświadczeń relacyjnych i kontekstu życia jednostki.

mgr Patrycja Osiecka

Uniwersytet SWPS

mgr Julia Idzikowska

Uniwersytet SWPS

Jakub Duras

Uniwersytet SWPS

dr hab. Konrad Piotrowski, prof. SWPS

Uniwersytet SWPS

Trudności tożsamości rodzicielskiej w czasie: od traumy z dzieciństwa do żałowania rodzicielstwa, wypalenia rodzicielskiego, objawów psychopatologicznych i negatywnych zachowań rodzicielskich

Abstrakt: Dystres rodzicielski może przyjmować różne formy, w tym żałowanie rodzicielstwa oraz wypalenie rodzicielskie. Z perspektywy tożsamości rodzicielskiej żałowanie rodzicielstwa odzwierciedla trudności w integrowaniu roli rodzica z obrazem siebie. Choć żałowanie rodzicielstwa i wypalenie rodzicielskie są ze sobą powiązane, ich uwarunkowania rozwojowe oraz konsekwencje behawioralne pozostają niewystarczająco poznane. Celem badania było sprawdzenie, czy wczesna trauma z dzieciństwa przewiduje późniejsze żałowanie rodzicielstwa, wypalenie rodzicielskie oraz objawy psychopatologiczne, a także czy wypalenie rodzicielskie moderuje lub mediuje związek między żałowaniem rodzicielstwa a negatywnymi zachowaniami rodzicielskimi.

Badanie opiera się na dwóch projektach podłużnych. Pierwszy obejmował siedem pomiarów, od okresu ciąży (T1) do dwóch lat po porodzie (T7). Drugi obejmował cztery pomiary (T1–T4) realizowane co sześć miesięcy wśród rodziców dzieci w wieku 12–42 miesięcy. Żałowanie rodzicielstwa operacjonalizowano na dwa komplementarne sposoby. We wcześniejszych falach było ono mierzone za pomocą podskali Reconsideration of Commitment pochodzącej z Utrecht-Management of Identity Commitments Scale – Parental Identity (U-MICS-PI), która ujmuje wątpliwości i dystans wobec zaangażowania w rolę rodzica. Podejście to zostało potwierdzone silnymi korelacjami z później opracowaną Parenthood Regret Scale (PRS), wykorzystywaną w kolejnych pomiarach jako szerszy wskaźnik doświadczenia żałowania rodzicielstwa.

W badaniu siedmiofalowym wczesna trauma z dzieciństwa (mierzona w T2, czyli 2 miesiące po porodzie) istotnie przewidywała wypalenie rodzicielskie oraz objawy psychopatologiczne w T7 zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn, natomiast nie przewidywała żałowania rodzicielstwa. Trauma wyjaśniała 3–5% wariancji wypalenia rodzicielskiego oraz 6–7% wariancji objawów psychopatologicznych, podczas gdy jej związek z żałowaniem rodzicielstwa był nieistotny. Po uwzględnieniu poziomu wyjściowego każdej zmiennej (T2) trauma nie przewidywała zmian w

wypaleniu ani w żałowaniu rodzicielstwa u żadnej z płci. Nadal jednak przewidywała wzrost objawów psychopatologicznych u kobiet. Wyniki te wskazują, że wczesne doświadczenia traumatyczne wiążą się z późniejszym wypaleniem i objawami psychopatologicznymi na poziomie różnic międzyosobniczych, ale nie przewidują zmian w czasie w zakresie wypalenia i żałowania rodzicielstwa. Wczesna trauma nadal wiązała się jednak ze wzrostem nasilenia objawów psychopatologicznych u kobiet.

W badaniu czterofalowym sprawdzono, czy wypalenie rodzicielskie (T1) wzmacnia związek między żałowaniem rodzicielstwa (T1) a negatywnymi zachowaniami rodzicielskimi (T4). Analizy moderacyjne nie wykazały istotnego efektu interakcji. Natomiast analizy mediacyjne ujawniły istotną ścieżkę pośrednią: żałowanie rodzicielstwa (T1) było dodatnio związane z wypaleniem rodzicielskim (T1), a wypalenie przewidywało negatywne zachowania rodzicielskie w T4. Po uwzględnieniu wypalenia bezpośredni związek między żałowaniem a negatywnymi zachowaniami rodzicielskimi przestał być istotny, podczas gdy efekt pośredni pozostał istotny. Oznacza to, że trudności związane z tożsamością rodzicielską wiążą się z negatywnymi zachowaniami wobec dzieci wyłącznie poprzez zwiększone wypalenie rodzicielskie.

Podsumowując, wyniki pozwalają odróżnić ocenę roli rodzicielskiej opartej na tożsamości (żałowanie rodzicielstwa) od wyczerpania związanego ze stresem (wypalenie rodzicielskie). Wydaje się, że wczesna trauma zwiększa podatność na wypalenie oraz objawy psychopatologiczne, ale nie na żałowanie rodzicielstwa. Co więcej, to właśnie wypalenie – a nie żałowanie samo w sobie – stanowi bezpośredni mechanizm łączący dystres rodzicielski z negatywnymi zachowaniami rodzicielskimi. Wyniki te podkreślają znaczenie jednoczesnego uwzględniania procesów tożsamości rodzicielskiej wraz z mechanizmami związanymi ze stresem w badaniach nad funkcjonowaniem rodziców.

Słowa kluczowe: wypalenie rodzicielskie, żałowanie rodzicielstwa

mgr Julia Idzikowska

Uniwersytet SWPS

Jakub Duras

Uniwersytet SWPS

mgr Patrycja Osiecka

Uniwersytet SWPS

dr hab. Konrad Piotrowski, prof. SWPS

Uniwersytet SWPS

Podłużna dynamika żałowania rodzicielstwa i planów powiększenia rodziny: Podejście diadyczne

Abstrakt: Żałowanie rodzicielstwa może być rozumiane jako emocja kontryfaktyczna związana z podjętą decyzją, czyli doświadczeniem, że gdyby możliwy był powrót do przeszłości, decyzja o zostaniu rodzicem nie byłaby podjęta. Ponieważ rodzicielstwo jest nieodwracalnym doświadczeniem kształtującym tożsamość, żałowanie może obejmować nie tylko niezadowolenie z wcześniejszej decyzji, ale również bieżące refleksje nad własną rolą rodzica. Szczególne znaczenie mają tu plany powiększenia rodziny, które odzwierciedlają zarówno przyszłe plany prokreacyjne, jak i subiektywną ocenę rodzicielstwa jako doświadczenia wartego powtórzenia.

Celem badania było zbadanie długofalowych zależności między żałowaniem rodzicielstwa a szacowanym prawdopodobieństwem posiadania kolejnego dziecka. Zgodnie z podejściem opartym na tożsamości, żałowanie rodzicielstwa mierzono przy użyciu pozycji wchodzących w skład wymiaru rewizji zaangażowania w adaptowanej rodzicielskiej wersji Utrecht-Management of Identity Commitments Scale. Prawdopodobieństwo posiadania kolejnego dziecka w przyszłości oceniano na skali 0–100, przy czym wyższe wyniki oznaczały większe prawdopodobieństwo posiadania kolejnego dziecka.

Do analizy wykorzystano modelowanie latentnych krzywych rozwojowych z uwzględnieniem zależności diadycznych (D-LCGM), które pozwalało ocenić początkowy poziom nasilenia zmiennych oraz trajektorie zmiany w obrębie zamiarów powiększenia rodziny i żałowania rodzicielstwa, a także powiązania między początkowym nasileniem zmiennych (intercept) a ich liniowymi trajektoriami (slope), zarówno wśród matek i ojców, jak i pomiędzy nimi.

Wyniki wykazały istotne początkowe poziomy obu zmiennych oraz duże zróżnicowanie międzyosobowe. Zamiary powiększenia rodziny u ojców malały w czasie ($B=-1.28$, $p<.001$), podczas gdy u matek nie odnotowano istotnej zmiany ($B=-.22$, $p=.363$). Żałowanie rodzicielstwa nie wykazywało istotnej zmiany ani wśród matek ($B=-.007$, $p=.355$), ani wśród ojców ($B=.006$, $p=.411$).

Wyższe początkowe zamiary powiększenia rodziny wiązały się z niższym początkowym żałowaniem zarówno u kobiet ($B=-6.27$, $p<.001$), jak i u mężczyzn ($B=-5.99$, $p<.001$). Początkowe zamiary były także powiązane między partnerami ($B=546.2$, $p<.001$), co wskazuje na podobieństwo w początkowym poziomie planów dotyczących posiadania kolejnego dziecka. Negatywne powiązania między partnerami zaobserwowano również między początkowymi zamiarami jednej osoby a początkowym żałowaniem drugiego partnera (zamiary kobiet a żałowanie mężczyzn: $B=-2.68$, $p=.034$; zamiary mężczyzn a żałowanie kobiet: $B=-3.55$, $p=.023$). Trajektorie zmian obu zmiennych były ze sobą powiązane. U kobiet większy spadek zamiarów powiększenia rodziny współwystępował z większym wzrostem żałowania ($B=-.082$, $p=.024$), podobnie u mężczyzn ($B=-.058$, $p=.037$). Nachylenia zmian w zamiarach powiększenia rodziny były także powiązane między partnerami ($B=4.82$, $p<.001$), co wskazuje na diadyczną współzależność w kształtowaniu się planów dotyczących powiększenia rodziny.

Podsumowując, wyniki sugerują, że zamiary powiększenia rodziny i żałowanie rodzicielstwa są ze sobą powiązane zarówno na poziomie początkowym, jak i w przebiegu zmian w czasie. Wyższe początkowe zamiary posiadania kolejnego dziecka wiązały się z niższym początkowym żałowaniem rodzicielstwa, natomiast spadek tych zamiarów w czasie współwystępował ze wzrostem żałowania. Wyniki podkreślają znaczenie uwzględniania obu procesów w badaniach nad adaptacją do roli rodzica oraz planowaniem rodziny.

Słowa kluczowe: żałowanie rodzicielstwa, intencje prokreacyjne, planowanie rodziny, tożsamość rodzicielska, badanie diadyczne badanie podłużne

Gabriela Malinowska
 Uniwersytet Rzeszowski
Małgorzata Mikrut
 Uniwersytet Rzeszowski

Początek - prenatalne fundamenty rozwoju człowieka

Abstrakt:

Wprowadzenie: Trajektorie rozwoju człowieka zaczynają kształtować się znacznie wcześniej, niż obejmuje to perspektywa świadomego doświadczania. W istocie okres prenatalny stanowi fundament dla kolejnych faz życia, gdyż wówczas programowaniu podlegają biologiczne i regulacyjne mechanizmy funkcjonowania, co znajduje odzwierciedlenie w badaniach z zakresu DOHaD (Developmental Origins of Health and Disease), czyli rozwojowych źródeł zdrowia i chorób, a także psychoneuroimmunologii. Zgodnie z pracami badawczymi Antonio Damasio perspektywa embodiment (pl. Ucieleśnienie), wskazuje, iż procesy somatyczne i psychiczne pozostają funkcjonalnie zintegrowane, a subtelne doświadczenia psychiczne są zarejestrowane w ciele, w sposobie jaki reagujemy, czujemy, wchodzimy w relacje, aż po poziom naszej reaktywności na stresory psychospołeczne.

Cel pracy i jej założenia: Celem posteru jest syntetyczne przedstawienie prenatalnych uwarunkowań rozwoju człowieka, w oparciu o ustalenia z zakresu epigenetyki i koncepcji DOHaD. Przyjęto, iż czynniki spoza środowiskowe, których ciężarna doświadcza, a zwłaszcza psychospołeczny stres prenatalny, mają wpływ na rozwój płodu poprzez modulację ekspresji genów oraz kształtowanie funkcjonowania osi podwzgórze-przysadka-nadnercza (HPA). Badania Dieckmann i Czamara wskazują, że działanie stresu prenatalnego wiąże się z mechanizmami epigenetycznymi-co w konsekwencji może prowadzić do trwałych zmian w genach regulujących aktywność osi HPA, takich jak NR3C1 czy HSD11B2. Zmiany te oddziałują m.in. na poziom kortyzolu, funkcję łożyska oraz przebieg rozwoju płodowego. Wysoka podatność osi HPA na modulację epigenetyczną czyni ją istotnym elementem w analizie uwarunkowań rozwoju człowieka. W tym kontekście wskazuje się, że zaburzenia jej regulacji już na etapie życia płodowego mogą prowadzić do długofalowych konsekwencji zdrowotnych, nie tylko w wymiarze psychicznym, ale i w aspekcie aktywności procesów metabolicznych, co podkreślają badania Szydełko i in. Założono, że wczesne programowanie biologiczne, pozostaje istotnym predyktorem późniejszego funkcjonowania jednostki w wymiarze holistycznym.

Podsumowanie: Dane empiryczne potwierdzają kluczową rolę okresu prenatalnego w kształtowaniu się mechanizmów regulacyjnych i adaptacyjnych. Integracja ustaleń koncepcji DOHaD oraz badań nad osią HPA uzasadnia potrzebę dalszych badań nad wczesnymi biologicznymi uwarunkowaniami funkcjonowania emocjonalnego i społecznego. Istotną kwestią jest konieczność doprecyzowania granic początku procesów psychicznych, a także ich związku z mechanizmami ściśle biologicznymi.

Słowa kluczowe: embodiment, oś HPA, DOHaD, epigenetyka

Małgorzata Mikrut

Uniwersytet Rzeszowski

Gabriela Malinowska

Uniwersytet Rzeszowski

**Współczesna młodzież w dyskursie społecznym:
dekonstrukcja stereotypów i analiza wybranych wyzwań**

Abstrakt:

Wprowadzenie: Narracje dotyczące współczesnej młodzieży posiadają często negatywną walencję, jednakże dyskurs ten jest historycznie stały. Okazują się, że ma on charakter stereotypowy, a u podłoża leży efekt „Kids These Days”, opisany w badaniach eksperymentalnych autorstwa Johna Protzko i Jonathana Schoolera. Zjawisko to polega na deprecjonowaniu młodego pokolenia, a jego przyczyną są poznawcze zniekształcenia, takie jak m.in.: idealizacja przeszłości oraz projekcja (dorośli utożsamiają swoją teraźniejszą wersję z przeszłą, co rzutuje na ich wspomnienia). Jednakże istnieje szereg badań m.in. autorstwa Kali Trzeźniewskiego, które wykazały, że regularnie powracające stereotypy nie znajdują potwierdzenia w danych – brak dowodów na powszechność zjawisk związanych z efektem kohorty. Badania Glena Eldera wskazują natomiast, że jednostka pozostaje w stałej interakcji ze społeczeństwem, zaś kontekst historyczny, choć nie jest jedynym predyktorem rozwoju, wywiera trwały wpływ na jednostkę. W konsekwencji dynamiczne zmiany społeczne, technologiczne i kulturowe, kształtują doświadczenia współczesnych adolescentów w sposób odmienny od wcześniejszych pokoleń. Uwzględnienie zjawiska cyfryzacji oraz współczesnych uwarunkowań procesów związanych z odracaniem gratyfikacji – szczególnie w środowisku charakteryzującym się wysoką dostępnością natychmiastowych bodźców – pozwala zatem lepiej zrozumieć, w jaki sposób współczesne warunki środowiskowe wpływają na funkcjonowanie młodzieży.

Cel i założenia: Centralnym celem wystąpienia jest przedstawienie postaw antyageistycznych związanych m.in. z efektem „Kids These Days”, który utrudnia adekwatne rozumienie współczesnej młodzieży i wzmacnia dystans międzypokoleniowy. Poster koncentruje się na budowaniu przestrzeni dialogu pokazując, że doświadczenia adolescentów są odpowiedzią na przemiany kulturowe i technologiczne, stanowiące dziś nierozzerwalny element rzeczywistości społecznej, a także dodatkowe wyzwania dla tejże grupy wiekowej.

Przedstawiona analiza opiera się na syntezie badań nad wpływem środowiska cyfrowego na wybory między nagrodą natychmiastową a odroczoną i ma na celu wskazanie obszarów, w których młodzież szczególnie potrzebuje wsparcia ze strony dorosłych.

Podsumowanie: Poster jest formą przekazu, mającego sprzyjać refleksji nad posiadanymi stereotypami pokoleniowymi, wskazując efekt „Kids These Days” jako źródło uprzedzeń. Podkreślono w nim, że doświadczenia adolescentów należy interpretować jako odpowiedź na współczesne przemiany kulturowe i technologiczne. Analiza koncentruje się na roli cyfryzacji i zdolności do odracania gratyfikacji, identyfikując obszary, w których młodzież potrzebuje wsparcia i które mogą stać się punktem wyjścia do międzygeneracyjnego dialogu i praktycznych interwencji.

Słowa kluczowe: stereotypy pokoleniowe, odroczona gratyfikacja, adolescenci

dr Robert Stelmach

Chrześcijańska Akademia Teologiczna

Standardy poznawcze Modelu D-M badania życia duchowego w wariancie trzech źródeł duchowości

Abstrakt: Model D-M skonstruowano, aby opisać duchowość człowieka na kanwie rozwoju jego życia duchowego podczas samoedukacji. Podstawą konstruktów jest struktura wartości zawartych w tekstach biblijnych: Akcie Stworzenia, Dekalogu i Modlitwie Pańskiej. Analiza działania pojedynczych wartości i ich grup w systemie, opartym na mocnych korelacjach liniowych czynników głównych, ujętych w reguły hermeneutyczne, generuje standardy poznawcze Modelu D-M, którego pozytywną weryfikację przeprowadzono za pomocą analizy wariancji w zastosowaniu do eksperymentalnych badań psychologicznych w przestrzeni bezukładowej. Model ustala standardy, które implikują mierzalne wskaźniki poznawcze. Pierwszy to wskaźnik obrazu duchowości K_e , który mierzy różnicowanie wartości w konkretnych aktywnościach. Drugi to wskaźnik podobieństwa L_ϕ , który ukazuje stopień wzajemnego dopasowania wartości w określonych aktywnościach. Pierwszy z uwagi na analizy ilościowe struktur wartości nazywa się promieniem badawczym R_b . Drugi wymiar, dotyczący cech poznawczych (analiza jakościowa), generuje wskaźnik zwany promieniem poznawczym R_p . Iloraz wskaźników tworzy współczynnik rozwoju duchowego Θ . Wyrażone są w mierze liniowej.

Model D-M opisany jest też za pomocą 20 miejsc interakcji (mocnych korelacji liniowych) grup wartości w zakresie form i metod aktywności twórczej i komunikacyjnej. Wykorzystując analizę wariancji, określono liczbową wartość poziomu duchowości dla każdego z 20 miejsc. Suma tworzy wskaźnik komunikacji P_k , który odzwierciedla zdolności komunikacyjne osoby badanej w kontekście jej życia duchowego. Wyrażony jest w mierze sferycznej. Mamy zatem główne standardy duchowości: R_b - promień badawczy, R_p — promień poznawczy, P_k — zasięg komunikacji oraz parametr Θ — współczynnik rozwoju duchowego.

Model sprawdzono na małej grupie osób wyróżniających się twórczym stosunkiem do życia i pracy. Skoncentrowano się na grupie osób twórczych z powodu ważnego miejsca samokształcenia w zbudowanym konstrukcie. Dokumentacja badania ma objętość 30-40 stron w zależności od możliwości wykorzystania modelu

Model D-M skutecznie opisuje duchowość w zakresie form i metod życia duchowego, jest zdolny do ustalenia typu duchowego badanej osoby, o ile takowy istnieje. Ustala wyraźnie obiegi lub miejsca komunikacyjne, tj. łańcuchy lub grupy wartości komunikacyjnych, ale też rozpoznaje integracyjne funkcje wartości, wyróżnia załączki typów duchowych – wszystkie wymienione odpowiedzialne są za siłę spójności struktury w całości lub w jej częściach. W rezultacie wykonanych badań okazało się, że model posiada nieprzewidziane zdolności, np. rozpoznaje inne systemy wartości, niż sam tworzy, a

także ponadstandardowe, ukryte obszary duchowości na czwartym poziomie. W zakresie treści okazało się, że większe bloki wartości, rozumiane jako tematy, nie są istotne dla duchowości ani dla życia duchowego. Potwierdzają to wstępne badania, które nie tylko falsyfikują możliwości Modelu D-M, ale rozszerzają jego obszary działania, wskazując nowe i nieoczekiwane perspektywy jego wykorzystania.

Model D-M może być z pewnością wykorzystany do diagnostyki duchowości człowieka. Ponieważ pośrednio poprzez formy i metody samokształceniowe opisuje życie duchowe, stanowi podstawę do analizy życia duchowego wybranych wspólnot ludzkich

Słowa kluczowe: badanie duchowości, Model D-M, standardy poznawcze

dr Robert Stelmach

Chrześcijańska Akademia Teologiczna

Plan warsztatu „Badanie życia duchowego według Modelu D-M”

Abstrakt:

I. Przedstawienie istoty działania Modelu D-M na podstawie jego szkicu ideowego i sprawdzenie możliwości zastosowania Modelu D-M w zweryfikowanych obszarach badawczych. Obszary weryfikacyjne: 1) układ interakcji czynników głównych poziomów duchowości i poziomów życia duchowego; 2) układ interakcji czynników głównych bloków wartości i typów duchowych. Metoda — analiza wariancji w zastosowaniu do eksperymentalnych badań psychologicznych w przestrzeni bezukładowej. **II.** Ustalenie wielkości obszaru komunikacji P_k w pierwszym układzie interakcji i obliczenie z niego standardu komunikacji R_k — promienia komunikacji. **III.** Ustalenie wielkości obrazu duchowości K_e w drugim układzie interakcji na podstawie danych zapisanych w macierzach obliczeniowych. Wyznaczenie z tych macierzy standardu R_b — promienia badawczego oraz typu duchowego wraz z opisem jakościowym aktywności duchowej osoby badanej na podstawie miejsc integracji i komunikacji grup wartości oraz załączków typów duchowych. Metoda analizy wariancji w zakresie bloków wartości w układzie drugim z macierzy typów duchowych i tabeli wartości krytycznych. Wnioskowanie statystyczne z wartości krytycznych. **IV.** Ustalenie układu wartości tworzących formy i metody życia duchowego na podstawie analizy jakościowo-ilościowej z macierzy aktywności czynników głównych pierwszego i drugiego układu. **V.** Ustalenie obszaru podobieństwa L_ϕ na podstawie podobieństw składowych wartości czynników głównych w układzie formalno-metodycznym wg analizy jakościowo-ilościowej z macierzy porównawczych obszarów weryfikacyjnych. Wyznaczenie standardu R_p — promienia poznawczego. **VI.** Obliczenie parametru rozwoju duchowego Θ . **VII.** Przedstawienie rezultatów badania w formie tabeli z podsumowującym opisem jakościowym duchowości i życia duchowego osoby badanej.

KOMITET NAUKOWY

dr hab. Andrzej Łukasik, prof. UR - przewodniczący
 dr hab. Ludmiła Zając-Lamparska, prof. UKW - wiceprzewodnicząca
 dr hab. Edyta Łuszczki, prof. UR - wiceprzewodnicząca
 dr hab. Dorota Czyżowska, prof. UJ
 prof. dr hab. Maria Kielar-Turska
 dr hab. Maria Kaźmierczak, prof. UG
 dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM
 dr hab. Henryk Olszewski, prof. UG
 dr hab. Anna Paszkowska-Rogacz, prof. UŁ
 dr hab. Konrad Piotrowski, prof. USWPS
 dr hab. n. med. Rafał Podgórski, prof. UR
 dr hab. Marta Kopańska, prof. UR
 dr hab. Agata Wawrzyniak, prof. UR
 dr Karolina Appelt
 dr Agnieszka Bieńkowska
 dr Anna Szymanik-Kostrzewska
 dr Katarzyna Tomaszek

KOMITET ORGANIZACYJNY

dr Małgorzata Marmola – przewodnicząca
dr Aneta Lesiak – wiceprzewodnicząca
dr Anna Wańczyk-Welc – sekretarz
dr hab. Andrzej Łukasik, Prof. UR
dr hab. Agata Wawrzyniak, Prof. UR
dr Anna Batory-Ginda
dr Zdzisława Chmiel
dr Barbara Czuba
dr Anna Englert-Bator
dr Anna Lenart
dr Katarzyna Tomaszek